

**Tartu Ülikooli Õigusinstituut
EV Justiitsministeerium
EV Siseministeerium**

**2004. aasta Ohvriuring Eestis:
põhitulemused ja järeldused**

**Tallinn
2005**

Sisukord

I Sissejuhatus.....	3
II Uuringu meetodika, korraldamine ja valimi üldiseloostus.....	6
III Kuritegevus Eestis ohvrite hinnangul	10
Ohvriks langemise üldtase	10
Varavastased kuriteod	13
Vägivald	22
Narkootikumide tarbimine	28
Altkäemaks.....	33
Tarbija petmine	34
IV Kodanikud ja politsei	36
Kuritegudest teatamine.....	36
Mitteteatamise põhjused.....	38
Rahulolu politsei tegevusega.....	40
Elanike hinnangud politseile	41
V Kuritegevushirm ja turvameetmed	47
Hinnang murdvarguse tõenäosusele.....	53
Koduste turvameetmete kasutamine.....	54
VI Suhtumine karistustesse	58
VII Eesti võrdluses teiste riikidega	60
VIII Kokkuvõte ja järeldused.....	65
Summary	69
Kasutatud kirjandus.....	73
Lisad	75

I Sissejuhatus

Käesolevas väljaandes analüüsitakse Eesti elanikkonna hulgas 2004. aastal läbi viidud kuriteoohvrite uuringu (Ohvriuuring 2004) tulemusi, mis korraldati EV Justiitsministeeriumi ja EV Siseministeeriumi tellimusel. Tegemist oli järjekordse etapiga Rahvusvahelisest Kuriteoohvrite Uuringust (The 5th International Crime Victim Survey- ICVS), mis toimub 2004-2005 kokku ligi neljakümnes maailma riigis.¹ Projekti alustati 1989. aastal ÜRO Regioonidevahelise Kuritegevuse Uurimise Instituudi (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute- UNICRI) eestvedamisel. Eestis teostati uuringut juba neljandat korda jätkates aastatel 1993, 1995 ja 2000 korraldatud rahvusvaheliste ohvriuuringute traditsiooni.²

Kuritegevus ja selle nähtuse efektiivne kontrollimine on olnud alates 1991. aastast Eesti ühiskonna üks kõige tõsisematest probleemidest. Nagu näitab ametlik politseistatistika, kasvas registreeritud kuritegude arv 31 748-lt juhtumilt 1991. aastal 53 595 juhtumini 2003. aastal s.o ligikaudu 1,7 korda. Kõige suurem arv kuritegusid (58 497 juhtumit) registreeriti 2001. aastal.³ Samuti ilmnesevad vaadeldaval perioodil siinses kuritegevuses mitmed kvalitatiiivsed muutused – sh organiseeritud kuritegevuse väljakujunemine, kurjategijate mobiilsuse ja piiriülese kuritegevuse osatähtsuse kasv, narkokuritegevus kiire arenemine.

Koos registreeritud kuritegude arvu kasvuga on oluliselt suurenenud üldine tähelepanu sellele nähtusele. Avalikkuse jaoks loodud üldpilt Eesti kuritegevuse olukorrast on enamasti hirmuäratav ja pessimismi sisendav, kuid samal ajal pealiskaudne. Tegelikke tendentse kuritegevuses analüüsitakse vähem või tehakse seda mitteobjektiivselt, mistõttu hinnangud ei ole alati tasakaalus. Rahvusvahelises mastaabis võib nõnda kujuneda ja süveneda arusaam Eestist kui mitteturvalisest riigist, kust pärit kurjategijad teisi riike ja nende kodanikke ohustavad. Seetõttu on vajalik kriminoloogiliste uuringute regulaarne korraldamine, mille tulemused lubaksid hinnata siinse kuritegevuse seisundit ja arengutendentse suurema objektiivsuse astmega ning võrrelda situatsiooni teistes riikides toimuvaga. Niisugused uuringud oleksid omamoodi vastukaaluks siinse kuritegevuse suhtes valdavalt emotsioonidel baseeruvatele arvamustele ja hoiakutele.

Peamise informatsiooniallikana kuritegevuse kohta kasutatakse õiguskaitseasutuste nn ametlikku statistikat. Kui asutakse interpreteerima registreeritud kuritegevuse muutusi, tekivad paratamatult mitmed küsimused. On teada, et erinevad kuriteoliigid kajastuvad erinevalt kuritegevuse statistikas ning et registreeritud kuritegude arvudele avaldab muuhulgas mõju riikliku õiguskaitse tegevuse korraldus. Näiteks taasiseseisvunud Eestis toimepandud vägivaldaga seotud kuritegude (eelkõige tahtlike tapmistega) arvudel on hoopis teistsugune dünaamika kui kuritegude üldarvudel. Tapmistega saavutasid maksimaalse taseme

¹ Nende hulgas Euroopa Liidu staažikad liikmesriigid: Suurbritannia, Rootsi, Taani, Holland, Belgia, Prantsusmaa, Portugal, Itaalia, Kreeka, Hispaania, Saksamaa, Luksemburg, Austria, Soome, Iirimaa; Euroopa Liidu uued liikmed: Poola, Sloveenia, Ungari, Leedu, Tšehhi, Läti; teised arenenud riigid: Kanada, Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Uus-Meremaa, Jaapan, Šveits, Norra, Island.

² Vt Aromaa, K., Ahven, A. (1995). Victims of crime in a time of change: Estonia 1993 and 1995. National Research Institute of Legal Policy. Research Communications 19. Helsinki; Ahven, A., Tabur, L., Aromaa, K. (2001). Victims of crime in Estonia 1993-2000. Ministry of Internal Affairs, Estonia, National Research Institute of Legal Policy, Finland. Research Communications 51. Tallinn, Helsinki.

³ Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). Kuritegevus Eestis 1991-2001. Crime in Estonia 1991-2001. Teine parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Juura, lk. 285; Politseistatistika. Kättesaadav - Politseiameti koduleheküljel: <http://www.pol.ee/failid/2002.xls>

1994. aastal (koos katsetega 365 juhtumit), mille järel vähenes tapmiste arv järjekindlalt kuni 2002. aastani (koos katsetega 155 juhtumit). 2003. aastal toimus mõningane tahtlike tapmiste arvu tõus (koos katsetega 168 juhtumit), kuid pole selge, kas tegemist on uue tõusuperioodi algusega või mitte.⁴ Huvitav on siinjuures, et koos tapmiste arvu maksimumtaseme saavutamise aastatel 1994 ja 1995 vähenes Eestis registreeritud kuritegude üldarv. Selline erinev dünaamika näitab ilmekalt, et tahtlike tapmiste ja registreeritud kuritegude koguarvude arenguloogika on erinev.⁵ Samal ajal tuleks kindlasti analüüsida, kas viimasel kahel aastal toimunud registreeritud kuritegude üldarvu vähenemine ei ole vähemalt osaliselt seotud näiteks uue karistusseadustiku kehtimahakkamisega Eestis 2002. aasta sügisel või mõne muu formaalse põhjusega. Siinkohal tuleb tunnistada, et niisugustele kuritegevuse statistika interpreteerimisega seotud küsimustele ei olegi võimalik piisavalt veenvalt vastata, kui tuginetakse ainult ametlikule kuritegevuse statistikale ega kasutata sellega paralleelselt teaduslike meetoditega saadud andmeid.

Kuritegevuse tasemest ja liigilistest eripäradest adekvaatsema ülevaate saamiseks kasutatakse seetõttu alternatiivseid, uusi andmeid loovaid meetodeid, millest üks on kuriteoohvrite uuring. Kogu elanikkonna või mõne selle alagrupi esindusliku ohvriuuringu puhul on tegemist klassikalise sotsioloogilise uuringu nõuetele vastava ettevõtmisega. Piltlikult öeldes erinevalt ametlikust registreeritud kuritegude statistikast, mis läheneb kuritegevusele õiguskaitseametkondade perspektiivist, kasutatakse sellisel juhul ohvri perspektiivi. Kuigi paljude kuritegude puhul on olemas kindlad, konkreetsed ohvrid, saab ametlikult kogutavatest andmetest ohvrite kohta suhteliselt vähe teavet. Küllalt sageli piirduakse üksnes selle nimetamisega, kas ohvreid oli üks või mitu, mistõttu kuritegude ohvritest teatakse oluliselt vähem kui kurjategijatest. Nii puuduvad võimalused kuritegude läbi kannatanute näitajate riigi tasemel üldistamiseks ja analüüsimiseks. Täpsem teave nende kohta lubaks aga oluliselt täpsemalt planeerida kriminaalpreventiivseid meetmeid.

Ohvriuuringud võimaldavad lisaks kuritegude ohvrite karakteristikute analüüsile saada informatsiooni selle kohta, kas kuritegevusest sel viisil saadud pilt ja dünaamika sarnanevad registreeritud kuritegevust kajastava statistilise pildi ja dünaamikaga või mitte. Juhul, kui need kaks kas üldse või mingite kuriteoliikide lõikes on vastandlikud, tuleb püüda lahti seletada sellise olukorra tekkimise põhjus. Kuigi ohvriuuringutes ei leia piisavat kajastamist mitmed olulised kuritegude liigid (nt liikluskuriteod, vargused kaubandusettevõtetest, perevägivald, organiseeritud kuritegevus), hõlmavad need suurema osa kogu tavakuritegevusest. Seega on ohvriuuringutest saadud andmed vajalik täiendus kuritegevuse ametlikule statistikale, mis annab väärtuslikku lisainformatsiooni üksikisiku ja leibkondade vastu suunatud kuritegude levikust ühiskonnas.

Eriti hinnatavaks osutuvad niisugused võrdlused siis, kui on tegemist korduvate samasugust metoodikat kasutatavate uuringutega, sest nende abil kujuneb ülevaade kuritegevuse ajalisest muutumisest. Rahvusvahelised ohvriuuringud võimaldavad võrrelda erinevate riikide kuritegude ohvriks langemise taset suhteliselt sõltumatult iga riigi kriminaalseaduste spetsiifikast ja neis toimunud muudatustest. Samuti saab nende abil hinnata ja võrrelda suhteliselt objektiivselt kuritegude ohvriks langemise riski tasemeid erinevates riikides. Peale selle käsitletakse uuemates ohvriuuringutes alati mingeid spetsiifilisi valdkondi nagu näiteks politseisse mitteteatamise ulatus ja põhjused, politsei usaldusväärsus elanikkonna silmis, elanikkonna turvatunne ja kuritegevusehirm jm.

⁴ Politsei ameti kodulehekülj: <http://www.pol.ee/failid/2002.xls>

⁵ Saar, J. (2004). Crime, Crime Control and Criminology in Post-Communist Estonia. *European Journal of Criminology*, Vol 1 (4), lk. 510.

Ohvriuringutel on aga nõrgad küljed, millest esimesena tuleks nimetada kuritegude ja muude intsidentide nn üleraporteerimist. Üleraporteerimist põhjustab asjaolu, et tavakodanikud ja kriminaalseadus määratlevad piiri kuritegude ja lihtsamate õigusrikkumiste vahel erinevalt. Inimeste poolt võidakse kuritegudeks pidada ka niisuguseid konfliktseid juhtumeid, milles õiguskaitseasutuste poolelt vaadatuna kuriteokoosseis puudub. Kogu maailma kogemus näitab, et kui ohvriuringutest saadud andmed viia üle üks-üheselt kogu elanikkonnale, saadakse tulemuseks kuritegude koguhulk, mis ületab kordades registreeritud kuritegevust. Niisugune olukord, et latentne kuritegevus kogumis ja üksikute liikide lõikes ületab registreeritud kuritegevuse taseme kolme- või koguni viiekordselt, ei ole lihtsalt võimalik. Seetõttu ei tohiks ohvriuringute tulemusi mingil juhul interpreteerida kui “tegeliku” kuritegevuse lõplikke näitajaid.⁶ Seal saadud pilt on vaid üks alternatiiv inimeste kogemuste ja hoiakute mõõtmiseks, mida tuleb kõrvutada muul viisil saadud andmetega.

Teiseks peegeldavad ohvriuringutes ainult osa kõigist kuritegudest ja seal ei kajastu peaaegu üldse nn ilma ohvrita kuriteod või kuriteod, mis on suunatud ettevõtete või muude juriidiliste isikute vastu. Küsitletavate poolt antud informatsioon võib olla paljude asjaolude tõttu ebatäpne (nt unustamine, liialdamine, osade juhtumite teadlik varjamine). Reeglina ei hõlma niisugused uuringud nooremaid kui 16-aastaseid isikuid ja tavaliselt on vähene nn marginaalsete gruppide esindatus uuringuks moodustatud indiviidide grupis (valimis⁷). Kui on tegemist suhteliselt väikesemahulise valimiga, on raskendatud ohvrikslangemise erinevuste analüüsimine väiksemate territoriaalsete allüksuste ja elanikkonna alagruppide lõikes. Ohvriuringute tulemusi analüüsid ja interpreteerides tuleb kõigi eelnimetatud asjaoludega kindlasti arvestada.

Käesoleva 2004. aasta Eesti Ohvriuringu läbiviimise eesmärgid olid järgmised:

- kasutada võrdlevaid indikaatoreid kuritegevuse leviku ja inimeste kuritegude ohvriks langemise riski hindamiseks, samuti elanikkonna kuritegevusehirmu ja õiguskaitseasutuste tööga rahulolu mõõtmiseks;
- luua uusi võimalusi avalikuks aruteluks kuritegevuse leviku ja kuritegevuse kontrolli ning kuritegude ennetuse teemadel;
- kaasata kriminaalpoliitilisse diskussiooni suuremal määral ohvri dimensioon;
- soodustada rahvusvaheliselt koordineeritud kriminoloogia-alast koostööd erinevate riikide vahel, kus kuritegevuse uuringuid teostatakse kõrgel tasemel apromeeritud teaduslike meetoditega.

Küsitluse andmete analüüsi teostas Tartu Ülikooli Õigusinstituudi (TÜ ÕI) kriminoloogia uurimisgrupp koosseisus: J. Saar (grupijuht)- TÜ ÕI dotsent, A. Markina- TÜ ÕI lektor, K. Oole- TÜ ÕI teadur, A. Resetnikova- TÜ ÕI teadur vastavalt Justiitsministeeriumi ja Tartu Ülikooli vahel sõlmitud lepingule 22.07.2004 nr 5.2-24/ P2-5219. Aruande ettevalmistamisel osales A. Ahven, Siseministeeriumi sisejulgeoleku analüüsiosakonna nõunik.

⁶ Niisugust lihtsustavat interpreteerimist, kus küsitluse tulemused kantakse üks-üheselt üle kogu elanikkonnale, on kasutatud ka kodumaiste autorite poolt. Nii hinnati Eestis aasta jooksul aset leidnud vägivallajuhtumite arvuks 187 000, millest 40% (ehk 74 800 korral) kaasnesid ohvri vigastused. Vt Pettai, I. (2001). Naiste vastu suunatud vägivald – tabuprobleem Eestis.- H. Kase (koostaja), Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivallast. Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo, EV Sotsiaalministeeriumi Võrdõiguslikkuse Büroo, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Tallinn, lk. 437.

⁷ Valim on sotsioloogilisteks ja psühholoogilisteks uuringuteks kasutatav indiviidide grupp, mis moodustatakse kindla metodoloogia alusel, et saadud tulemusi saaks teatava tõenäosusega üldistada suuremale inimeste hulgale. Valimi kõige tähtsam omadus on esinduslikkus ehk representatiivsus.

II Uuringu meetoodika, korraldamine ja valimi üldisloomustus

Küsitlus viidi läbi Turu-uuringute AS poolt silmast-silma (*face-to-face*) intervjuudena ajavahemikul 31. maist kuni 16. juunini 2004.⁸ Intervjueerimine toimus trükitud standardiseeritud ankeedi abil, mis koosnes valdavalt kinnistest, so etteantud vastusevariantidega küsimustest. Intervjuude läbiviimiseks kasutati eesti ja vene keelt, keskmine intervjuu pikkus oli 35 minutit. Intervjueerijatena kasutati kaheksakümmend-üheksat vastava koolituse saanud küsitlejat. Ohvriuuringu saadud andmete töötlus toimus SPSS andmetöötlusprogrammi abil.

Kuna tegemist oli rahvusvahelise uuringuga, lähtuti valimi koostamisel kõikidele osalejatele ühistest kriteeriumitest. Varasemalt oli kokku lepitud, et igas riigis, kus kasutatakse silmast-silma küsitlusmeetodit, peab valimi suurus olema vähemalt 1000 kuni 2000 indiviidi ning valim peab elanikkonna põhiliste sotsiaal-demograafiliste tunnuste osas olema riigi kogu elanikkonna suhtes representatiivne. Sellest lähtuvalt koostati Turu-uuringute AS poolt valimi territoriaalne mudel, mis baseerus Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika andmebaasil. Selles tagati kõikide Eesti maakondade ja asulatüüpide esinduslikkus ja üldistatavus kogu Eesti elanikkonnale (rahvuslik valim). Juhuvliku esimeses etapis määrati 170 valimipunkti ja teises etapis konkreetset intervjueeritavad. Igas valimipunktis viidi läbi keskmiselt 10 intervjuud.

Aadressi valikul kasutati lähteadressi meetodit, mille puhul anti igale küsitlejale üks juhuslikult valitud aadress esimese intervjuu läbiviimiseks. Edasi liikusid küsitlejad kindla sammu alusel (iga viies korter või teine eramaja), et tagada respondentide elupaikade valiku juhuslikkus. Vastaja valikul rakendati nn noorema mehe reeglit, mille järgi paluti esmalt intervjuud kõige nooremalt kodus olevalt meesterahvalt, kes oli vähemalt 16-aastane. Kui mehi ei olnud kodus, valiti järgmisena kõige noorem naine. Selline valikumeetod andis neile küsitletutele, keda võis leida kõige väiksema tõenäosusega kodust (eelkõige noored mehed), täiendava võimaluse valimisse sattumiseks. Nii saavutati sugude ja erinevate vanusegruppide parem esindatus. Pärast küsitluse läbiviimist võrreldi vastajate sotsiaal-demograafilist koosseisu valimis algselt ettenähtuga (sugu, vanus jm) ning teostati andmete kaalumise elanikkonna tegeliku struktuuriga vastavaks.

⁸ Teise meetodina kasutati ICVS läbiviimisel arvuti abil läbiviidavaid telefoniintervjuusid (Computer Assisted Telephone Interview- CATI). Seoses telefoniside ebahütlase levikuga ei olnud telefoniintervjuude läbiviimine kõigis osalevates riikides so Eestis võimalik.

Tabel 1. Uuringu valimi ja Eesti elanikkonna sotsiaal-demograafiliste näitajate jaotus (%)

Sotsiaal-demograafilised näitajad	Osakaal valimis	Osakaal Eestis*
Mees	46	46
Naine	54	53
Vanus 16-19 eluaastat	10	8
Vanus 20-29 eluaastat	18	18
Vanus 30-39 eluaastat	18	17
Vanus 40-49 eluaastat	19	19
Vanus 50-59 eluaastat	15	15
Vanus 60 ja enam eluaastat	20	20
Eestlane	70	67
Mitte-eestlane	30	32
Linnalised asulad	72	70
Maa-asulad	28	29

* Allikas: Eesti Statistikaamet

Ohvriuuringu instrumendi koostamine ja küsitluse läbiviimise protseduur põhinesid spetsiaalselt väljatöötatud üksikasjalisel juhisel. Ankeedi koostamisel võeti aluseks varasematel kordadel Eestis kasutatud instrument, mida muudeti võimalikult vähe. Nende meetmetega püüti tagada tulemuste maksimaalne võrreldavus eelmiste Eestis läbiviidud ohvriuuringute tulemustega, samuti võrreldavus teistes riikides saadud tulemustega. 2004. aastal viidi Eesti uuringu instrumenti sisse mõningad täiendused-täpsustused. Lisati küsimused, mis kajastasid narkootikumide levikut, pettusi pangakaartidega, samuti röövimiste ja isikliku omandi varguste puhul tekkinud varalise kahju suurust. Lisaks sellele täpsustati (tehti tundlikumaks) skaalasid, mis kajastasid respondendi sissetulekute suurust ja mõningaid muid sotsiaal-demograafilisi karakteristikuid.

Enamlevinud kuriteoliikide taseme hindamiseks küsiti vastanutelt teavet konkreetsete kuritegude ohvriks langemise kohta. Küsimustikku olid lülitatud 11 tavakuriteoliigi plokid, kus kuriteod olid määratletud lähtuvalt nende nn standarddefiniitsioonidest.⁹ Ühe grupi moodustasid need kuriteod, mis puudutavad kogu majapidamist tervikuna ja mitte ainult konkreetset indiviidi. Siia kuulusid esiteks transpordivahenditega seotud kuriteod:

- autovargus;
- vargus autost;
- autovandalism;
- jalgrattavargus.

Teiseks kuriteod, mis olid seotud perekonna käsutuses olevasse ruumi või maa-alale sissemurdmise või sinna ebaseadusliku sisenemisega:

- vargus suvilast, maakodust või aiamaalt;
- vargus ja varguskatse kodust;
- vargus garaažist, kuurist, varjualusest.

⁹ Eesti küsimustikust oli jäetud välja kuriteoliigina mootorratta (mootorrolleri) vargus, kui siin riigis üksnes marginaalselt esinev. Juba 1993. aastal pöörati uuringut ettevalmistaval etapil väga suurt tähelepanu kuritegude ja intsidentide nimetuste adekvaatsele tõlkimisele inglise keelest eesti ja vene keelde, püüdmaks tagada tõlkimise käigus aktsentide olulist mittemuutumist.

Peale selle käsitleti kuritegusid, mille ohvriks langeb indiviid personaalselt:

- röövimine;
- isikliku omandi vargus;
- kallaletung, ähvardus;
- seksuaalkuriteod ja -intsidendid.

Küsimustikku oli lisatud kaks kuritegude ja väärtegade liiki, millega respondendid võisid samuti olnud kokku puutunud:

- tarbija petmine;
- altkäemaksu võtmine/korruptsioon.

Need kogetud kuriteod/intsidendid ei läinud arvesse ohvriks langemise üldtaseme hindamisel ja nendega seotut käsitleti eraldi.¹⁰

Lisaks kuulusid ankeeti turvameetmete kasutamise, kuritegevusehirmu ja karistuslike hoiakute plokid. Peale ülalnimetatutele lülitati Eesti uuringus ankeeti narkootikumide tarvitamise levikuga seotud küsimused.

Käesoleva ohvriuringu andmed võimaldasid hinnata indiviidide ja nende leibkonnaliikmete vägivalla- ja varavastaste kuritegude ohvriks langemise taset viimasel viiel aastal, sh eraldi 2003. aastal. Varasemates ohvriuringutes ühe põhinäitajana kasutusel olnud kriteerium - kuritegude ohvriks langemine möödunud viie aasta jooksul - leiab uuemates uuringutes näitajana järjest tagasihoidlikumat kasutamist. Küllalt sageli on avaldatud kahtlust, et inimesed ei mäleta viimase viie aasta sündmusi küllalt täpselt, mistõttu põhinäitajaks on kujunenud viimase aasta jooksul toimunu.

Elanikkonna ohvrikslangemise empiiriliste indikaatoritena kasutati kahte näitajat. Esiteks ohvriks langemise tase (*prevalence rate*): valimi indiviidide osakaal protsentides, kes küsitlusele eelnenud aasta jooksul langesid vähemalt korra uuringus käsitletud 11 kuriteo ohvriks. Teine põhinäitaja oli kuriteojuhtumite esinemise sagedus (*incidence rate*): kuriteojuhtumite arv 100 valimi indiviidi kohta, mille läbi kannatati küsitlusele eelnenud aasta jooksul. Kuriteojuhtumite esinemise sagedus on reeglina kõrgem kui ohvriks langemise tase seetõttu, et osa elanikest langeb aastas kas erinevat liiki kuritegude ohvriks või korduvalt samaliigilise kuriteo ohvriks.

Käesoleva uuringu käigus koguti andmeid kokku 1687 mõlemast soost juhuslikult valitud Eesti elanikult vanuses 16-74 aastat. Naised moodustasid valimist 54% ja mehed 46%, eestlased 71% ja mitte-eestlased 29%, Eesti Vabariigi kodanikud 82%, Vene Föderatsiooni kodanikud 7,1%, muu välisriigi kodanikud 1,7% ja kodakondsuseta isikud 9,4%.¹¹ 2004. aasta valimi koosseis erines seoses Eestis ühiskonnas toimunud muutustega mõningate sotsiaal-demograafiliste karakteristikute osas 2000. aasta valimist. Näiteks moodustasid Eesti Vabariigi kodanikud siis 79%, Vene Föderatsiooni kodanikud 7,1%, muu välisriigi kodanikud 1,3% ja kodakondsuseta isikud 13%. Seega on kasvanud Eesti Vabariigi kodanike arv ja seda peamiselt kodakondsuseta isikute arvel.

¹⁰ Kuriteo mõiste kasutamine käesolevas uuringus tugineb mitte kuritegude juriidilisele määratlusele, vaid küsitletute poolt nendega juhtunud intsidentidele antud subjektiivsetele hinnangutele.

¹¹ Täpseid andmeid valimi kohta vaata lisast nr. 1.

Nagu tõestab alljärgnev valimit iseloomustav tabel, on ka küsitletute elatustasemes toimunud aastatel 1999-2003 olulised muutused. Nii on keskmine kuu sissetulek pereliikme kohta kasvanud ca 1000 krooni võrra ja keskmine isiklik kuu sissetulek ligi 2000 krooni võrra. Isiklikus majas või ridaelamus elavate inimeste osakaal on suurenenud 23%-lt 34%-le ja autoomanike osakaal 50%-lt 62%-le. Samuti on kasvanud mobiiltelefonide kasutajate osakaal, suvilate või suvemajade omanike hulk ja nende inimeste hulk, kellele kuulub lisaks enda elamiseks kasutatavale veel üks korter või maja.

Tabel 2. Küsitletute materiaalne kindlustatus aastatel 1999 ja 2003 (% küsitletuist)

Materiaalse kindlustatuse näitaja	1999	2003
Keskmine sissetulek pereliikme kohta kuus	Vahemikus 1501-2000 krooni kuus	Vahemikus 2501-3000 krooni kuus
Keskmine isiklik sissetulek kuus	Vahemikus 2501-3000 krooni kuus	Vahemikus 4001-5000 krooni kuus
Elas majas, ridaelamus	23	35
Elas kuni 8 korteriga elamus	9	7
Elas rohkem kui 8 korteriga elamus	68	59
Telefon	78	60
Mobiiltelefon	39	77
Isiklik auto	50	62
Suvila, suvemaja	24	26
Lisaks kasutatavale veel üks korter või maja	14	17

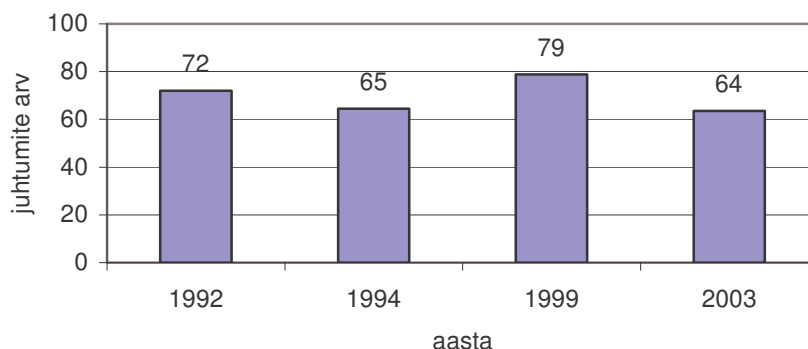
Käesolev valim koostati eelkõige ohvriks langemise põhinäitajate rahvusvaheliseks võrdlemiseks ja selle suurus ei võimaldanud statistilist analüüsi väiksemate elanike gruppide tasandil. Kokkuleppeliselt loobuti protsentuaalsete jaotuste esitamisest, kui mingi tunnuse alusel moodustunud grupi suurus jäi allapoole 50 indiviidi. Sel juhul esitati konkreetset tulemust absoluutarvudes. Uuringu käigus saadud statistiliste andmete üldistatavuse hindamiseks saab kasutada lisas 3 toodud usalduspiiride määramise tabelit.

III Kuritegevus Eestis ohvrite hinnangul

Ohvriks langemise üldtase

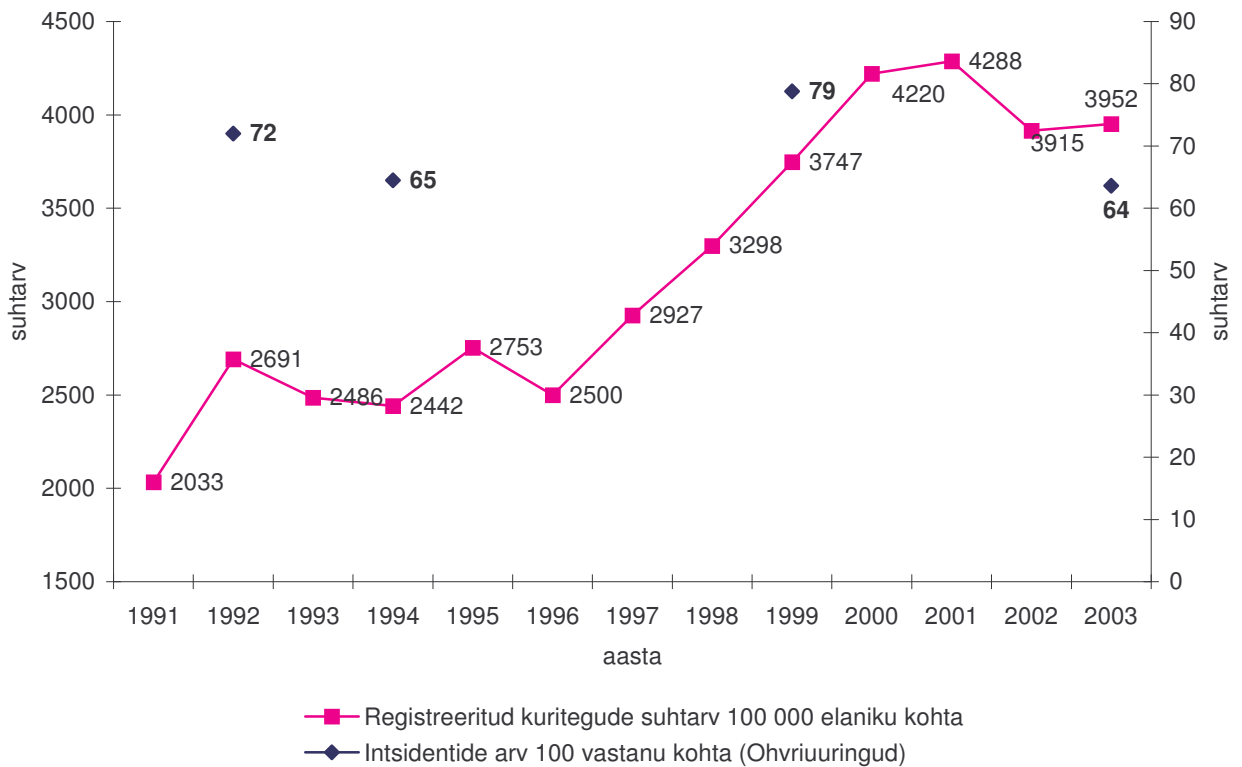
Kuritegude ohvriks langemise üldtase määrati summeerides andmed 11 kuriteoliigi leviku kohta Eestis. Kuna nimetatud kuriteoliike on kasutatud kuritegevuse leviku hindamiseks kõigis läbiviidud ohvriuringutes, võis analüüsida 1992. aastast kuni 2003. aastani aset leidnud muutusi.

1990ndatel aastatel püsis Eesti elanikkonna kuritegude ohvriks langemise üldtase suhteliselt stabiilsena. Käesoleva uuringu tulemused lubavad väita, et 2003. aastal oli ohvriks langemise üldtase võrreldes varasema perioodiga mõnevõrra langenud. Kui 1999. aastal moodustasid vähemalt ühe kuriteo ohvrid 34% kõigist küsitletutest, siis 2003. aastal oli vastav näitaja kahe protsendipunkti võrra madalam - 32%. Toimepandud kuritegude arv 100 küsitletu kohta oli 1999. aastal 79 ja 2003. aastal 64. Seega ilmnes 2003. aastal võrreldes 1999. aastaga tagasimineki nii nende indiviidide osakaalus, kes langesid vähemalt ühe kuriteo ohvriks kui ka küsitletute poolt teatatud kuritegude esinemise sageduses. Langus oli järsem viimatinimetatud näitaja osas, mis tõestab korduvkuritegude läbi kannatanute arvu olulisemat vähenemist. Kuritegude ohvrite arvu vähenemine annab tunnistust kuritegevuse leviku vähenemisest Eestis võrreldes 1999. aastaga. Olemasolevate andmete põhjal ei ole võimalik anda põhjendatud hinnangut, kas tegemist on püsiva langustrendiga või vastavate näitajate ajutise allapoole kõikumisega.

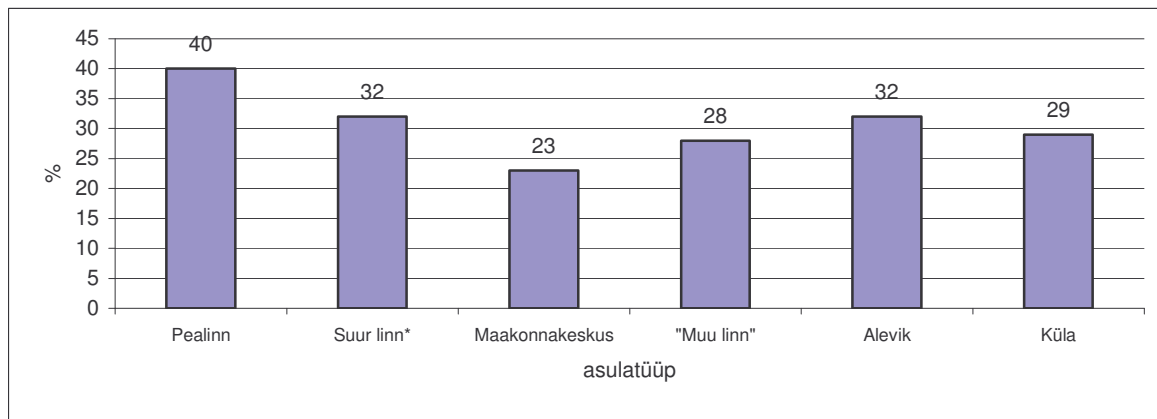
Joonis 1. Kuriteojuhtumid 100 küsitletu kohta 1992-2003.

Kõrvutades registreeritud kuritegevuse andmeid ja ohvriuringute tulemusi võib öelda, et mõlemas toimunud arengud on sarnased. 1990ndail aastail leidis aset registreeritud kuritegude arvu suurenemine, mille katkestas 1993. kuni 1996. aastani väldanud kuritegude arvu tagasimineki ja stabiliseerumine. Sama on üldjoontes juhtunud ka ohvrite arvuga, mis 1994. aastal langes ja oli 1999. aastaks uuesti kasvanud. Alates 2002. aastast on registreeritud kuritegude arv taas mõnevõrra langenud. Viimase ohvriuringu tulemused osundavad samuti langustendentsile kuritegude ohvriks langemise üldtasemes.

Joonis 2. Kuriteojuhtumite esinemise sagedus ja registreeritud kuriteod 1991-2003

Ohvriks langemise üldtase erines sõltuvalt piirkonna linnastumise astmest. Kõige kõrgema positsiooni omandas ootuspäraselt Tallinn, kus 2003. aastal langes vähemalt ühe kuriteo ohvriks 40% küsitletutest. Kõige madalam oli ohvriks langemise üldtase maakonnakeskustes (kannatanute osakaal 23%). Üllatavalt kõrgel positsioonil olid alevike ja külade elanikud, kellest vastavalt 32% ja 29% kannatas aasta jooksul vähemalt ühe kuriteo tõttu. Tõstatatud hüpotees, mille järgi suur osa kuritegudest väiksemate asulate elanike vastu pandi toime mitte nende koduasulas vaid suuremates keskustes, ei leidnud kinnitust. Suurem osa kuritegudest (v.a autovandalism ja autost toime pandud vargused), mille ohvrid olid väiksemate asulate elanikud, toimus nende koduasulas.

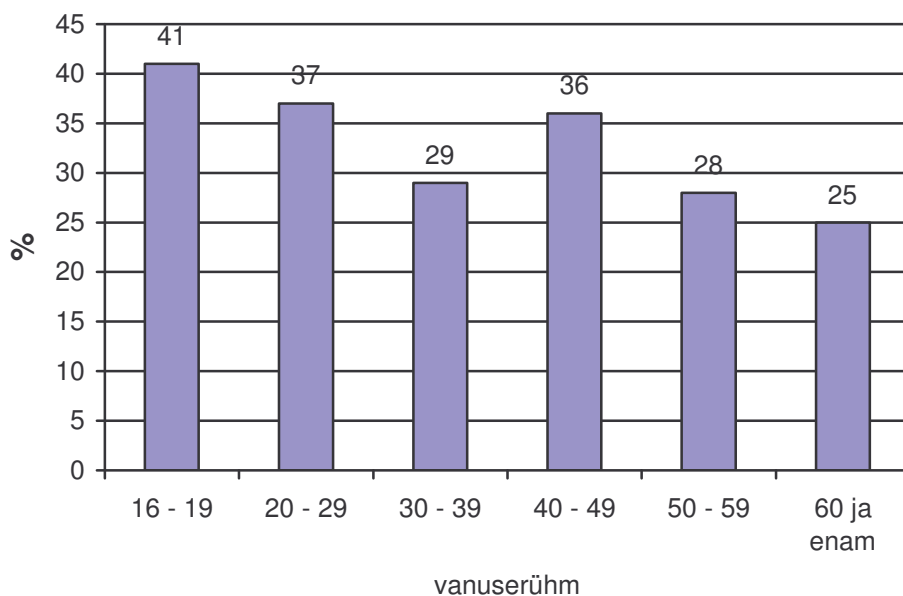

* Suur linn: Tartu, Narva, Kohtla-Järve, Pärnu.

Joonis 3. Kuritegude ohvriks langemise üldtase 2003. aastal elukoha lõikes (% küsitlenuist)

Analüüsid esidid ohvriks langemise üldtaset oluliste sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes, selgusid järgmised seaduspärasused. 2003. aastal langes vähemalt ühel korral kuriteo ohvriks 33% meestest ja 31% naistest ning 30% eestlastest ning 36% muu rahvuse esindajatest. Kui sugude osas olid ohvriks langemise tasemed suhteliselt sarnased, siis mitte-eestlaste ohvriks langemise tase oli märgatavalt kõrgem eestlaste vastavast näitajast.

Kõige kõrgem ohvriks langemise üldtase oli noorimas (16-19 eluaastat) küsitlenu vanuserühmas (41%). Peaaegu poole madalam oli ohvriks langemise üldtase kõige vanemasse vanuserühma (60 ja enam eluaastat) kuulunud vastanutel (25%). Niisugused tulemused langevad üldjoontes kokku kogu maailmas regulaarselt ilmnevate seaduspärasustega, kus koos vanuse kasvuga väheneb reaalne kuriteo ohvriks langemise risk.

Joonis 4. Kuritegude ohvriks langemise üldtase 2003. aastal vanuserühmade lõikes (% küsitlenuist)

Varavastased kuriteod

Ohvrite osakaalu alusel olid 2003. aastal Eestis kõige enam levinud kuriteoliigid vargus autost ja vargus suvilast, maakodust või aiamaalt. Nende kuritegude ohvriks langes vastavalt 7,4% ning 7,3% kõigist küsitletuist. Autost toime pandud varguste läbi kannatas 12% autoomanikest ning suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguste läbi 15% niisuguse vara omanikest. Kannatanute osakaalult järgnesid eelnimetatud kuriteoliikidele isikliku omandi vargus (6,3%), autovandalism (5,1%) ning vargus garaažist, kuurist või varjualusest (5,0%).

Kõrvutades käesoleva uuringu tulemusi 1999. aasta vastavate näitajatega ilmnes, et ohvriks langenute osakaal oli enamuse kuriteoliikide osas vähenenud. Erandi moodustasid isikliku omandi vargus ning vargus garaažist, kuurist või varjualusest, mille tase 2003. aastal võrreldes 1999. aastaga mõnevõrra tõusis.

Eesti kuritegevuse profiil kuritegude ohvriks langemise alusel on säilinud 1990ndail ja 2000. aastate alguses suhteliselt muutumatuna. Eelmisel kümnendil olid Eestis samuti kõige enam levinud kuritegudeks vargused autost, suvilast, maakodust ja aiamaalt ning vargused garaažist, kuurist jt abiruumidest. Küllalt levinud kuriteoliigid olid autovandalism, isiklike esemete vargus (sh taskuvargus) ja jalgrattavargus. Vähem esines sisseseisemurdmisi ja vargusi kodust ning niisuguste kuritegude katseid. Ka autovarguste arv on püsinud suhteliselt väiksena, võrreldes teiste kuriteoliikidega kogu vaadeldaval perioodil.¹²

Tabel 3. Varavastaste kuritegude ohvrite osakaal (% küsitletuist)

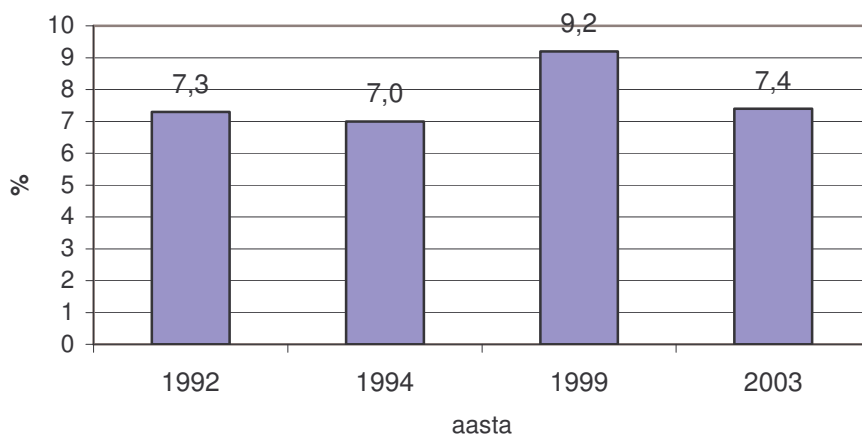
	Aasta			
	1992	1994	1999	2003
Vargus autost	7,3	7,0	9,2	7,4
<i>ainult autoomanikud</i>	15,6	11,5	14,7	11,7
Vargus suvilast, maakodust või aiamaalt	x	x	7,3	7,3
<i>ainult omanikud</i>	x	x	17,0	15,5
Isikliku omandi vargus	8,0	5,5	5,5	6,3
Autovandalism	3,1	5,2	5,9	5,1
<i>ainult autoomanikud</i>	6,6	8,6	9,3	8,1
Jalgrattavargus	6,3	4,7	4,1	4,0
<i>ainult jalgrattaomanikud</i>	9,6	7,0	6,1	5,5
Vargus garaažist, kuurist, varjualusest	7,9	7,0	4,5	5,0
<i>ainult omanikud</i>	5,8	7,3
Taskuvargus	2,7	2,7	3,6	3,9
Vargus kodust	5,7	4,2	3,7	3,1
Varguskatse kodust	3,2	3,9	3,1	1,7
Autovargus	0,7	1,6	0,9	0,7
<i>ainult autoomanikud</i>	1,5	2,7	1,5	1,1
Küsitlute arv	1000	1173	1700	1687

¹² Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). Op. cit, lk. 114-115.

Vargus autost, autovandalism ja autovargus

Ohvriuuringus käsitleti kolme autodega seotud kuriteoliiki: vargus autost, autovandalism ja autovargus. Autodega seotud varavastased kuriteod moodustavad kaasaegses maailmas suure osa kõigist kuritegudest. Kuigi autode arv Eestis on võrreldes 1990ndate algusega oluliselt kasvanud, jääb siinse nn autostumise tase endiselt madalamaks kui enamikus arenenud riikides.¹³ 2004. aastal vastas üle 60% küsitletutest, et tema või mõne tema pereliikmete kasutuses on viimase viie aasta jooksul olnud isiklik või ametisõiduk.

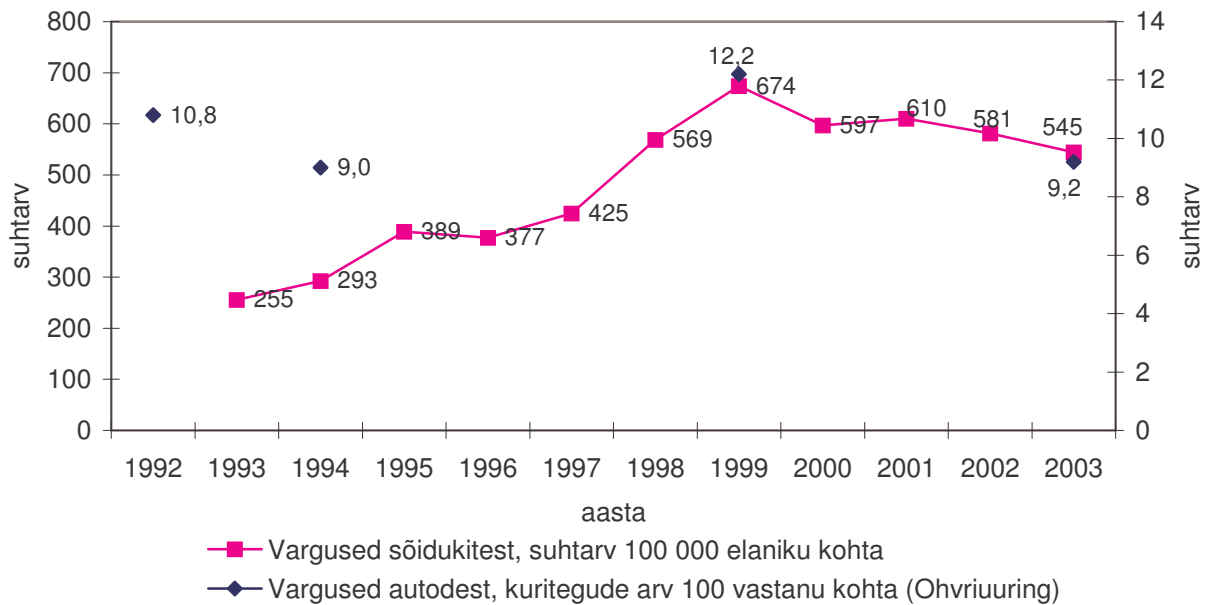
Vargus autost on jätkuvalt kõige enam levinud kuriteoliik Eestis. Autodest toimepandud varguste ohvriks langes 2003. aastal 125 vastanut. Ohvriuuringute andmetel tõusis niisuguste kuritegude ohvriks langemise tase 7,3%-lt 1992. aastal 9,2%-le 1999. aastal ning oli langenud 7,4%-le 2003. aastaks.

Joonis 5. Autost toime pandud varguste ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Autodest toimepandud vargusjuhtumite arv 100 vastanu kohta kasvas 1990. aastate teisel poolel 9-lt juhtumilt 1994. aastal 12-le 1999. aastal ja langes taas 9,2-le juhtumile 2003. aastal. Ka registreeritud kuritegude statistikas peegeldub autodest toimepandud varguste kasvutendents 1990. aastate teisel poolel ja mõningane langustendents alates 1999st aastast.

¹³ Näiteks Austraalias omas 2000. aastal autot 97%, Ameerika Ühendriikides 90%, Kanadas ja Prantsusmaal mõlemas 88% elanikest. Vt: Alvazzi del Frate, A., Van Kesteren, J.N., (2004). *Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victims Survey*. Turin: UNICRI.

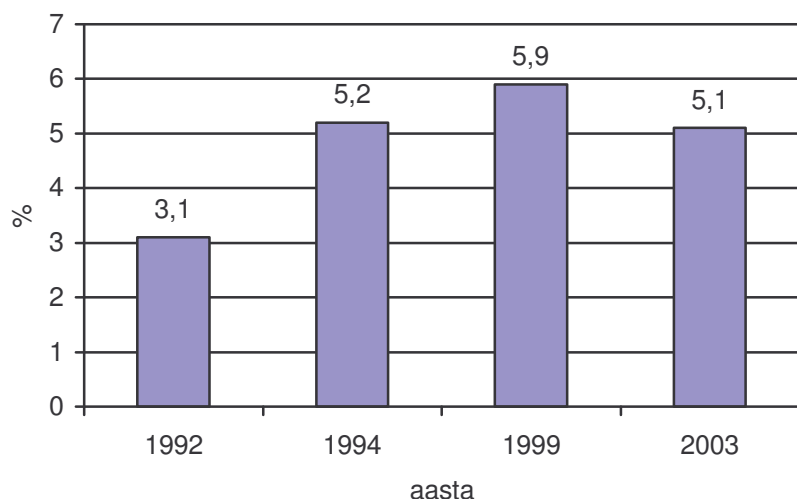

Joonis 6. Vargused autodest ohvriuringute andmetel ja registreeritud vargused sõidukitest (1993-2003)

Kõige kõrgem oli autost toime pandud varguste ohvriks langemise risk Tallinna elanikel (11%), järgnesid vastanud, kes elasid külas (7,7%), alevikus (6,4%), suures linnas¹⁴ (5,5%), maakonnakeskuses (5,4%) ja teises linnas (3,9%). Külaelanike ohvriks langemise risk väljaspool oma koduasulat on võrreldes 1999. aastaga kasvanud oluliselt autodest toime pandud varguste osas. Kõigist nende autost toime pandud vargustest toimus väljaspool koduasulat 1999. aastal 42% ja 2003. aastal 52%.

Autovandalismi (auto rüüstamise) läbi kannatas 2003. aastal 87 küsitluses osalenut. Ka autovandalismi ohvriks langemise tase oli 2003. aastal teiste kuriteoliikidega võrreldes suhteliselt kõrge. Niisuguste kuritegude ohvrite osakaal suurenes 3,1%-lt 1992. aastal 5,9%-le 1999. aastal. 2003. aastaks oli autovandalismi ohvriks langemise osakaal vähenenud 5,1%-le.

¹⁴ Suur linn: Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve.

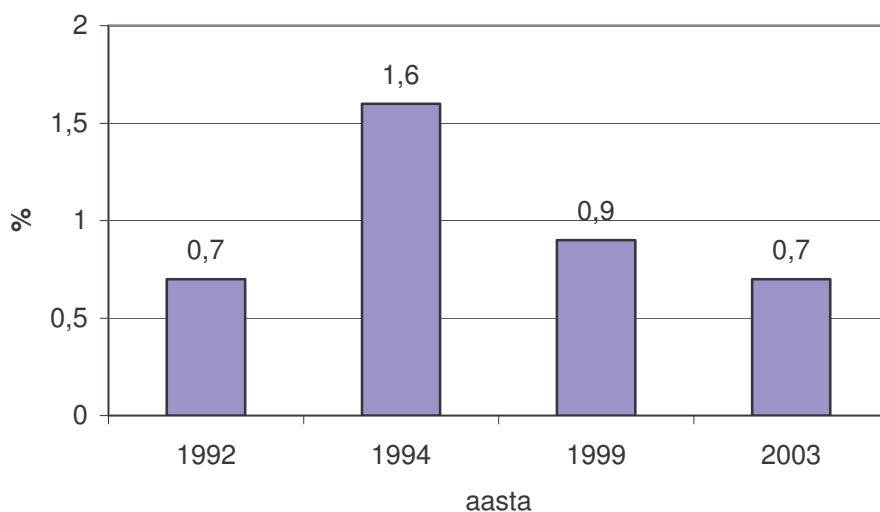

Joonis 7. Autovandalismi ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Auto rüüstamise ohvriks langemise risk oli kõrgeim Tallinna elanikel (6,7%), kellele järgnesid suure linna ning maakonnakeskuse (5,4%), aleviku (3,9%), küla (3,8%) ja muude linnade (3,0%) elanikud.

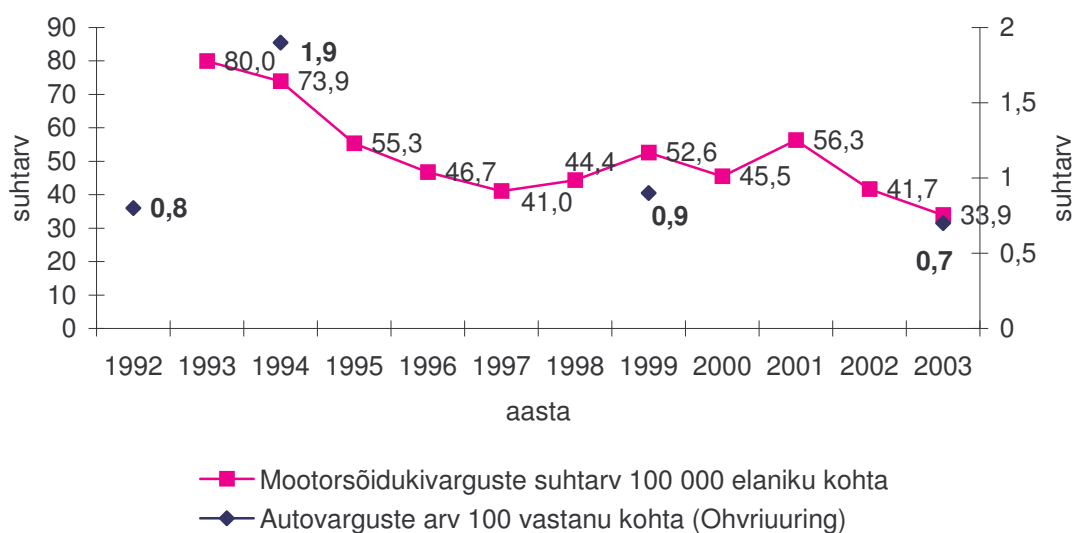
Autovarguse ohvriks langes 2003. aastal kokku 12 vastanut. Autovarguse läbi kannatanute osakaal suurenes 0,7%-lt 1992. aastal 1,6%-le 1994. aastal ning vähenes 0,7%-le 2003. aastal. Autovarguse läbi kannatamise risk oli kõrgem suurte linnade elanikel (5 ohvrit) ning Tallinna elanikel (4 ohvrit).

Autovarguste puhul peetakse oluliseks näitajaks nende ohvrite osakaalu, kes saavad oma auto tagasi. Kui see näitaja on madal, moodustavad tõenäoliselt suure osa kõigist autovargustest professionaalsed vargused. Varastatud auto said tagasi 61% vastanuist, kelle auto varastati 2003. aastal. 1999. aasta vastav näitaja oli 56%. Tuleb kindlasti meeles pidada, et tegemist oli statistilises mõttes väga väikeste arvudega.

Joonis 8. Autovarguste ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Kõrvutades politseistatistika alusel saadud mootorsõidukivarguste taset ning autovarguste ohvriks langemise taset aastate lõikes, ilmnes suur kokkulangevus. Registreeritud mootorsõidukivarguste suhtarv vähenes 1993. kuni 1997. aastani ning asendus 1990. aastate lõpus mõõduka suurenemisega. Mootorsõidukivarguste arv hakkas taas vähenema alates 2001. aastast. Ohvriuringute andmetel oli autovarguste ohvriks langenute arv 100 küsitletu kohta suurenenud 0,8-lt juhtumilt 1,9-le 1990. aastate keskpaigas ja seejärel vähenenud 0,7-le 2003. aastal.

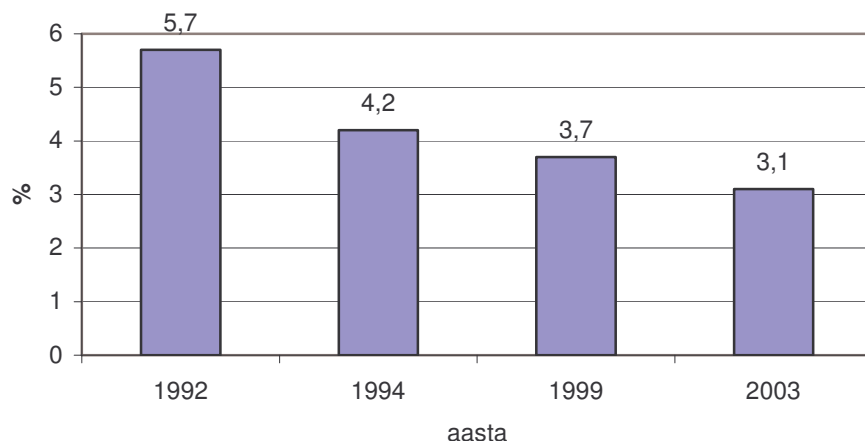

Joonis 9. Autovargused ohvriuringute andmetel ja registreeritud mootorsõidukite vargused (1993-2003)

Murdvargus ja vargus aiamaalt

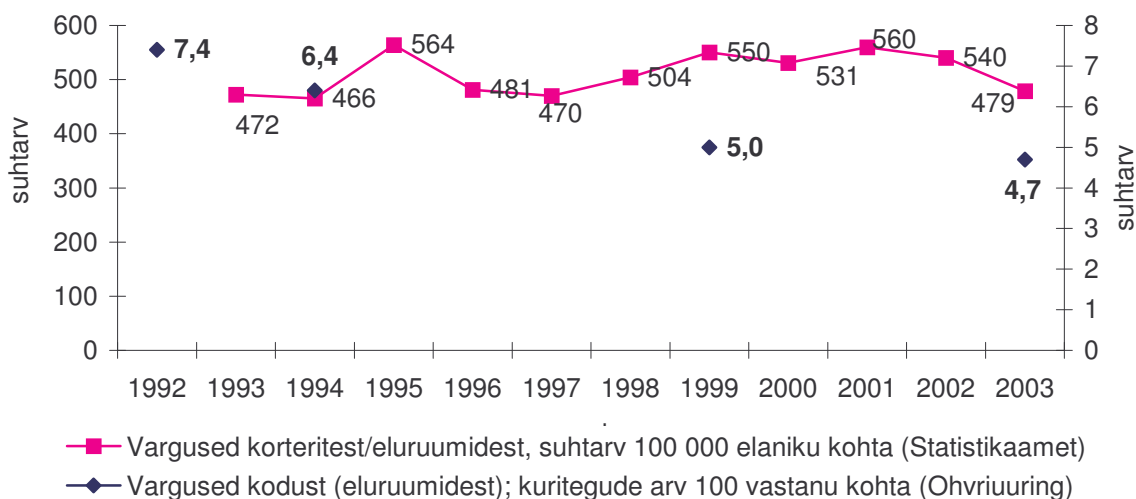
Loetletud kuriteoliikide (vargus kodust; vargus suvilast, maakodust, aiamaalt; vargus garaazist, kuurist, varjualusest) ühisjooneks on sisenemine varguse toimepanekuks omanikule kuuluvasse või tema käsutuses olevasse ruumi või territooriumile. Kui nende hulgast välja arvata vargus aiamaalt, on kõigil juhtudel tegemist murdvargustega.

2003. aastal langes kodust toimepandud varguste ohvriks 53 küsitletut. Niisuguste kuritegude sagedus on ohvriuringute andmetel pidevalt vähenenud. Kui 1992. aastal langes koju sissemurdmise ohvriks 5,7% vastanuist, siis 2003. aastal oli vastav näitaja 3,1%.

Joonis 10. Kodust toimepandud varguste ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Politseistatistika alusel on korterivarguste arv 1990. aastate keskpaigast alates püsinud suhteliselt stabiilsena (460-560 juhtumit 100 000 elaniku kohta). Hinnates kodust toimepandud varguste ohvriks langemise taset juhtumite arvu alusel 100 vastanu kohta oli see 1999. aastal 5,0 juhtumit ja 2003. aastal 4,7 juhtumit. Vastanute antud hinnangul oli 2003. aastal kodust varastatud esemete mediaanväärtus¹⁵ 1830 krooni, 1999. aasta vastav näitaja oli 1000 krooni.

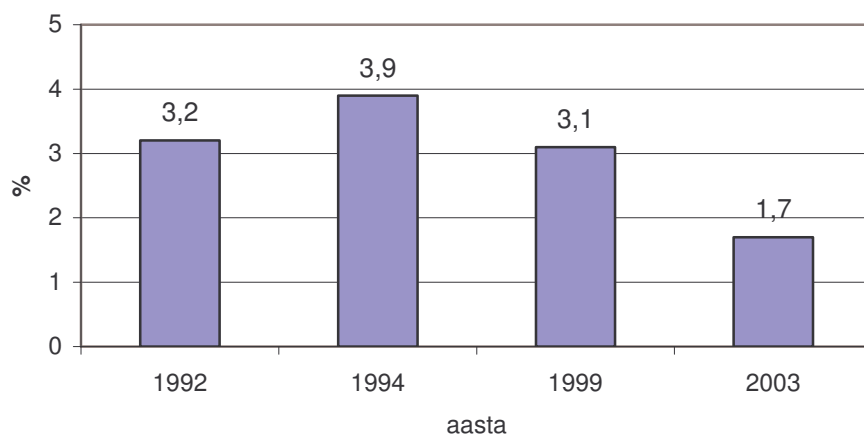

Joonis 11. Vargused kodust ohvriuringute andmetel ja registreeritud vargused korteritest või eluruumidest (1993-2003)

Asulatüüpide lõikes oli kodust toimunud varguse ohvriks langemise risk kõrgeim Tallinna elanikel (ohvrite osakaal 4,6%) ja suurte linnade elanikel (ohvrite osakaal 3,9%). Neile järgnesid maa-asulate elanikud (külad – 3,4% ja alevikud - 2,6%), muude linnade elanikud (1,4%) ning maakonnakeskuste elanikud (0,8%).

¹⁵ Mediaan on korrastatud arvrea keskmine liige, millest mõlemale poole jääb võrdne hulk liikmeid.

Kodust toimepandud varguskatse ohvriks langes 2003. aastal 28 vastanut. 1992. aastal oli niisuguse kuriteo ohvriks langemise tase 3,2% küsitletuist, misjärel näitaja tõusis 3,9%-le 1999. aastal ning langes 1,7%-le 2003. aastaks.

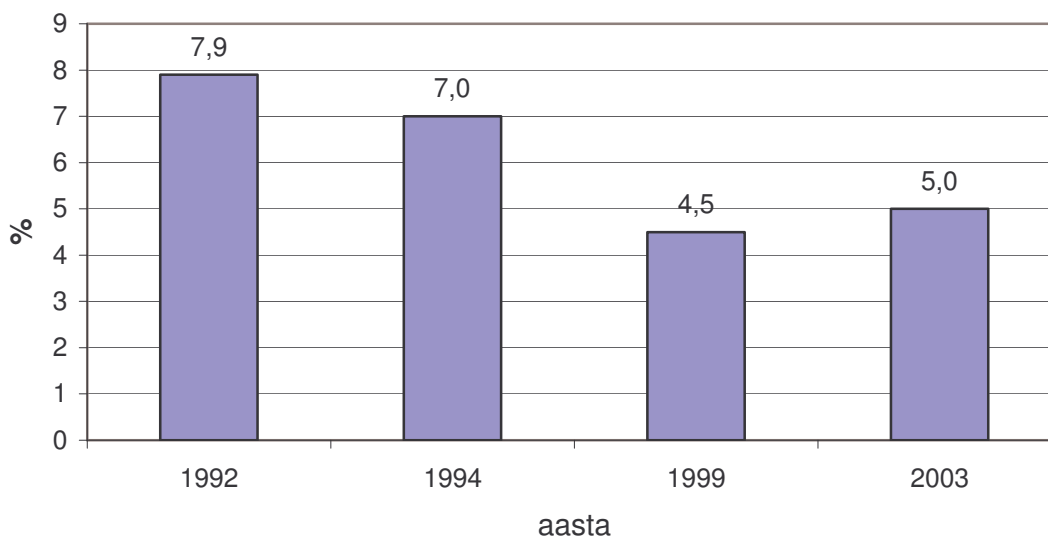

Joonis 12. Kodust toimepandud varguskatsete ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguse ohvriks langes 2003. aastal 122 vastanut. Niisugused kuriteod on ohvriuringute andmetel Eestis autost toimepandud varguste järel sageduselt teisel kohal olev kuriteoliik, mille läbi kannatas nii 1999. aastal kui ka 2003. aastal 7,3% küsitletutest.¹⁶

Garaazidest, kuuridest ning varjualustest toime pandud varguse tõttu kannatanuid oli 2003. aastal 84. Niisuguse kuriteo ohvriks langemise tase oli kõrgeim 1990. aastate esimesel poolel (7,9%) ja on langenud märgatavamalt 1990. aastate teisest poolest alates, olles viimase uuringu andmetel 5,0%.

¹⁶ See, et ka linnaelanikud omavad sageli aiamaad, on ilmselt spetsiifiline Eestile kui endisele Nõukogude Liidu vabariigile. Kasutatav meetodika ei võimalda kahjuks eraldi välja tuua seda, millise osa kõigist vargustest moodustavad aiamaalt toimepandud vargused. Õeldu kehtib ka kuuride ja varjualuste suure esinemissageduse ja sealt toimepandud varguste suhtes, mida ei saa eraldi välja tuua.

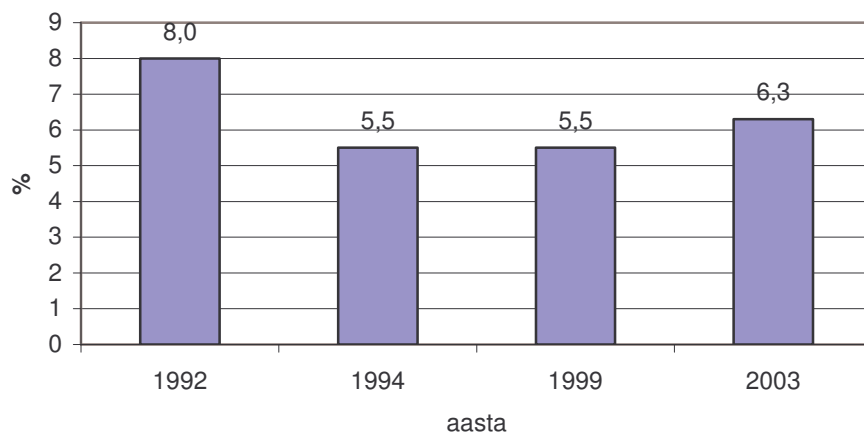
Joonis 13. Garaažist, kuurist või varjualusest toime pandud varguste ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Garaažidest, kuuridest ning varjualustest toimepandud varguste ohvriks langes küsitluse alusel kõige rohkem külaelanikke (8,3%), järgnesid elanikud „muudest linnadest” (5,1%), suurtest linnadest (4,8%), Tallinnast (4,6%), alevikest (4,0%) ja maakonnakeskustest (3,0%). Eestlastest küsitletute seas oli niisuguste kuritegude läbi kannatanute osakaal 5,2% ja teistest rahvustest vastanute hulgas 4,5%.

Kuna mõlema viimatinimetatud kuriteoliigi puhul (vargused suvilatest, maakodudest ja aiamaadelt ning garaažidest, kuuridest, varjualustest) on enamasti tegemist nõrgalt kaitstud objektidega, siis on ka suurem korduvalt niisuguse ründe ohvriks langemise tõenäosus võrreldes teiste kuriteoliikidega. Vähemalt kahel korral langes 2003. aastal suvilast, maakodust või aiamaalt toimepandud varguse ohvriks 42% kõigist niisuguse kuriteo ohvritest. Vastav näitaja varguste puhul garaažidest, kuuridest ja varjualustest oli 34%.

Isikliku omandi vargus

Isiklike esemeid varastati 2003. aastal 106 vastanult. Isikliku omandi varguse läbi kannatanute osakaal oli kõige suurem 1992. aastal (8,0%), vähenes seejärel ja oli 1994. aastal ning 1999. aastal 5,5% ning on taas suurenenud 6,3%-le 2003. aastal.

Joonis 14. Isikliku omandi varguse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Isikliku omandi vastu toime pandud varguse ohvriks langes 2003. aastal 4,9% meestest ja 7,5% naistest ning 5,3% eestlastest ja 8,7% muu rahvuse esindajatest. Asulatüüpide lõikes oli isiklike esemete varguste ohvriks langemise tase kõige kõrgem Tallinnas (10,6%), järgnesid suured linnad (7,4%), külad (5,0%), alevikud (4,5%), maakonnakeskused (2,4%) ja „muud linnad” (2,2%). Suurim oli isiklike esemete varguse ohvriks langemise tõenäosus kõige väiksema, kuni 500-kroonise igakuise sissetulekuga (bruto) küsitletute kategoorias (17,1%), õpilaste/ üliõpilaste hulgas (11,8%) ning küsitletute noorimas (16-24 eluaastat) vanuserühmas (11,7%).

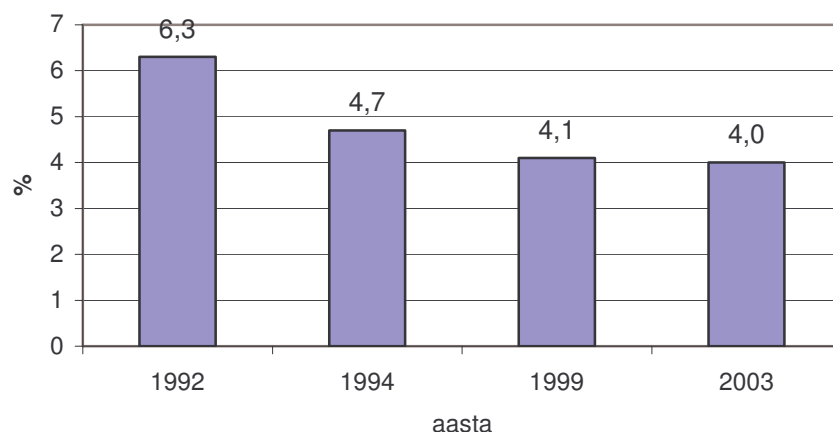
Kirjeldades viimast 2003. aastal toimunud isikliku omandi varguse juhtumit selgus, et 76%-l juhtudest oli kuritegu pandud toime samas asulas/linnas. 14% juhtudest toimus vargus mujal Eestis. Varastatud isiklike esemete rahaline mediaanväärtus oli 1000 krooni.

Taskuvarguste ohvreid oli 2003. aastal 65. Taskuvarguste läbi kannatanute osakaal on ohvriuringu andmetel 1990. aastate algusest alates järjepidevalt suurenenud: 1992. aastal ja 1994. aastal kannatas taskuvarguste läbi 2,7%, 1999. aastal 3,6% ja 2003. aastal 3,9% küsitletutest. Kõige suurem taskuvarguste ohvriks langemise risk oli Tallinna elanikel (7,4%), järgnesid suured linnad (4,4%), külad (3,0%), alevikud (2,2%), „muud linnad” (1,3%) ja maakonnakeskused (0,4%). Eestlaste puhul oli taskuvarguste ohvriks langemise tõenäosus veidi väiksem (3,2%) kui muude rahvuste esindajatel (5,4%).

Jalgrattavargus

73 % küsitletutest ütles, et kas temal endal või kellelgi tema pereliikmetest on olnud viimase viie aasta jooksul jalgratas. Vastavad näitajad asulatüüpide lõikes olid järgmised: Tallinn (56%), suured linnad (74%), maakonnakeskused (78%), „muud linnad” (77%), alevikud (77%) ja külad (91%).

Jalgrattavarguste ohvreid oli 2003. aastal 68. Jalgrattavarguste ohvriks langemise tase on küsitlusaastate lõikes pidevalt langenud: see oli 1992. aastal 6,3%, 1994. aastal 4,7%, 1999. aastal 4,1% ja 2003. aastal 4,0%.

Joonis 15. Jalgrattavarguste ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Alevikes ja Tallinnas elavatel inimestel oli jalgrattavarguse ohvriks langemise risk kõige kõrgem – vastavalt 7,4% ja 7,3%. Järgnesid suured linnad (5,7%), külad (5,2%), „muud linnad” (3,5%) ja maakonnakeskused (3,2%).

Viimase 2003. aastal asetleidnud jalgrattavarguse puhul oli 68%-l juhtudest tegemist vargusega kodu lähedal. 28% jalgrattavargustest toimusid mujal samas asulas/linnas ning 4% mujal Eestis.

Vägivald

Kriminoloogias kasutatav kõige levinum viis vägivalda leviku hindamiseks, on seda teha tahtlike tapmiste ja muude raskete isikuvastaste kuritegude alusel. Eestile olid 1990ndate keskel omased väga kõrged tahtlike tapmiste näitajad, mis äratasid ka rahvusvahelist tähelepanu.¹⁷ Ettekujutus Eestist kui kõrge vägivaldafooniga ühiskonnast on seetõttu suhteliselt laialt levinud.

Vägivalda taset ühiskonnas saab aga hinnata ka vägivalda sisaldavate kuritegude ohvrite kaudu. Niisugused kuriteod on eeskätt kallaletungid, röövimid ja seksuaalkuriteod, mida nimetatakse ka kontaktkuritegudeks. Lisaks niisuguste juhtumite käigus kurjategija ja ohvri vahelisele otsesele kontaktile on teine oluline tunnus kurjategija poolt ohvri suhtes vägivalda kasutamine. Kontaktkuritegude ohvriks langemise üldine tase 2003. aastal oli 3,4%. 1999. aastal oli vastav näitaja 5,9%.¹⁸ Võrreldes eelmise ohvriuringuga on niisuguste kuritegude ohvriks langemise tõenäosus oluliselt vähenenud. Toimunud muutus langeb üldjoontes kokku raskete isikuvastaste kuritegude statistilise pildi muutusega.

¹⁷ Lehti, M. (2001). Homicide Trends in Estonia, 1971-1996. In H. Ylikangas, P. Karonen, M. Lehti. Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area. Columbus: Ohio State University Press, pp. 133- 192.

¹⁸ Näitaja arvutamisel võeti arvesse kallaletungid, röövimid ja vägistamised.

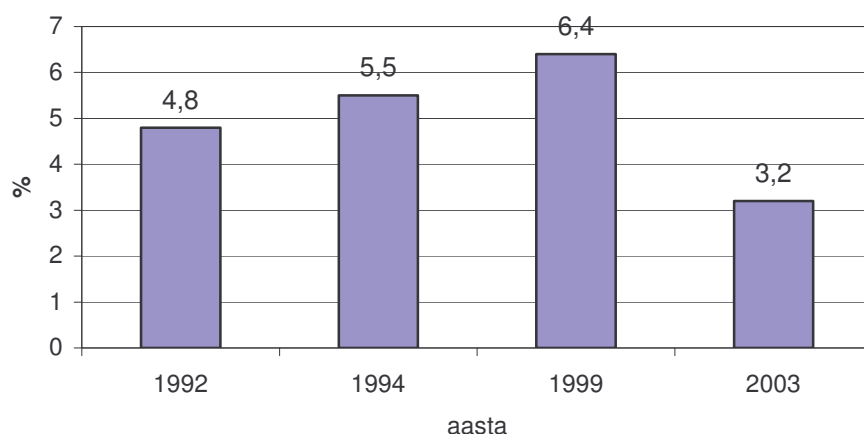
Tabel 4. Kontaktkuritegude ohvrite osakaal (% küsitlenuist)

	Aasta			
	1992	1994	1999	2003
Kallaletung/ ähvardus	4,8	5,5	6,4	3,2
ähvardus	2,6	3,8	4,0	1,7
kallaletung	2,2	1,7	2,3	1,4
Röövimine	2,9	3,4	2,9	1,8
Seksuaalintsident (vaid naiste suhtes)	2,5	1,3	3,6	1,4
seksuaalselt haavav rünnak	1,4	0,7	2,8	1,1
vägistamine ja vägistamiskatse	1,0	0,7	0,7	0,2
Küsitlenuite arv	1000	1173	1700	1687

Kallaletung ja ähvardus

Et püüda hinnata erinevate vägivaldsete käitumisviiside levikut ühiskonnas, sisaldas 2004. aasta ohvriuringu ankeet küsimust kallaletungide ja ähvarduste ohvriks langemise kohta viimasel viiel aastal (2000-2004) ja eraldi 2003. aastal. Esiteks küsiti respondendilt, kas ta on langenud otsese füüsilise rünnaku ohvriks, kus kurjategija kasutas tema suhtes reaalselt vägivalda. Teiseks vaadeldi ähvardusi, kus vägivald jäi küll verbaalsele tasandile, kuid küsitlenu hindas ka füüsilise ründe ohtu reaalseks. On ilmne, et niisuguste käitumisviiside määratlemine ja nende ohtlikkuse astme tajumine indiviidi poolt sõltub oluliselt konkreetsetest sotsiaal-kultuurilistest tingimustest. Ühte ja sama käitumisviisi (näiteks verbaalset kättemaksuähvardust) võidakse ühes riigis või kultuuris tajuda kui igapäevast, suhteliselt ohutut, teises aga kui ülimalt erilist ning ohtlikku.

2003. aastal oli küsitlenuite hulgas 54 kallaletungide ja ähvarduste ohvrit. Kui 1990. aastatel ilmnas nimetatud intsidentide puhul kannatanute osakaalude suurenemine (4,8%-lt 1992. aastal 6,4 %-le 1999. aastal), siis 2003. aastaks oli vägivaldakuuritegude ohvriks langenute osakaal vähenenud 3,2%-le. Seejuures oli 2003. aastal verbaalsete ähvarduste ohvrite osakaal 1,7% ja reaalse vägivalda ohvrite osakaal 1,4 % vastanutest. Seega moodustasid 2003. aastal kõigist kallaletungidest ja ähvardustest mõnevõrra suurema osa verbaalsed ähvardused.

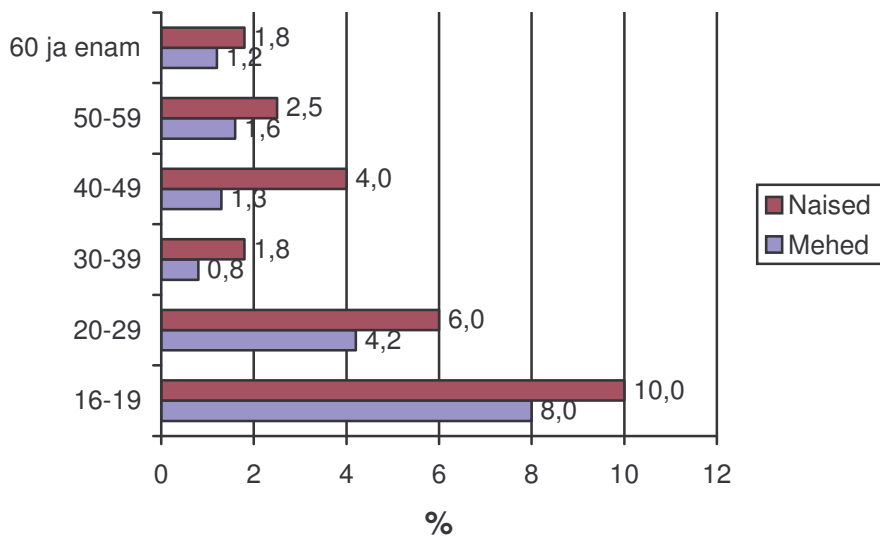
Joonis 16. Kallaletungide ja ähvarduste ohvrite osakaal (% küsitlenuist)

Erinevalt varasemate küsitluste tulemustest, mille alusel meestel oli võrreldes naistega suurem tõenäosus kallaletungide ja ähvarduste ohvriks langeda, näitab viimane uurimus, et ohvriks langenute osakaal naiste puhul on suurem. 2003. aastal kannatas niisuguse kuriteo läbi 2,6% küsitletud meestest ning 3,8% naistest.

Tabel 5. Kallaletungide ja ähvarduste ohvrite osakaal soolises lõikes (% küsitletuist)

	Aasta			
	1992	1994	1999	2003
Mehed	7,0	7,7	7,3	2,6
Naised	2,8	3,5	5,5	3,8
Keskmine	4,8	5,5	6,4	3,2

Varasemate ohvriuuringute tulemused näitavad, et vägivallakuritegude ohvriks langemise tõenäosust mõjutab kõige rohkem vanus. Kõige enam on ohustatud noored mehed vanuses kuni 24 eluaastat.¹⁹ Vähemalt osaliselt võib see tuleneda noorte eluviisist ja avalikes kohtades viibimise suhtelisest sagedusest.²⁰ Järgnevalt jooniselt on aga näha, et käesoleva uuringu andmetel ületavad Eestis naised mehi kallaletungide ja ähvarduste ohvriks langemise osas kõigis vanusegruppides.

Joonis 17. Küsitletute osakaal, kes langesid 2003.a. kallaletungide/ähvarduste ohvriks soolises ja vanuselises lõikes (% vastanuist)

Analüüsisides tulemusi rahvuste lõikes ilmneb mitte-eestlaste kõrgem risk langeda kallaletungide/ähvarduste ohvriks: 4,4% mitte-eestlastest ja 2,7% eestlastest kannatas niisuguse ründe tõttu 2003. aastal. Sarnane tendents ilmnis ka 1999. aastal, kus 8,6% vastanud mitte-eestlastest ja 5,1% eestlasest langesid kallaletungide ja ähvarduste ohvriks. Rahvustevaheliste erinevuste tagamaid on vähemalt osaliselt põhjendatud mitte-eestlaste valdavalt linnades elamisega, kus vägivallaga seotud kuritegevuse tase on kõrgem.²¹

¹⁹ Zedner, L. (2002). Victims. In M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner (ed.) The Oxford Handbook of Criminology, 419-456. Oxford: Oxford University Press, lk. 422.

²⁰ Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). *Op. cit.*, lk 118.

²¹ Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). *Op. cit.*, lk 116.

Sarnaselt varasematele Eesti ohvriuringutele oli 2003. aastal vägivallakuritegude ohvriks langemise tase kõige kõrgem nooremates vanuserühmades. 16-19 aastastest küsitletutest langes 2003. aastal vägivalla ohvriks 9% ja 20-29 aastastest 5,1%.

Tabel 6. Kallaletungide/ähvarduste ohvrite osakaal vanuse lõikes (% küsitletuist)

	1999	2003
16-19	15	9,0
20-29	8,8	5,1
30-39	5,9	1,3
40-49	6,2	2,7
50-59	4,6	2,1
60 ja enam	2,6	1,6

Analüüsidest tööalase positsiooni ja kallaletungide/ähvarduste ohvriks langemise riski vahelist seost, selgus, et tõenäosus ohvriks langeda oli suurim õpilaste/üliõpilaste hulgas (8,3%). Töötute ja töötajate ohvriks langemise tase oli võrreldes teiste sotsiaalsete seisunditega samuti suhteliselt kõrge (4,2%). Üldiselt näitavad ohvriuringud regulaarselt, et töötutel on suurem risk langeda vägivallaga seotud kuritegude ohvriks.²²

Hinnates aga elukoha linnastumise taseme mõju niisuguste kuritegude ohvriks langemise tõenäosusele, selgus, et kannatanute osakaal oli kõige suurem Tallinnas (4,5%), järgnesid maakonnakeskused (3,4%) ja suured linnad (3,0%); kõige madalam oli ohvriks langemise tase alevikes (1,3%). Erinevate tulugruppidesse kuuluvatest respondentidest oli suurem tõenäosus langeda kallaletungi või ähvarduse ohvriks kõige väiksema sissetulekuga (kuni 500 kr; bruto) vastanutel (13%). Kodakondsuse ning kallaletungide/ähvarduste ohvriks langemise taseme seosest kujunes järgmine pilt. Ohvriks langemise tõenäosus oli suurim grupis „muu välisriigi kodanikud” (9,9%), järgnesid kodakondsuseta elanikud (4,7%), Venemaa kodanikud (3,0%) ja Eestimaa kodanikud (2,9%).

2003. aastal toimunud kallaletungide/ähvarduste juhtumeid iseloomustasid järgmised asjaolud:

- 43% kallaletungidest pandi toime vägivalda kasutades;
- 47% kallaletungide puhul oli ründajaid rohkem kui kaks;
- 34% juhtumite puhul oli vähemalt üks kallaletungijatest ohvrile tuttav nime või välimuse poolest;
- 11%-l juhtumitest oli ründaja ohvri endine või praegune partner ning 23%-l juhtumitest ohvri sõber;
- 11% kallaletungidest/ähvardustest pandi toime relva kasutades;
- 65% nendest, kelle kallal tarvitati vägivalda, said ründe tagajärjel vigastada ja 43% vigasaanutest pöördusid arsti või mõne muu tervishoiutöötaja poole.

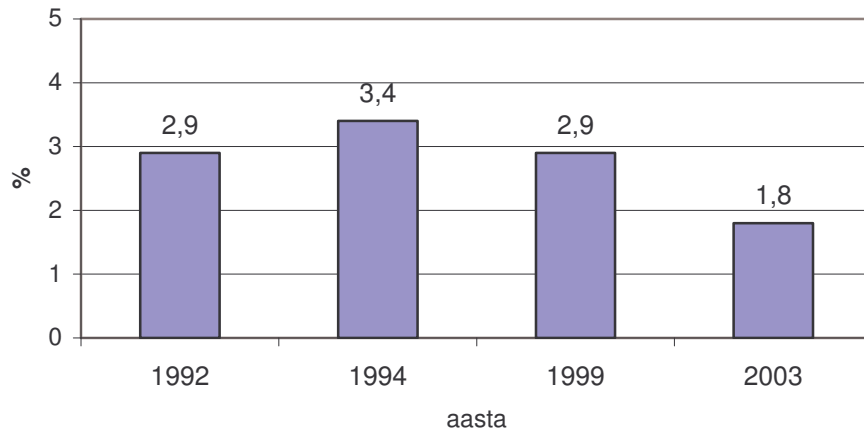
Röövimine

Röövimine kujutab endast keerukat kuriteoliiki, kus rünnaku sihiks on mingi materiaalne väärtus, omand. Meetodid, mida kasutatakse, on aga vägivaldsed. Röövimise eristamine isikliku omandi vargusest on juriidiliselt keeruline, kuna röövimise kuriteona

²² Zedner, L. (2002). Op. cit. , lk. 422.

kvalifitseerimine sõltub suurel määral sellest, kui suur on vägivaldse komponendi osakaal kuritegu toime pannes. Indiviidi tasandil reeglina niisuguseid nüansse ei eristata, mistõttu kehtiva kriminaalseaduse mõistes röövimine ja individuaalselt röövimisena tajutu võivad erineda olulisel määral.

2003. aastal oli küsitlute seas 31 röövimise läbi kannatanut. Kui aasta jooksul röövimise ohvriks langenute osakaal püsis 1990. aastatel suhteliselt stabiilsena, siis 2003. aastal ilmnis langustendents. Röövimistes kannatanute osakaal oli siis 1,8% küsitluteist.

Joonis 18. Röövimiste ohvriks langenute osakaal (% küsitluteist)

Iseloomustades 2003. aastal toime pandud röövimisi võib öelda, et:

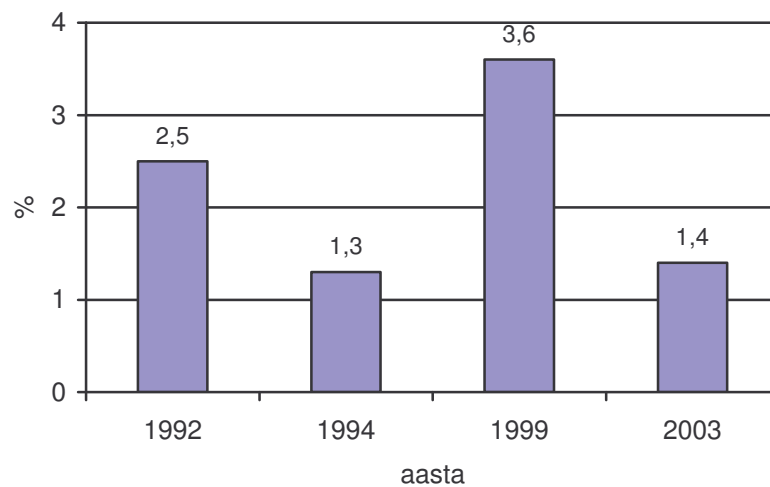
- 20 ohvrit olid mehed ja 11 naised;
- Eestlasi oli 14 ja mitte-eestlasi 17;
- Tallinna elanike vastu pandi toime 16 röövimist ja suurte linnade elanike vastu 7;
- 24 juhtumi puhul rööviti kannatanult vara, mille mediaanväärtus oli 1580 krooni;
- 20 röövimises osales vähemalt kaks kallaletungijat;
- 5 röövimise puhul kasutas kallaletungija nuga, tulirelva või mingit muud eset.

Seksuaalkuriteod ja -intsidendid

Seksuaalkuriteod ja intsidendid olid ohvriuringus käsitletud kui kindlad sündmused, mille käigus rünnatakse inimese seksuaalset enesemääramist. Nende rünnete tuvastamine ja raskusastme hindamine on lahutamatult seotud domineerivate kultuuriliste arusaamade ja sotsiaalsete stereotüüpidega. Juhtumite raskuse skaala ühes otsas on vägistamine ja vägistamiskatse ühena raskematest isikuvastastest kuritegudest ja teises otsas verbaalse seksuaalse ahistamise juhtumid, mille ohtlikkuse tajumine on väga individuaalne.

Senini on ohvriuringutes analüüsitud vaid naistega aset leidnud seksuaalintsidente, mille ohvrite ja juhtumite arv on suhteliselt väike. Näiteks 2003. aastal oli selliste intsidentide ohvrid 13, intsidente fikseeriti kokku 23. Seksuaalintsidentide ohvriks langenud naistest 7 määratles viimast juhtumit pealetükkiva käitumisena, 4 seksuaalselt haavava rünnakuna ja 2 vägistamise või vägistamiskatsena.

Seksuaalintsidentide ohvriks langemise taseme vahepealne kasv 1990. aastate teisel poolel on 2000. aastate alguseks asendunud langustendentsiga. Kui 1999. aastal langes 3,6% küsitletud naistest niisuguse ründe ohvriks, siis 2003. aastal 1,4%.

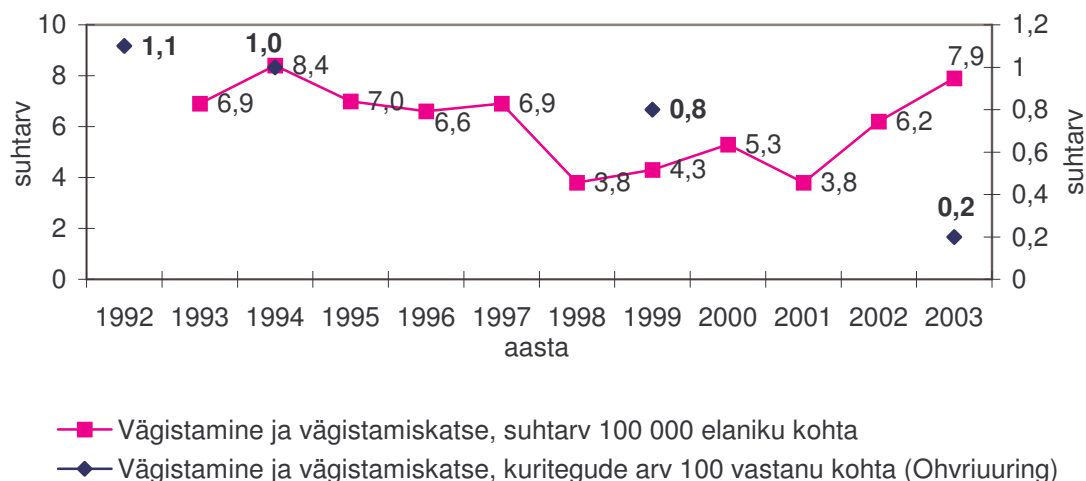

Joonis 19. Seksuaalintsidentide ohvriks langenute osakaal (% küsitletuist)

Iseloomustades 2003. aastal toimunud seksuaalintside võib öelda, et:

- 6 kannatanut olid vanuses 20-29 eluaastat;
- 6 kannatanut pidas juhtumit mitte eriti tõsiseks, 4 tõsiseks ning 3 väga tõsiseks;
- 2 kannatanut pidas juhtumit kuriteoks;
- 3 kannatanut tundis vähemalt ühte ründajat nime või välimuse poolest.

Võrreldes ametliku statistika alusel saadud vägistamiste ja vägistamiskatsete suhtarve 100 000 elaniku kohta ning ohvriuringutes selgunud juhtumite arve 100 küsitletu kohta, ilmneb järgmine pilt. Registreeritud kuritegevuse andmetel on vägistamiste ja vägistamiskatsete toimepanemise arv püsinud stabiilsena 1996. aastani, seejärel läbis see näitaja olulise langusperioodi ja alates 2001. aastast on taas silmatorkavalt suurenenud. Politseistatistika andmetel on vägistamiste arvu suurenemine teiste kuriteoliikidega võrreldes viimasel kolmel aastal üks kõige järsemad. Ohvriuringute andmed näitavad aga, et vägistamiste ja vägistamiskatsete ohvriks langemise tase on perioodil 1993-2003 langenud 1,1-lt juhtumilt 0,2-le juhtumile 100 vastanu kohta.

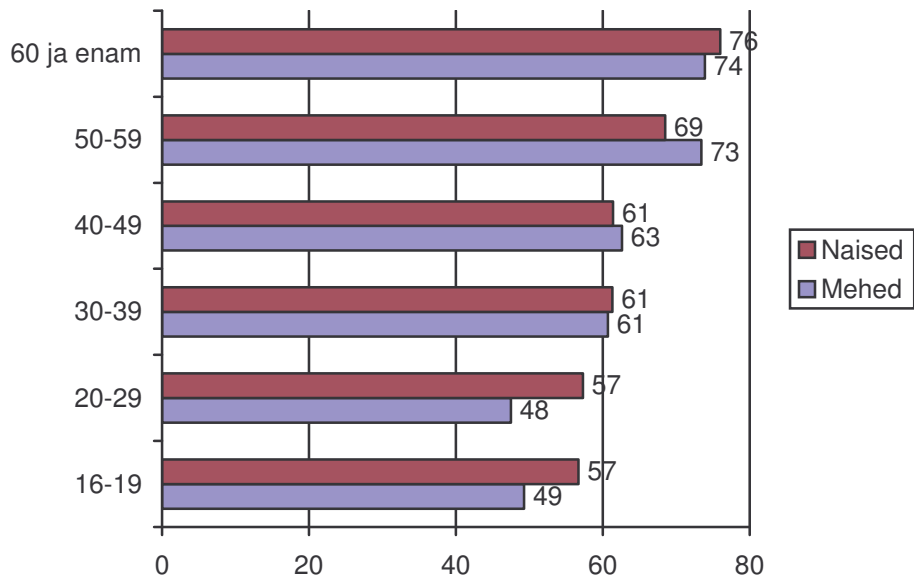
Joonis 20. Vägistamised ja vägistamiskatsed ohvriuringute andmetel ja registreeritud vägistamised koos katsetega (1992-2003)

Ametlikul statistikal ja ohvriuringute andmetel põhinevate dünaamika olulise erinevuse põhjuseid tuleb otsida eeskätt vägistamiste kvalifitseerimise muutumises seoses karistusseadustiku kehtimahakkamisega ja ühiskondliku tolerantsuse vähenemisega naistevastase vägivalda suhtes. Alates 01.07.2000. aastast muudeti kriminaalmenetluse koodeksit kaotades nn kergemate vägistamisjuhtude käsitlemise erasüüdistusajana. Erasüüdistusajaja puhul pidi kannatanu koos kriminaalmenetluse algatamise avalduse esitamisega tasuma kautsjoni. Senine kord vägistamisasjade menetlemisel kehtis Eestis alates 1999. aastast.

Narkootikumide tarbimine

2004. aasta Eesti ohvriuringusse oli esmakordselt lülitatud küsimuste plokk, mis käsitles elanikkonna kokkupuuteid narkootikumide tarbimisega. Vastajatelt küsiti: “Kui tihti Te olete viimase 12 kuu jooksul oma elurajoonis kokku puutunud narkootikumidest põhjustatud probleemidega?” Küsimus oli täpsustatud konkreetsete näidetega: „Kas olete näinud inimesi narkootikumidega kauplemas, narkootikume tarvitamas, süstimas avalikes kohtades või märganud kasutatud süstlaid?”

Enamus küsitlenuist (63%) ei olnud uimastite tarvitamisega oma elurajoonis kokku puutunud. Sagedast kokkupuudet narkootikumidega seotud probleemidega tunnistas 10% küsitlenuist, 12%-ga oli seda juhtunud vahetevahel ja 12%-ga harva. Antud vastustes ei ilmnenud suuri erinevusi soolises lõikes. 61% meestest ja 65% naistest vastas, et ei ole kunagi märganud narkootikumide tarvitamist ega muud sellega seotut. Olulist rolli narkoprobleemidega kokkupuutumises ja nende teadvustamises mängis küsitlenuite vanus. Küsitluse tulemustes tuli esile kindel seaduspärasus- mida eakam oli vastaja, seda vähem oli tal olnud kokkupuuteid narkootikumide tarvitamisega.

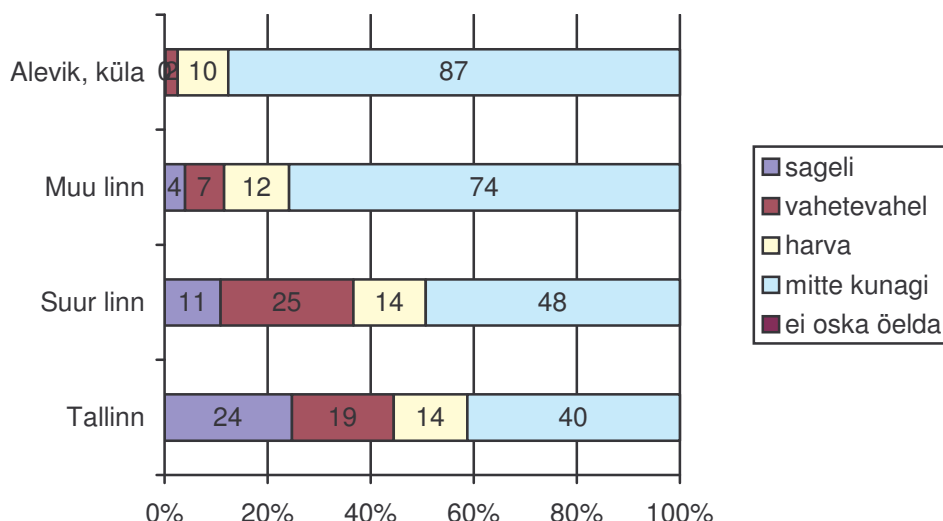

Joonis 21. Viimase 12 kuu jooksul oma elurajoonis narkoprobleemidega mitte kokku puutunud küsitletute osakaal soo ja vanuse lõikes (% vastanuist, Ohvriuring 2004).

Nooremates vanuserühmades oli oluliselt vähem neid vastanuid, kes ei olnud kordagi viimase 12 kuu jooksul oma elurajoonis kokku puutunud narkootikumidest põhjustatud probleemidega. Hüpoteesiliselt võis oletada, et nooremate inimeste sagedasem ja vanade inimeste harvem kokkupuude narkoprobleemidega on vähemalt osaliselt tingitud nende erinevast elustiilist. Vanemaealised inimesed märkavad narkootikumidega seotut vähem, sest neil puudub vastav kogemus (nt ei tunta ära spetsiifilist kanepi lõhna, ei teata narkootikumide ostmise kohti, ei osata eristada alkoholi joobes ja narkouimas inimesi). Eakamad inimesed puutuvad narkootikumidega harvemini vahetult kokku, sest neile ei pakuta uimasteid ja nad ei viibi kohtades, kus uimasteid tarvitatakse ja uimastitega kaubitsetakse.

Uuringu andmed toetasid seda hüpoteesi. Neist küsitletuist, kes käivad peaaegu igal õhtul kodust väljas puhke-, sportimis- või lõbustuskavatsustega, puutus narkoprobleemidega kokku sageli 26% ja vahetevahel 9%. Pisut üle kolmandiku neist (39%) ei olnud aga viimase 12 kuu jooksul narkoprobleemidega kordagi kokku puutunud. Samal ajal oli küsitletuist, kes eelistavad aega veeta kodus ning ei käi praktiliselt kunagi väljas, narkoprobleemidega kokku sageli puutunud ainult 7% ja vahetevahel 11%. Valdav osa neist (76%) ei olnud narkoprobleemidega viimase 12 kuu jooksul kokku puutunud.

Järgnevalt kontrolliti seost küsitletu elukoha ja narkootikumidega kokkupuutumise vahel. Joonisel esitatud andmed näitavad ühetähenduslikult, et narkoprobleemid on omased eeskätt suurtele linnadele. Peaaegu veerand (24%) Tallinnas elavaist vastanuist oli viimase aasta jooksul sageli kokku puutunud narkootikumide tarvitamise ja nendega kaubitsemise märkidega. Samas oli märganud niisuguseid ilminguid sageli ainult 0,2% vastanud maaelanikest. Narkoprobleemidega ei olnud kokku puutunud 87% küsitletud maaelanikest ja ainult 40% Tallinnast pärit küsitletuist.

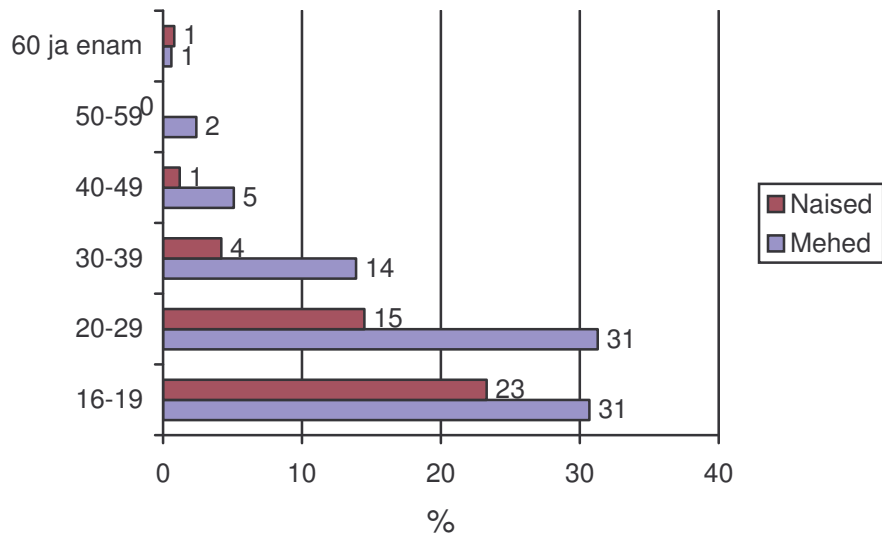

Joonis 22. Küsitletute kokkupuude narkoprobleemidega oma elurajoonis viimase 12 kuu jooksul asulatüübi lõikes (% vastanuist, Ohvriuring 2004).

Kui lisaks asulatüübile analüüsiti regionaalseid erinevusi, ilmnes et nende näitajate tasemelt on Tallinnaga sarnane piirkond Ida-Virumaa. Ida-Virumaal elavaist küsitletuist oli viimase 12 kuu jooksul narkoprobleemidega sageli kokkupuutunud 19% ja vahetevahel 30%. Umbes kolmandik (31%) vastas, et ei ole näinud inimesi narkootikumidega kauplemas, narkootikumide tarvitamas ega märganud narkomaanide poolt maha jäetud süstlaid. Ülejäänutes regioonidest pärit küsitletute kokkupuuted narkoprobleemidega olid oluliselt harvemad.

Inimeste vahetuid kokkupuuteid narkootikumidega käsitleti järgmiselt sõnastatud küsimuse abil: „Kas Teile on kunagi pakutud mingeid narkootikume (rahusteid või uinuteid ilma arsti retseptita, marihuaanat, hašišit, amfetamiine, *ecstasy*'t, opiaate, heroini, kokaiini vm)?” Valdav enamus (90%) vastas, et seda ei ole kunagi juhtunud. Raha eest oli illegaalseid uimasteid pakutud 2,3%-le vastanuist, tasuta olnuks võimalik narkootikume saada 2,8%-l ja nii raha kui ka tasuta 4,3%-l vastanuist. Tundub, et võrreldes narkoprobleemidega „eemalt“ kokkupuutumisega olid vastajate isiklikud kogemused selle valdkonnaga märksa tagasihoidlikumad.

Sarnaselt narkoprobleemidega kokkupuutumise sagedusele oli just noorte vahetu kokkupuude narkootikumide pakkumisega kõige intensiivsem. Joonisel on toodud soolis-vanuselises lõikes nende küsitletute osakaal, kellele oli pakutud illegaalseid uimasteid.

Joonis 23. Küsitletute osakaal soo ja vanuse lõikes, kellele oli kunagi kas tasuta või/ja raha eest pakutud narkootikume (% vastanuist, Ohvriuring 2004).

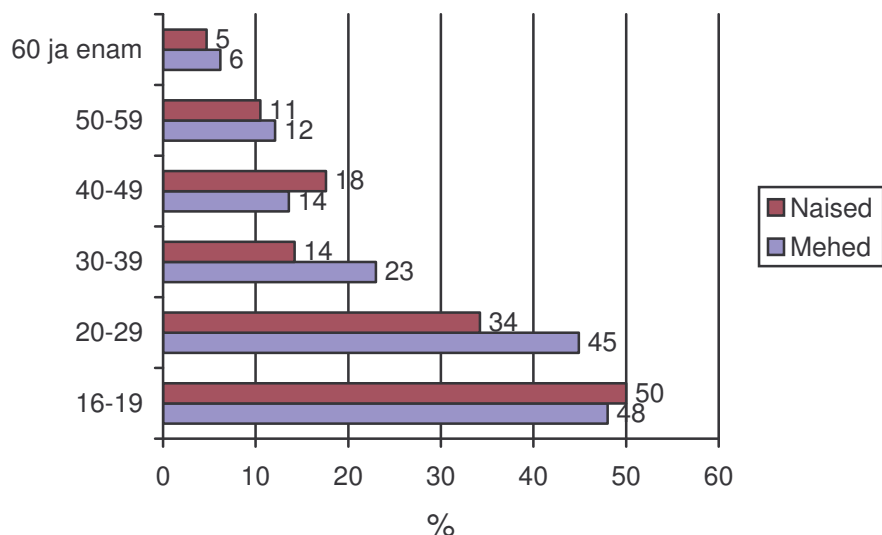
Kõige rohkem olid uimastite levitamise/kaubitsemise otseselt kokku puutunud noored mehed. Ligikaudu kolmandikule meestest vanuses 16-29 eluaastat oli elu jooksul pakutud mingeid narkootikume. Vanuse kasvuga vähenes oluliselt narkootiliste ainete pakkumise vahetu kogemus. Naistele oli narkootikume pakutud vähem. Samas väärivad tähelepanu, et illegaalseid uimasteid proovima ja tarbima oli meelitatud kõige sagedamini just noori tüdrukuid ja naisi vanuses 16-19 eluaastat.

Eelpool kirjeldatu taustal saab pidada ootuspäraseks tulemust, mille kohaselt pakutakse narkootikume kõige sagedamini aktiivset eluviisi harrastavatele inimestele. Peaaegu iga päev õhtul väljas käivaist vastanuist oli narkootikumide pakkumise kogemus 26%-l, ühe korra nädalas väljas käivate vastanute puhul oli sama näitaja 17%.

Mõnevõrra üllatavaks osutus antud vastuste jaotus asulatüüpide lõikes. Ehkki narkoprobleemid olid elanikele nähtavad eeskätt Tallinnas ja suurtes linnades, olid Tallinna elanikud narkootikumide pakkumisega märksa vähem kokku puutunud kui teiste suurte linnade elanikud. Tallinnas oli narkootikumide tasuta või raha eest pakutud 7%-le vastanuist, teistes suurtes linnades vastas niiviisi 17% küsitletuist. Muudes linnades oli sama näitaja 12%. Suhteliselt vähene oli narkootiliste ainete kokkupuude alevike ja külade elanikel (5% vastanuist). Regioonide lõikes on narkootikumide pakkumine kõige levinum Virumaal, kus 14%-le vastanuist oli kunagi narkootikume pakutud. Tuleb siiski tõdeda, et erinevused regioonide vahel ei olnud suured.

Kuna narkootikumide tarbimine on ühiskonnas häbimärgistatud ja nendega kaubitsemine karistatav, kuulub küsimus inimese isiklikest kokkupuudetest narkootikumide tarbimisega nn sensitiiivsete hulka. Seetõttu võib osa inimesi kartes enda kogemuste avalikuks tulemist loobuda vastamast otsesele küsimusele või vastab sellele ebakorrektselt. Sensitiivse küsimuse asendamiseks võib üldist olukorda hinnata küsides mitte vastaja vaid tema tuttavate kogemuste kohta. Täpset pilti narkootikumide tarbimise levikust sel viisil ei kujune, kuid regulaarsete küsitluste korral välja joonistuva aegrea alusel saab jälgida narkootikumide tarbimise muutumise tendentse.

Küsimusele „Kas Teie tuttavate seas on kedagi, kes on kasutanud või kasutab narkootilisi aineid?” vastas positiivselt 21% küsitletuist. Äratas tähelepanu, et niisuguste tuttavate olemasolul nimetati pigem mitut (14%) kui ainult ühte (7%) narkootikumide kasutamise kogemustega tuttavat. Antud vastuste jaotus viitab narkootikumide tarvitajate subkultuuri olemasolule, mis toimib laia ühiskonna eest suhteliselt varjatult. Kui aga sellega on mingil viisil kokku puutunud, kasvab inimese teadlikkus ja spetsiifiliste kontaktide arv.

Joonis 24. Küsitletute osakaal soo ja vanuse lõikes, kelle tuttavate hulgas oli vähemalt üks narkootikume kasutav või kasutanud inimene (% vastanuist, Ohvriuuring 2004).

Analoogiliselt eelmiste narkootikumide levikuga seotud valdkondadega oli kõige rohkem narkootikume kasutavaid või kasutanud tuttavaid nooremaealistel küsitletutel. Narkootikumide tarbimine näib olevat suhteliselt levinud 16-19-aastaste noorte seas. Sellesse vanuserühma kuuluvatest neidudest 50% ja noormeestest 48% vastasid, et neil on narkootikume kasutavaid või kasutanud tuttavaid. Kui kõige nooremas vanuserühmas oli niiviisi vastanud naissoost ja meessoost küsitletute osakaal praktiliselt võrdne, ületasid vanuserühmades 20-29 ja 30-39 eluaastat olevad mehed narkootikumide tarvitamise kogemustega tuttavate osas sama vanuserühma naise olulisel määral.

Asulatüüpide lõikes olid vastused antud küsimusele samuti ootuspärased. Narkootikumide tarbimine tuttavate seas on levinuim suurtes linnades (v.a Tallinn) ning kõige vähem levinud maal. Narkootikumide kasutavate või kasutanud tuttavate olemasolu märkis suurtes linnades 30% ja maal 13% vastanuist. Regioonidest oli antud näitaja kõrgeim Virumaal (32%), eriti Ida-Virumaal (38%) ning madalaim Tartu- ja Jõgevamaal (12%).

Käesoleva uuringu tulemused kinnitavad narkoprobleemide esinemist Eestis. Kahe viimase Ohvriuuringu vahele jääval perioodil on mitmete uuringute andmetel illegaalsete uimastite levik Eestis isegi suurenenud. Sellele viitavad näiteks Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise küsitluse (ESPAD) tulemused. Vähemalt korra oma elu jooksul mingit illegaalset uimastit proovinud koolilaste osakaal tõusis 15%-lt 1999. aastal 24%-le 2003. aastal.²³ Samas võib öelda, et narkootikumide tarvitamist kui probleemi on ühiskonnas

²³ Allaste, A.-A. (toim.) (2004). Trendid koolinoorte uimastitarvitamises. Tallinn: TPÜ Kirjastus, lk 22-23.

teadvustatud ja seda püütakse kontrolli alla saada. Eestis on välja töötatud Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastateks 2004-2012, millele on antud positiivne hinnang Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse poolt.²⁴

Altkäemaks

Sarnaselt varasematele ohvriuringutele defineeriti käesolevas uuringus korruptsiooni kitsalt, s.o kui vastaja kokkupuudet juhtumitega, mil ametiisikud on temalt küsinud altkäemaksu. Ankeedi küsimus oli sõnastatud järgmiselt: “Kas viimase aasta jooksul on keegi riigiteenistujatest palunud Teilt otse hüvitust või andnud mõista, et teatud juhul saaks Teie probleem lahenduse?”

2004. aasta Ohvriuringus väitis niisuguste juhtumite esinemist 56 inimest ehk 3,3% küsitletuist, mis on märgatavalt vähem kui 2000. aastal (5,2% küsitletuist). Tegemist on kõige madalama altkäemaksu leviku määra kajastava näitajaga, mis on saadud Eestis seni läbi viidud ohvriuringute käigus. Kui eeldada, et vaadeldaval perioodil on avalikkuse teadlikkus ja informeeritus erinevatest korruptsiooniilmingutest paranenud, peaksid reaalsed muutused altkäemaksu levikus Eestis olema samasuunalised.

Tabel 7 . Altkäemaksu nõudmisega kokku puutunud küsitletute arv ja osakaal aastatel 1993, 1995, 2000 ja 2004 läbi viidud Ohvriuringutes.

Ohvriuringud	1993	1995	2000	2004
Positiivselt vastanute arv	45	42	89	56
Positiivselt vastanute osakaal (%)	4,5	3,6	5,2	3,3
Kokku indiviide	1000	1173	1700	1687

Tähelepanu väärivad muutused altkäemaksu leviku struktuuris. 2004. aasta Ohvriuringus märkisid vastanud kokku 64 altkäemaksu nõudmise juhtumit, mis tähendab, et osalt vastuist küsiti altkäemaksu aasta jooksul rohkem kui ühe korra. Kui 2000. aastal võis küsitluse tulemuste alusel pidada kõige sagedamini altkäemaksuga seostatavaks ametkonnaks politseid (politseiga seotud altkäemaksu juhtumid moodustasid kõigist juhtumitest ligikaudu 40%), siis käesolevas uuringus oli politsei osatähtsus vähenenud 28%-le. 2000. aastal oli politsei poolt altkäemaksu küsimist kogenud 2,2% küsitletuist, 2004. aastal vastav näitaja oli 1,1%.

²⁴ Sotsiaalministeerium (2004). Narkomaania ja AIDS/HIV, kättesaadav: <http://www.sm.ee>, viimati vaadatud 18.11.2004.

Tabel 8. Altkäemaksu nõudnud riigiteenistujate ametkondlik kuuluvus aastatel 1993, 1995, 2000 ja 2004 läbi viidud Ohvriuringutes (juhtumite arv)

Ohvriuringud	1993	1995	2000	2004
Ministeeriumi, riigiasutuse töötaja (v.a tolli-, piirivalve- ja politseiametnikud)	19	19	37	21
Politseiametnik	16	8	37	18
Linnavalitsuse, vallavalitsuse ametnik	5	6	12	15
Tolli-, piirivalve ametnik	11	11	8	6
Muu	4	6	5	4
Kokku juhtumeid	55	50	99	64
Kokku indiviide	1000	1173	1700	1687

Siinkohal tuleb rõhutada, et ainult antud uuringu tulemuste alusel ei saa korrektselt võrrelda nn korrumppeerituse taset ametkondade lõikes, sest erinevate ametkondade personali suurus ning ametnike kokkupuutumise sagedus elanikkonnaga võib olla väga erinev. Teiseks on tegemist suhteliselt väikeste juhtumite arvudega, mille kõikumine aastate lõikes ei luba teha statistiliselt usaldusväärseid järeldusi.

Samas langeb niisugune üldpilt altkäemaksu levikust ametnike hulgas kokku teistest allikatest saadud andmetega. Korrupsiooni Indeksi (Corruption Perceptions Index) alusel paigutati Eesti korrupsioonitasemelt 2003. aastal 133 riigi hulgas 33. kohale. Eesti positsioon oli selles suhtes parim kõigi endiste Nõukogude liiduvabariikide seas, samuti edestati enamikku endisi sotsialistlikke Euroopa riike.²⁵ GRECO (Group of States Against Corruption) ekspertide hinnangu alusel, mis esitati septembris 2001, ei olnud korrupsioon Eestis laialt levinud nähtus. Kõige probleemsemate ametkondadena nimetati politseid (eelkõige liikluspolitseid) ja kohalikke omavalitsusi.²⁶ GRECO teises voorus rõhutati vajadust suurendada tähelepanu ja monitooringut kohalike omavalitsuste suhtes, mis siinsete seaduste järgi toimivad suhteliselt iseseisvalt.²⁷

Tarbija petmine

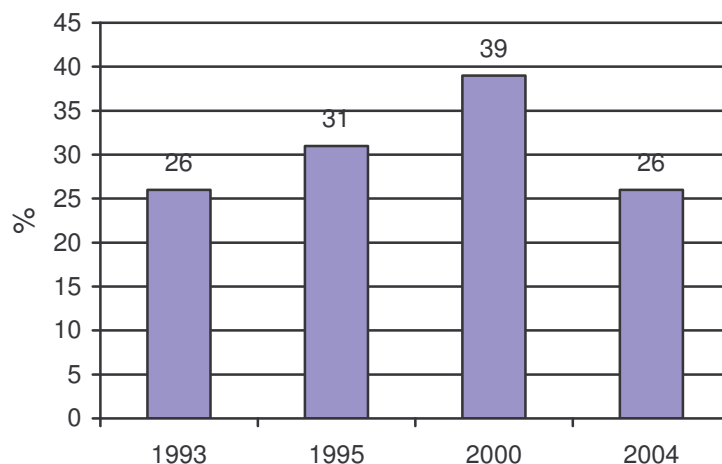
Tarbijate petmist puudutav küsimus oli 2004. aasta ohvriuringus sõnastatud järgmiselt: “Kas Teid kui tarbijat peteti möödunud aastal? Kas keegi, kes müüs Teile midagi või osutas teenuse, pettis Teid kauba kvaliteedi või kogusega?”. Lisaks sellele paluti vastajal täpsustada, millega seoses see juhtus ning kas juhtunust teatati politseisse või muusse ametiasutusse.

²⁵ Transparency International (2003). Corruption Perceptions Index 2003. URL: <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi>; Lamsdorff, J. (2003). Corruption Perceptions Index. In Transparency International, Global Corruption Report 2003, 261-265. URL: http://www.transparency.org/pressreleases_archive/2003/2003.10.07.cpi.en/html.

²⁶ Council of Europe, GRECO (2001). First evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at the 6th Plenary Meeting, Strasbourg, 10-14 September 2001. URL: <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>.

²⁷ Council of Europe, GRECO (2004). Second evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at its 19th Plenary Meeting, Strasbourg, 28 June- 2 July 2004. URL: <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>.

Tarbija petmisena peeti silmas eelkõige niisuguseid juhtumeid, kus klienti peteti kas kauba/teenuse hinnaga või ei vastanud kvaliteet lubatule. Just viimast pretensiooni esines küsitletute vastustes kõige enam. Uuringule eelnenud aasta jooksul koges enda kui tarbija petmist 442 vastanut, kes moodustasid kogu valimist 26%. Petmise ohvriks langenud vastanute osakaal oli märgatavalt vähenenud, võrreldes 2000. aasta ohvriuringuga. Siis märkis pettuse ohvriks langemist 39% vastanuist ja petmisjuhtumeid oli kokku 482 ehk 29 juhtumit 100 küsitletu kohta.

Joonis 25. Tarbija petmise ohvrite osakaal (% küsitletuist)

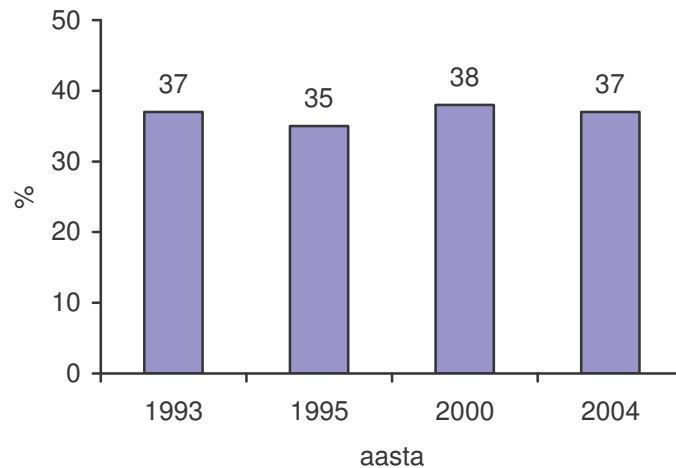
Kõige sagedamini toimus pettus ostu korral kauplusest, kioskist või mujalt, millest teatas kokku 340 vastanut (20%). Mujal pettust kogenud vastanute arv oli oluliselt väiksem: autoremonti nimetas 35 vastanut (2,1%), ehitus- ja remonditöid 34 vastanut (2,0%) ning hotellis, restoranis või baaris toimunud pettust nimetas 17 vastanut (1,0%).

Petmisjuhtumitest teatas politseisse vaid 5 vastanut ehk 1% kõigist pettuse ohvriks langenuist. Teistesse ametiasutustesse pöördui oluliselt sagedamini: 40 vastanut ehk 9% petetuist. Kokku teatas tarbijapettustest ametiasutustesse 10% kannatanutest. Pettuse ohvriks langemise korral teatas sellest ametivõimudele küsitletud Eesti kodanikest 26%, Venemaa kodanikest 30% ning muu välisriigi kodanikest 32%.

IV Kodanikud ja politsei

Kuritegudest teatamine

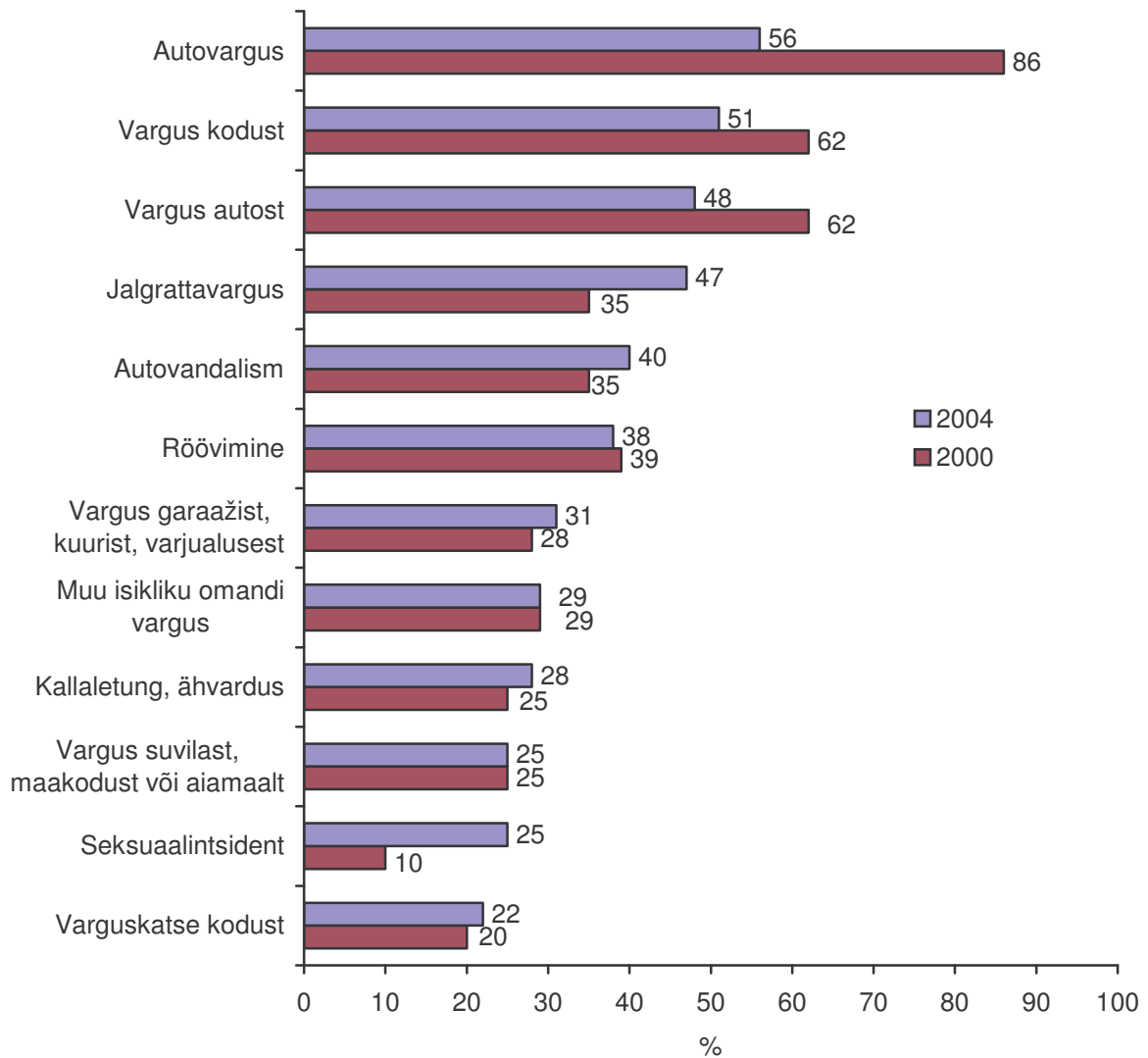
Varasemate uuringute andmetel teatasid kannatanud politseile ligikaudu ühest kolmandikust kõigist nende vastu toime pandud kuritegudest.²⁸ 2004. aasta Ohvriuuringu andmetel teatas viimasest viie aasta jooksul toimunud kuriteost politseile 37% ohvritest. Seega võib väita, et ajavahemikus 1993-2004 ei ole kuritegudest teatamise üldises aktiivsuses toimunud olulisi muutusi.

Joonis 26. Kuritegudest politseile teatamise üldtase (% ohvriks langenud küsitletuist)

Kogetud kuritegude puhul pöördusid kõige enam politsei poole autovarguse ohvriks langenud (56% ohvritest). Aktiivselt teatati ka kodust ja autost toime pandud vargustest ning jalgrattavargustest. Kõige sagedamini loobuti politsei sekkumisest kodust toime pandud varguskatsete puhul (teatas 22% ohvritest) ja varguste korral suvilast, maakodust või aiamaalt (teatas 25% ohvritest). Kontaktkuritegudest teatamisel olid kõige aktiivsemad röövimise ohvid (38% ohvritest), seevastu seksuaalintsiidentidest teatamise sagedus oli suhteliselt tagasihoidlik (24% ohvritest).

²⁸ Ahven, A. (2004). Turvalisus ja heaolu. – A. Purju (toim.). Sotsiaaltrendid 3. Tallinn: Statistikaamet, lk. 116.

Joonis 27. Politseile teatamise tase kuriteoliigiti (% ohvriks langenud küsitletuist)

Võrreldes 2004. aastal ning 2000. aastal läbi viidud ohvriuuringute andmeid on kõige enam ehk 30% võrra vähenenud autovarguste ohvriks langenud kodanike pöördumine politseisse. Märkatav vähenemine ilmnes ka autost ja kodust toime pandud vargustest politseile teatamisel, vastavalt 14% ja 11% võrra. Kõige enam ehk 15% võrra kasvas seksuaalintsidentidest teatamine ning 12% võrra jalgrattavargustest teatamine. Suured muutused kahe uuringu võrdluses võivad olla juhuslikud, sest tegemist on suhteliselt väikeste juhtumite arvudega. Teiseks ilmnes 2004. aasta uuringus, et oluliselt oli kasvanud mitte nende ohvrite osakaal, kes loobusid juhtumist politseile teatamisest, vaid nende osakaal, kes ei „osanud öelda”. Näiteks viimase viie aasta jooksul toimunud autovarguste puhul fikseeriti 61 ohvrit, kellest teatas politseile 34 küsitetut, ei teatanud 11 ja 16 küsitetut “ei osanud öelda”.

Mitteteatamise põhjused

Uuringu käigus paluti politsei poole pöördumata jätnud kannatanutel nimetada juhtumist mitteteatamise põhjused. Küsitletavad said võimaluse valida üks või mitu vastusevarianti kaheteistkümne valikvastuse hulgast.

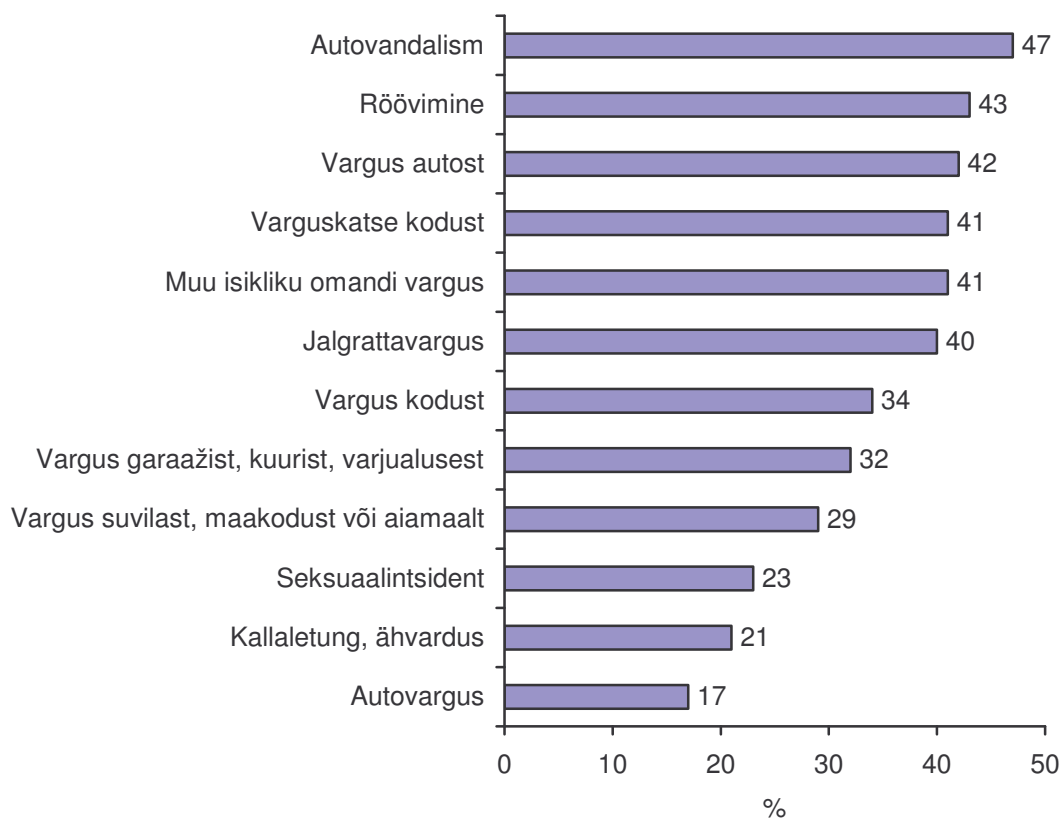
Kõige rohkem kaheldi politsei võimekuses juhtumi lahendamiseks midagi teha või siis jäeti juhtunust politseile teatamata küllaldase tõendusmaterjali puudumise tõttu järgmiste varavastaste kuritegude puhul: isikliku omandi vargus, autovandalism, vargus autost ja jalgrattavargus. Kontaktkuritegudest loobuti nimetatud põhjustel politseile teatamisest kõige sagedamini röövimise korral.

Juhtumit ei peetud kuigi tõsiseks ja politsei sekkumist ei peetud seetõttu vajalikuks sagedasti selliste varavastaste kuritegude puhul nagu vargus suvilast maakodust, aiamaalt, garaažidest, kuuridest või varjualustest ja varguskatse kodust. Sel viisil põhjendasid kuriteost mitteteatamist ka paljud seksuaalintsidentide ja kallaletungide või ähvarduste ohvrid.

Võrreldes muude kuritegude ohvriks langenutega eelistasid isikliku omandi varguse ja autovarguse ohvrid kõige enam teavitada mitte politseid vaid teisi ametiisikuid. Ohvripoolne politsei kartus, politsei mitte-meeldimine ja/või soov politseiga mitte tegemist teha olid olulisteks mitteteatamise põhjuseks just kontaktkuritegude läbi kannatanute jaoks. Samuti kardeti niisuguste kuritegude puhul kõige enam kättemaksu, mistõttu ei julgetud politseid juhtunust teavitada.

Oma pere ringis või ise püüti juhtumit lahendada või siis tunti kuriteo toimepanijat põhiliselt auto- ja jalgrattavarguse, kodust toime pandud varguse ning seksuaalintsidendi ja kallaletungide või ähvarduse ohvrid. Niisugune põhjendus esitati autovarguse ohvrite poolt märgatavalt sagedamini kui muud liiki kuritegude ohvrite poolt.

Kindlustuse puudumise ajal jäi kuriteost politseile teatamata enamjaolt selliste varavastaste kuritegude puhul nagu vargused kodudest, suvilatest, maakodudest või aiamaalt. Kartust kättemaksu ees märkisid mitteteatamise põhjusena kõige enam kontaktkuritegude ohvrid.. Muude põhjuste tõttu ei teatanud politseile ülekaalukalt kõige sagedamini autovarguse ja seksuaalse iseloomuga rünnete läbi kannatanud.

Joonis 28. Vastanute osakaal, kes kuriteost mitteteatamise põhjusena märkis „politsei poleks niikuinii midagi asja heaks teinud” (% viimasest kuriteost teatamata jätnud küsitlenuist)

Kõige sagedamini tõid juhtunust politseile mitteteatamise põhjuseks “politsei poleks niikuinii midagi asja heaks teinud” autovandalismi ohvrid, kellest nimetasid antud põhjust ligikaudu pooled ehk 47% küsitlenuist.

Võrreldes 2000. aasta ohvriuringu andmeid 2004. aastal läbi viidud uuringu andmetega oli 9% võrra vähenenud nende kannatanute osakaal, kes väitsid, et politsei poleks niikuinii asja heaks suutnud midagi ära teha. Seevastu oli viimase ohvriuringu andmetel 7% võrra kasvanud kannatanute osakaal, kes arvasid, et politsei ei suuda juhtumi raames midagi ära teha tõendite puudumise tõttu.

Vaadeldes kuriteost politseile mitteteatamise põhjuseid kuriteoliigiti, selgus, et kõige harvemini politseile teatatud kuriteod – varguskatsed kodudest – jäid uurimuse tulemustele tuginedes teatamata põhjusel, et politsei poleks niikuinii midagi asja heaks teinud, mida väitsid 41 % kuriteost politseile mitte teatanud vastajatest. Samuti väideti 33% ohvrite poolt, et juhtum ei olnud nii tõsine, ei tekkinud kahju või oli tegemist „laste mängudega”. Seksuaalse ahistamise puhul toodi enam kordi mitteteatamise peamiseks põhjuseks eelnevalt nimetatud põhjus ning seda 32% vastanute poolt. Puudusid piisavad tõendid, politsei poleks midagi teha saanud, tõid põhjuseks 30% vastanutest. Suvilast, maakodust või aiamaalt vargusest politseile mitteteatamise põhjuseks toodi enam asjaolu, et juhtum ei olnud nii tõsine või ei tekkinud kahju või oli tegu „laste mängudega” (38%), 36% vastanutest aga väitis, et puudusid tõendid ja politsei poleks midagi teha saanud. Kallaltungi või ähvarduse korral ei teavitatud juhtunust politseid enim põhjendusel, et juhtum ei olnud nii tõsine, ei tekkinud kahju või oli tegemist „laste mängudega” (32%). Muu isikliku omandi varguse puhul jäi

juhtum politseile teatamata 50% ohvritest tõendite puudumise tõttu. Garaažist, kuurist, varjualusest toimunud varguse juhtumid jäid ohvritel politseile teatamata eelkõige põhjendusel, et polnud piisavalt tõsine asi ja politseid polnud tarvis. Seda väitis 40% küsitletud ohvritest. Enim ehk 43% röövimise ohvritest ei pöördunud politseisse põhjendusel, et politsei poleks niikuinii midagi asja heaks teinud. Eelkõige sama põhjuse tõttu jäi politsei poole pöördumata autovandalismi ohvritel (47%), jalgrattavarguse ohvritel (40%), autodest varguse ohvritel (42%) ja kodudest varguse ohvritel (34%). Autovarguse ohvrid nimetasid politseisse mitte pöördumise põhjuseks enim toodud muu põhjuse kõrval (34%) ka põhjenduse, et juhtum lahendati ise, tunti seda inimest (26%).

Rahulolu politsei tegevusega

Kuriteo ohvriks langenud ja politseile juhtumist teatanud küsitletutel paluti hinnata 4-pallisel skaalal (“väga rahul”, “üldiselt rahul”, “mitte eriti rahul”, “üldse mitte rahul”), kuivõrd rahule jäädi politsei tegevusega juhtumi lahendamisel. Valikvastustest sai küsitletav valida vaid ühe vastuse. Kõige enam jäädi rahule (vastusevariandid “väga rahul” ja “üldiselt rahul” koos) politsei tegevusega kodudest varguskatsete ja seksuaalintsidentide lahendamisel. Seevastu kõige rahulolematumad politsei tegevusega (vastuse variandid “mitte eriti rahul”, “üldse mitte rahul” koos) olid vargusest kodus ja röövimisest teatanud ohvrid.

Võrreldes käesoleva uuringu andmeid 2000. aasta ohvriuringu tulemustega oli üldiseks tendentsiks politsei tegevusega rahulolematuse vähenemine (st rahulolu on suurenenud). Ohvriks langenud ja seejärel juhtumist politseile teatanud küsitletute rahulolematuse osakaal politsei tegevusega on kasvanud ainult kontaktkuritegude puhul. Kõige enam ehk 17% võrra on rahulolematuse osakaal politsei tegevusega kasvanud seksuaalse ahistamise juhtumite lahendamisel, röövimiste puhul on rahulolematuse osakaal kasvanud 15% võrra, kallaletungide ja/või ähvarduste korral 9%. 2000. aasta ohvriuringu tulemustele tuginedes võib väita, et kõige enam (29%) on vähenenud rahulolematuse osakaal politsei tegevusega varguskatsete puhul kodudest; järgnevad vargused kodudest ja jalgrattavargused (vähenemine 14%).

Tabel 9. Politsei tegevusega rahulolematute osakaal (% viimasest kuriteost teatanud küsitletuist)

Kuriteoliik	2000	2004
Röövimine	57	72
Vargus kodust	79	65
Jalgrattavargus	77	64
Vargus garaažist, kuurist, varjualusest	74	62
Kallaletung, ähvardus	52	61
Muu isikliku omandi vargus	68	59
Vargus autost	67	59
Autovargus	68	57
Autovandalism	59	56
Vargus suvilast, maakodust või aiamaalt	58	53
Seksuaalintsident	25	42
Varguskatse kodust	70	40

Rahulolematuse põhjused

Kuritegudest teatanud, kuid politsei tegevusega mitte rahul olnud kuriteoohvritelt küsiti nende politsei tegevusega rahulolematuse põhjuseid. Ette antud vastusevariantide seast võis valida mitu sobivat vastust. Analüüsiks valiti 2003. aastal kuriteo ohvriks langenud ning juhtunust politseile teatanud isikute vastused.

Kõige sagedamini tõid ohvid rahulolematuse põhjuseks asjaolu, et politsei kas ei leidnud kurjategijat või ei võtnud kurjategijat kinni. Antud põhjust toodi peamiseks politsei tegevusega mitte rahul olemise põhjuseks muu isikliku omandi varguse (88%), autost (71%) ja suvilast, maakodust või aiamaalt varguse (71%) ning kodust varguse (71%) ohvrite poolt. Teiseks oluliseks põhjuseks toodi küsitletavate poolt politsei tegevusega rahulolematuse põhjuseks asjaolu, et politsei ei saanud kätte omandit. Antud põhjust nimetasid kõige sagedamini suvilast, maakodust või aiamaalt varguse (86%), autost varguse (74%), jalgrattavarguse (71) ja muu isikliku omandi varguse (71%) ohvid.

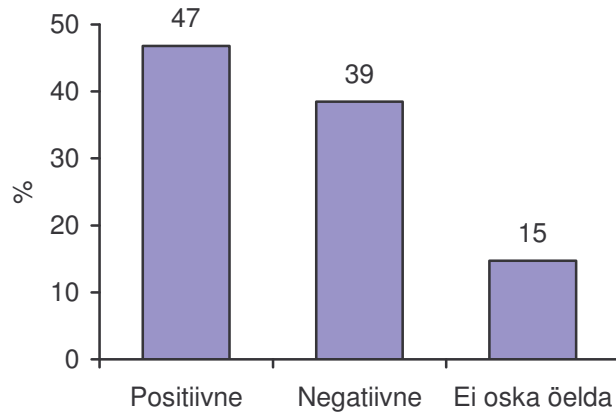
Röövimiste ohvid tõid kõige enam politsei tegevusega rahulolematuse põhjuseks, et politsei polnud asjast huvitatud (62%), millele järgnes põhjus „politsei ei saanud kätte minu omandit” (54%). Kodudest varguste ohvid tõid peamiseks politseiga mitterahuloleku põhjuseks „politsei ei leidnud või ei võtnud kurjategijat kinni” (71%) ning jalgrattavarguste puhul „politsei ei saanud kätte minu omandit” (71%).

Kõige harvem nimetasid politsei poole pöördunud kuritegude ohvid politsei tegevusega rahulolematuse põhjusena „politsei ei kohelnud mind korrektselt, oli ebaviisakas”, millele järgnesid põhjused „politsei tuli liiga aeglaselt kohale” ja „politsei ei informeerinud mind küllaldaselt uurimise käigust”.

Elanike hinnangud politseile

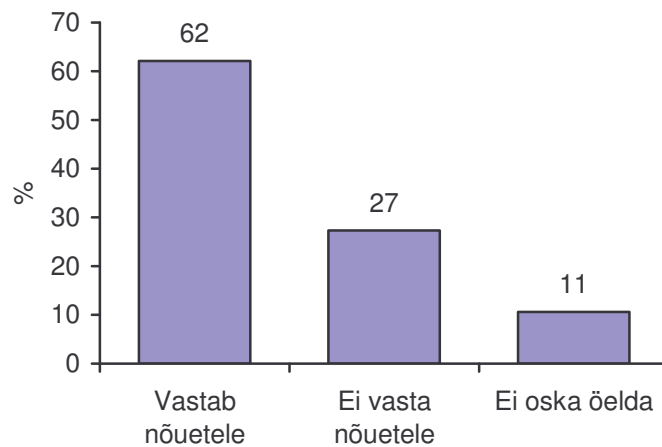
Ohvriuringutes on küsitletavail palutud vastata kahele politsei tegevust hindavale küsimusele: „Kui hästi Teie arvates politsei suudab Teie elupiirkonnas kuritegevust ohjeldada?” ning „Kas Teie arvates Eesti politsei professionaalne tase vastab nõuetele?”.

2004. aasta ohvriuringu andmetel hindas politsei tegevust kuritegevuse ohjeldamisel küsitleva elupiirkonnas positiivselt (“heaks” või “väga heaks”) 47% küsitletuist.

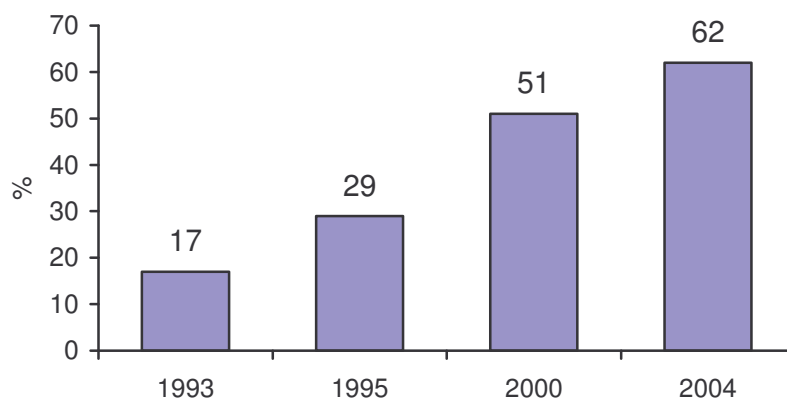
Joonis 29. Hinnang politsei suutlikkusele kuritegevuse ohjeldamisel vastaja elupiirkonnas 2004. aastal (% küsitlenuist)

Kõrgemalt hinnati politsei professionaalset taset, mida pidas nõuetele „täiesti“ või „üldiselt“ vastavaks 62% küsitlenuist.

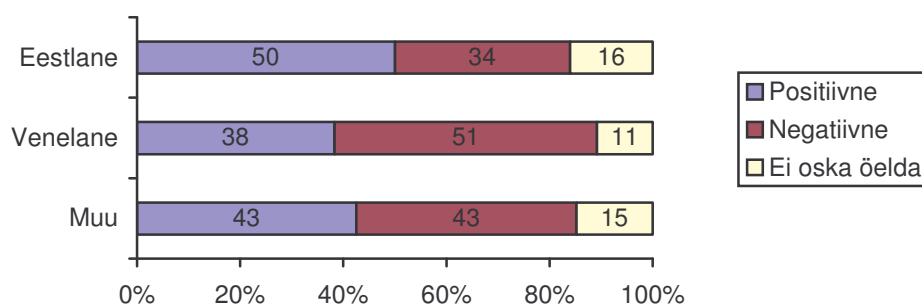
Joonis 30. Hinnang politsei professionaalsele tasemele 2004. aastal (% küsitlenuist)

Võrreldes 1993., 1995., 2000. ja 2004. ohvriuuringutes osalenud elanike arvamust politsei professionaalsusest võib väita, et hinnang on järjekindlalt paranenud, tõustes 17 %-lt 1993. aastal 62%-ni 2004. aastal.

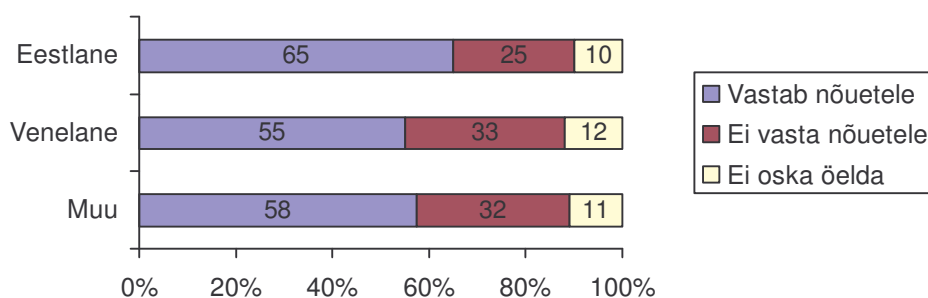
Joonis 31. Ohvriuringutes antud positiivne hinnang politsei professionaalsele tasemele (% küsitletuist)

Eesti ühiskonna sotsiaal-kultuurilises olukorras oli eelkõige oluline vaadelda *rahvuse* mõju politseile antavate hinnangutele.

Joonis 32. Hinnang politseile suutlikkusele kuritegevuse ohjeldamisel vastaja elupiirkonnas 2004. aastal rahvuse lõikes (% küsitletuist)

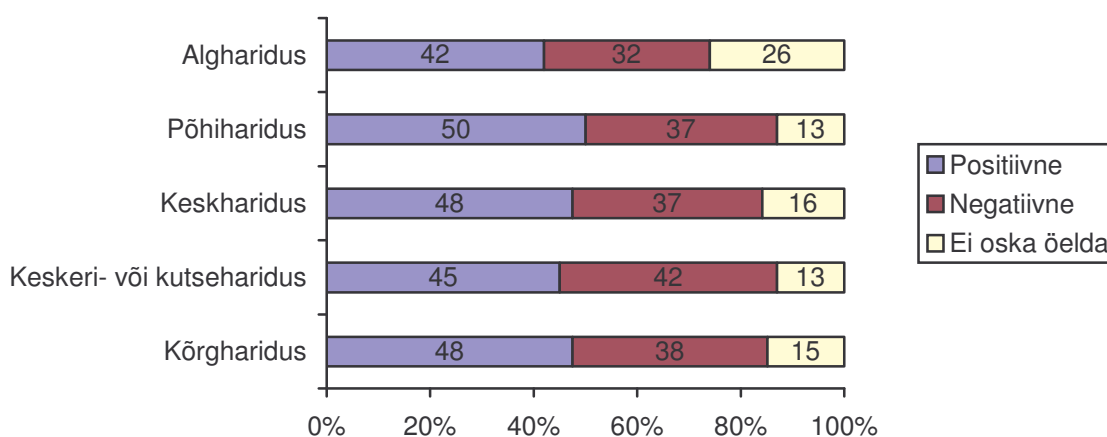
2004. aasta ohvriuringu andmetel leidsid eestlased oma elupiirkonnas politsei töötavat kuritegevuse ohjeldamisel tõhusamini kui venelased ja muu rahvuse esindajad. Venelaste hulgas oli ka kõige enam neid, kes politsei võimekusse kuritegevuse ohjeldamisel ei usu. Samas ei ole venelaste ja muude rahvuste esindajate hinnangud politsei professionaalsest tasemest sugugi nii madalad, kui nende hinnangud politsei tegevuse kohta kuritegevuse ohjeldamisel.

Joonis 33. Hinnang politsei professionaalsele tasemele 2004. aastal rahvuse lõikes (% küsitletuist)

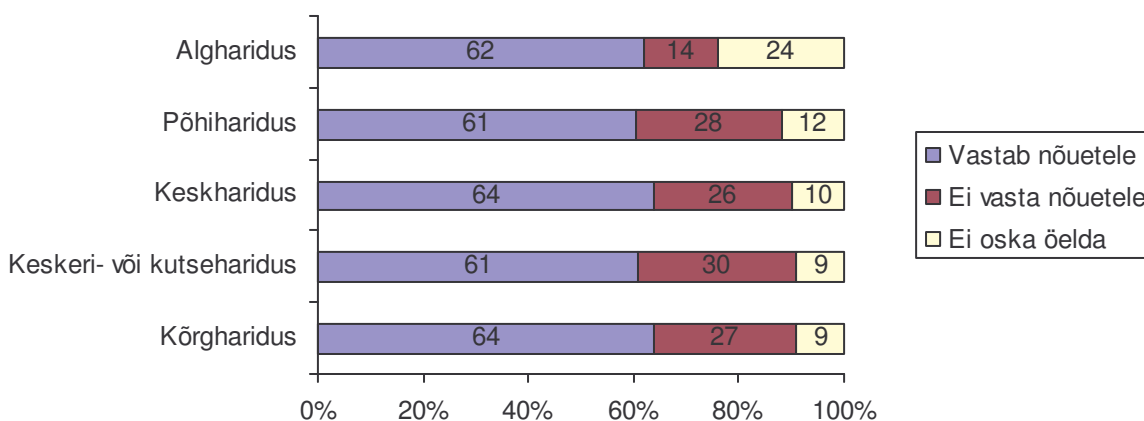
Võrreldes 2004. aastal ning 2000. aastal läbi viidud ohvriuringute andmeid selgub, et muu rahvuse ja eestlaste positiivses hinnangus politsei tegevuse kohta oma elupiirkonnas kuritegevuse ohjeldamisel on toimunud suurem muutus kui venelaste hinnangus. Kui muu rahvuse hinnang positiivses suunas muutus kõige enam ehk 18% ja eestlaste hinnang 16%, siis venelaste hinnangu muutus vaid 11%. Väiksem oli positiivse hinnangu muutuste vahe rahvuste lõikes kahe viimase ohvriuringu tulemusi võrreldes politsei professionaalsuse tasemele hinnangus, mis jäi 9% piiresse venelaste puhul ja 12% piiresse eestlaste ja muu rahvuse puhul.

Teine oluline demograafiline faktor - *haridus* – on olnud laialt diskuteeritav mõjufaktor elanikkonna politseiga rahulolu hinnangute kujunemisel.

Joonis 34. Hinnang politseile suutlikkusele kuritegevuse ohjeldamisel vastaja elupiirkonnas 2004. aastal hariduse lõikes (% küsitletuist)

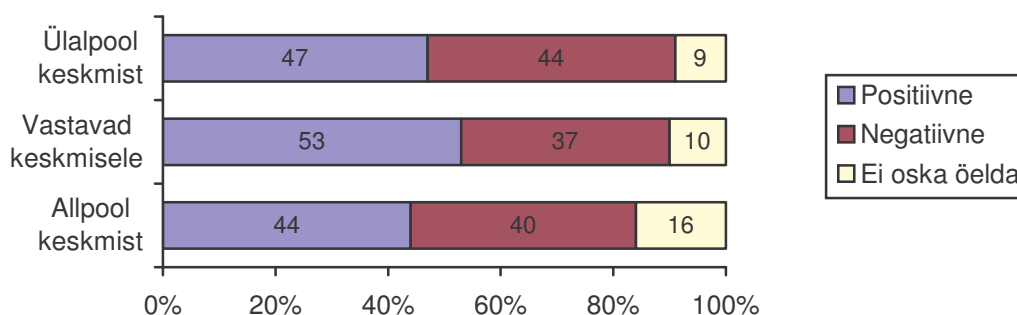
Käesoleva ohvriuringu tulemused näitavad, et põhiharidusega küsitletud hindavad 8% võrra kõrgemalt politsei tegevust kuritegevuse ohjeldamisel nende elupiirkonnas võrreldes algharidusega vastanutega. Siiski ei ole olulisi erinevusi erineva haridustasemega rahvastikugruppide hinnangutes politsei tegevusele ja politsei professionaalsele tasemele.

Joonis 35. Hinnang politsei professionaalsele tasemele 2004. aastal hariduse lõikes (% küsitletuist)

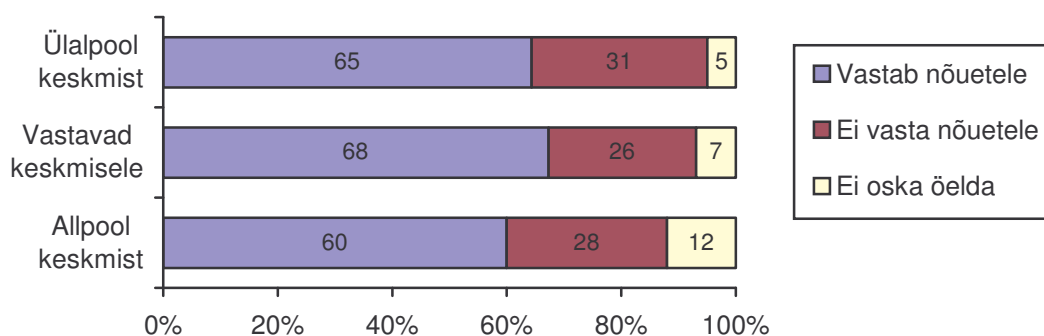
Võrreldes 2000. aasta ohvriuringu tulemusi käesoleva uurimuse andmetega selgub, et olulisim muutus politsei tegevusele kuritegevuse ohjeldamise kohta antavas hinnangus on toimunud kõrgharidusega elanike seas, kelle puhul positiivne hinnang on tõusnud 24% võrra. Seevastu kõige väiksem muutus toimus algharidusega elanike hinnangus, kellest vaid 7% enam hindasid politsei tegevust kuritegevuse ohjeldamisel positiivselt võrreldes 2000. aastaga. Politsei professionaalsuse tasemele elanike poolt antavate hinnangute osas ei ole toimunud oluliselt suuri muutusi. Elanike positiivsete hinnangute mõningane tõus 2000. aasta ja käesoleva ohvriuringu andmeid võrreldes jääb kõikide käsitletavate haridusgruppide lõikes 9% ja 13% piiresse.

Üheks politseiga rahulolu ja arvamuste mõjuteguriks peetakse ka *sotsiaal-majanduslikku staatust*. Kehvemal majanduslikul järjel olevad ja madalamatest sotsiaalsetest klassidest pärit olevad inimesed näitavad varasematele uurimuste tulemustele tuginedes üles väiksemat rahulolu politseiga kui jõukamad inimesed.

Joonis 36. Hinnang politseile suutlikkusele kuritegevuse ohjeldamisel vastaja elupiirkonnas 2004. aastal küsitletu pere hinnanguliste tulude lõikes (% küsitletuist)

Küsitletud, kes hindasid oma pere tulusid Eestis keskmisel tasemel olevaks, olid oma arvamustes nii politsei professionaalse taseme kui ka kuritegevuse ohjeldamise tulemuslikkuse kohta antavates hinnangutes mõnevõrra optimistlikumad nendest, kes tunnistasid oma pere tulud olevat allpool keskmist.

Joonis 37. Hinnang politsei professionaalsele tasemele 2004. aastal küsitletu pere hinnanguliste tulude lõikes (% küsitletuist)

Võrreldes käesoleva uurimuse andmeid 2000. aasta ohvriuringu tulemustega selgub, et pere tulude järgi on suurim muutus politsei tegevusele kuritegevuse ohjeldamise kohta antavas

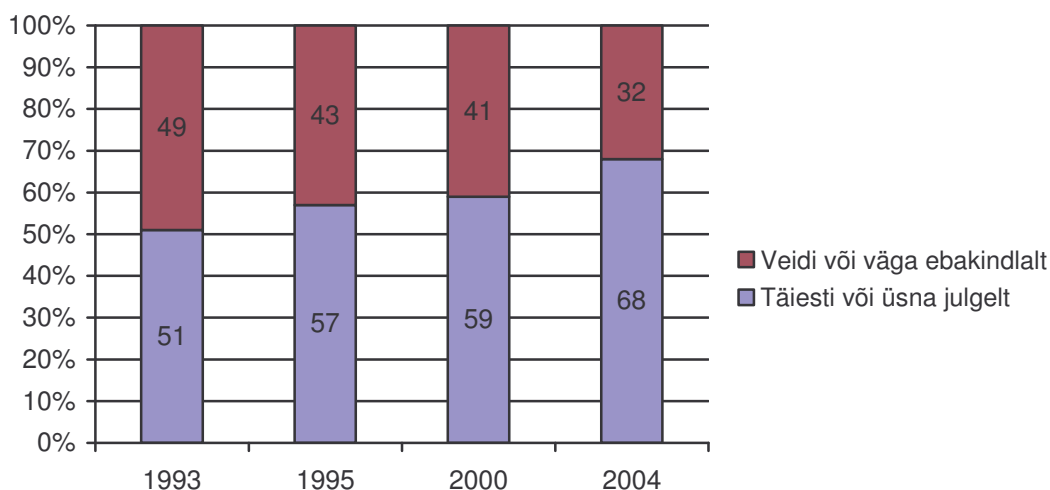
hinnangus toimunud küsitletavate hulgas, kes oma tulud on hinnanud ülalpool Eesti keskmist olevaks. Nende puhul on positiivne hinnang politsei kuritegevuse ohjeldamise võimele tõusnud 19% võrra. Tulud allpool keskmist olevaks või keskmiseks hinnanud küsitletavate hinnangute tõusus ei olnud olulisi muutusi ehk vastavalt 16% ja 15%. Seevastu politsei professionaalsuse tasemele antavate positiivsete hinnangute osas toimus 2000. aasta ja käesoleva ohvriuringu andmeid võrreldes mõnevõrra suurem tõus (14%) pere sissetulekud allpool Eesti keskmist olevaks hinnanud küsitletavate hulgas võrreldes pere tulud ülalpool keskmist või keskmisele vastavaks hinnanud küsitletavad, milliste hinnangute tõus oli vastavalt 9% ja 8% .

V Kuritegevushirm ja turvameetmed

Kuritegevushirmu taseme määramiseks kasutati küsimust „Kui julgelt Te ennast tunnete käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist?“. Küsimuse formuleerimine lähtus eeldusest, et turvatunne on pigem inimeste emotsionaalne reaktsioon terviklikule olukorrale kui ratsionaalse kalkulatsiooni tulemus. Teiseks eeldati, et hirmutunne avaldub kõige intensiivsemalt öösel üksinda tänaval viibides, kus kuritegeliku ründe ohvriks langemise riski tajutakse suhteliselt kõrgena.

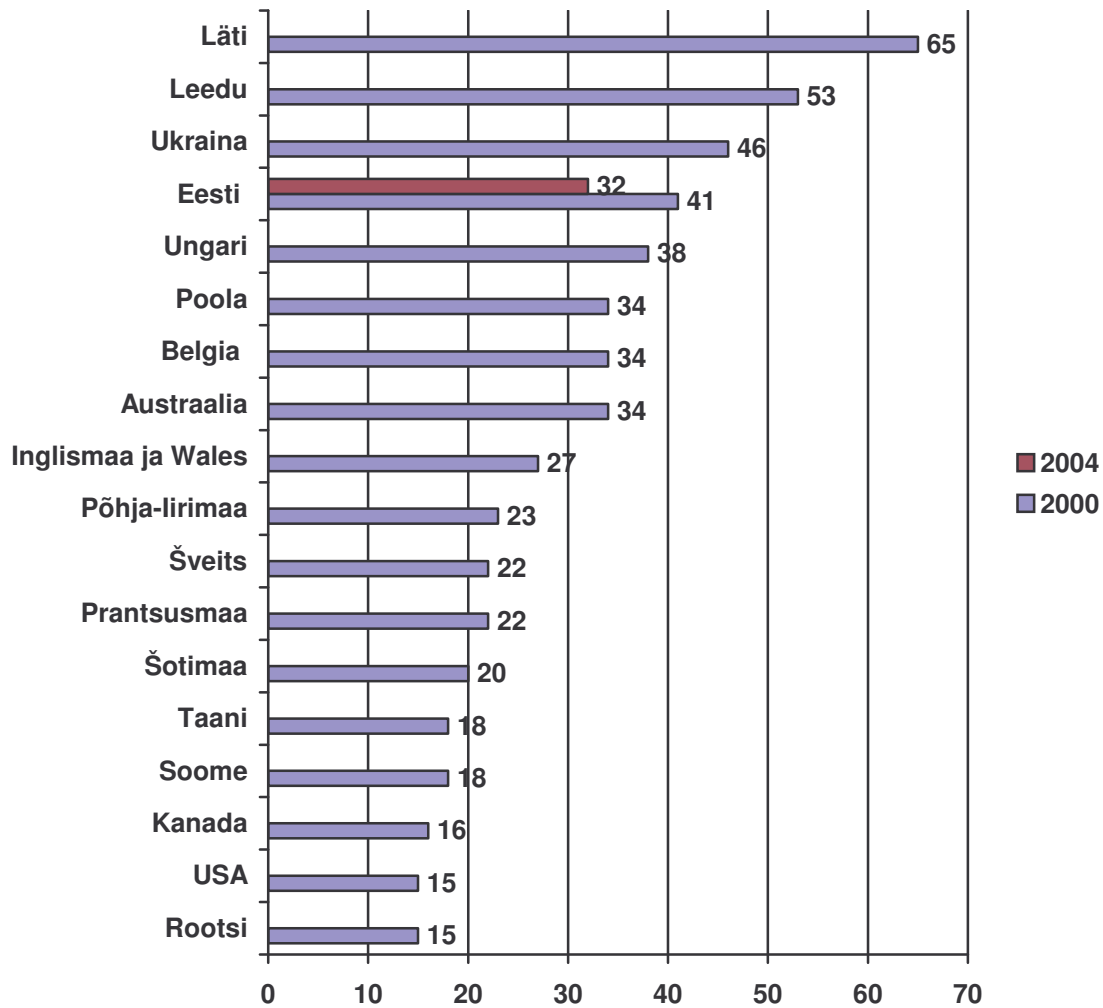
2004. aastal tundis ennast pimedal ajal oma elurajoonis veidi või väga ebakindlalt 32% küsitletuist ning täiesti või üsna julgelt 68% küsitletuist. Võrreldes 2000. aastaga on elanike kuritegevushirm vähenenud ja turvatunne kasvanud.

Elanike turvatunne on ohvriuringute andmetel alates 1993. aastast pidevalt suurenenud. Turvatunde tõusu viimase aastakümne jooksul võib seletada osaliselt üldise kuritegevuse olukorra paranemisega ja suurenenud usaldusega politsei vastu. Turvatunde kasv ja kuritegevushirmu vähenemises peegeldub mitte ainult vähenenud risk kuriteo ohvriks langeda, vaid ka inimeste sotsiaalse ja majandusliku heaolu kasv.

Joonis 38. Vastused küsimusele: „Kui julgelt Te ennast tunnete käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist?“ 1993-2004 (% küsitletuist)

Niisugust seisukohta, et kõrges kuritegevushirmus avaldub üldise olukorra ebastabiilsus ning vähene sotsiaalse kaitstus, toetavad ka teistes riikides läbi viidud uuringud. 2000. aasta Rahvusvahelise Ohvriuringu resultate kasutati üldise taustana Eesti olukorra hindamisel. Jooniselt on näha, et vähene turvatunne iseloomustas eeskätt post-kommunistlikke riike. Kuigi Eesti 2004. aasta vastav näitaja oli endiselt kõrge võrreldes enamiku stabiilse majandusliku ja sotsiaalse süsteemiga riikidega, saab siiski nentida elanike heaolu paranemist.

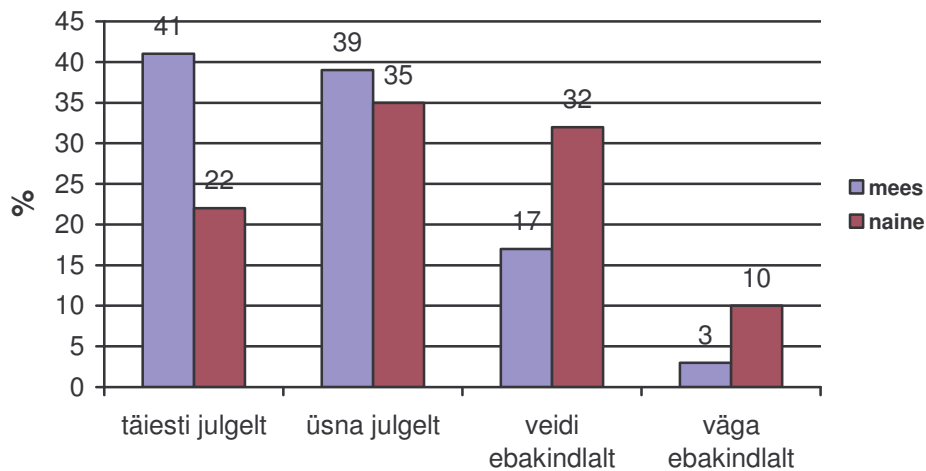
Joonis 39. End ebakindlalt oma elurajoonis pärast pimedat saabumist üksi liikudes tundnud vastanute osakaal mõnedes riikides 2000. aastal ning Eestis 2004. aastal (% küsitletuist)

Allikas: Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwebeerta, P. (2000); Alvazzi del Frate & Kesteren (2004)

Inimeste turvatunne sõltub paljudest teguritest, mille hulka kuuluvad sugu, vanus, elukoht (asulatüüp ja elupiirkonna kvaliteet), samuti sissetulek, mis määratleb inimeste elustiili. Tähtsat rolli turvatunde kujunemisel mängib massimeedia, kus on sageli ülesindatud vägivaldsed kuriteod.

Sugu. Varasemates uuringutes on selgunud, et naised võrreldes meestega kardavad kuriteo ohvriks langemist rohkem. Selle seaduspärasuse seletamiseks on välja pakutud mitmeid hüpoteese. Esiteks, võib loogiliselt oletada, et kuna naised on reeglina meestest füüsiliselt nõrgemad, suudavad nad osutada kallale tungijate puhul väiksemat vastupanu. Ühes uuringus leiti, et isegi juhul, kui meeste ja naiste riski tajumise tase on võrdne, kartsid naised kuriteo ohvriks langemist tunduvalt rohkem, sest nende arvates on vägivald kasutamisel tõsisemad

tagajärjed.²⁹ Naiste kõrgemat kuritegevusehirmu seostatakse asjaoluga, et naised tunnevad ennast enam passiivse ja sõltuvana kui mehed.³⁰

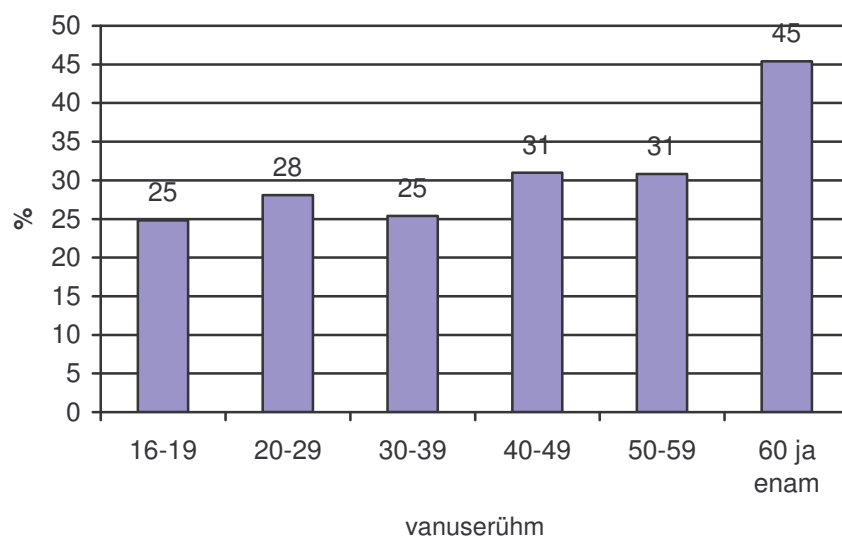
Joonis 40. Küsitlute turvatunne soo lõikes 2004. a. (% küsitluteist)

Ka 2004. aasta ohvriuring tõi esile suured erinevused meeste ja naiste turvatundes. Kui valdav enamus meestest (80%) vastas, et nad tunnevad ennast oma elurajoonis pärast pimedat saabumist kas täiesti või üsna julgelt, siis niiviisi vastanud naiste osakaal oli ainult 57% küsitluteist.

Vanus. Vanus etendab tähtsat rolli inimese turvatunde mõjutajana: vanuse suurenedes turvatunne reeglina väheneb. Sarnaselt sooteguriga mängib siinjuures rolli asjaolu, et võimaliku ründe korral ei suuda vanemad inimesed sellele efektiivselt vastu panna. Lisaks on vanurite sotsiaal-majanduslik olukord sageli halvem kui tööelistel inimestel. Samas on vanemate inimeste kõrgem hirmu tase paljuski irratsionaalne, kuna neile omase elustiili tõttu on nende reaalne risk kuriteo ohvriks langeda noortest tunduvalt madalam.

²⁹ Warr, D. (1984). Fear of Victimization: Why Are Women and the Elderly More Afraid?, *Social Science Quarterly*, 65: 681-702.

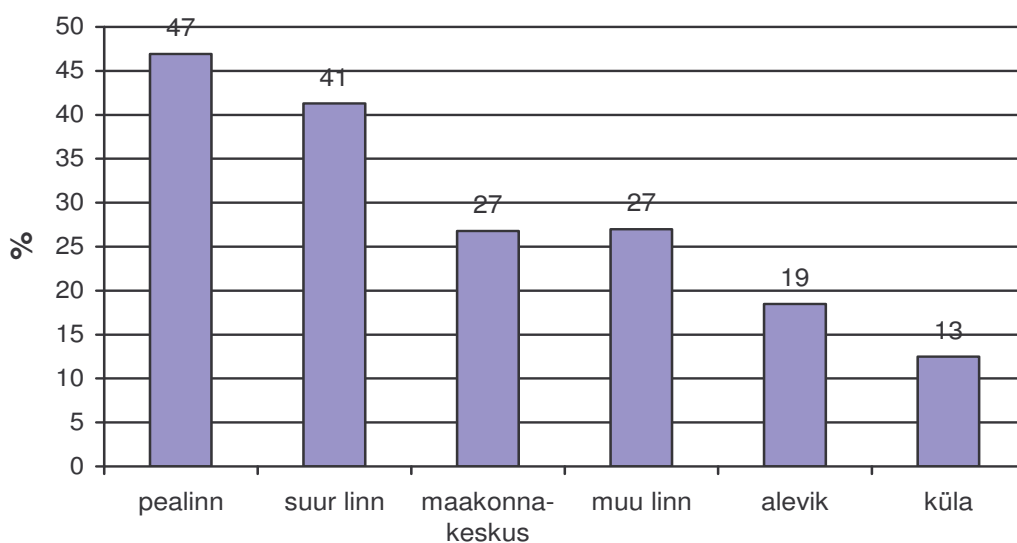
³⁰ Hindelang, M., Gottferdson, M., Garofalo, J. (1978). *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, MA: Ballinger.

Joonis 41. End ebakindlalt tundnud küsitletute osakaal vanuse lõikes 2004.a. (% küsitletuist)

Käesoleva uuringu tulemuste alusel eristus kolme suurema vanusekategorია turvatunde tase. Kõige julgemalt tundsid ennast nooremad inimesed vanuses 16-39 eluaastat. Turvalisuse tunne vähenes inimestel vanuses 40-59 eluaastat. Nii meeste kui ka naiste puhul iseloomustas kõrgemat vanust kõrgem kuritegevushirm.

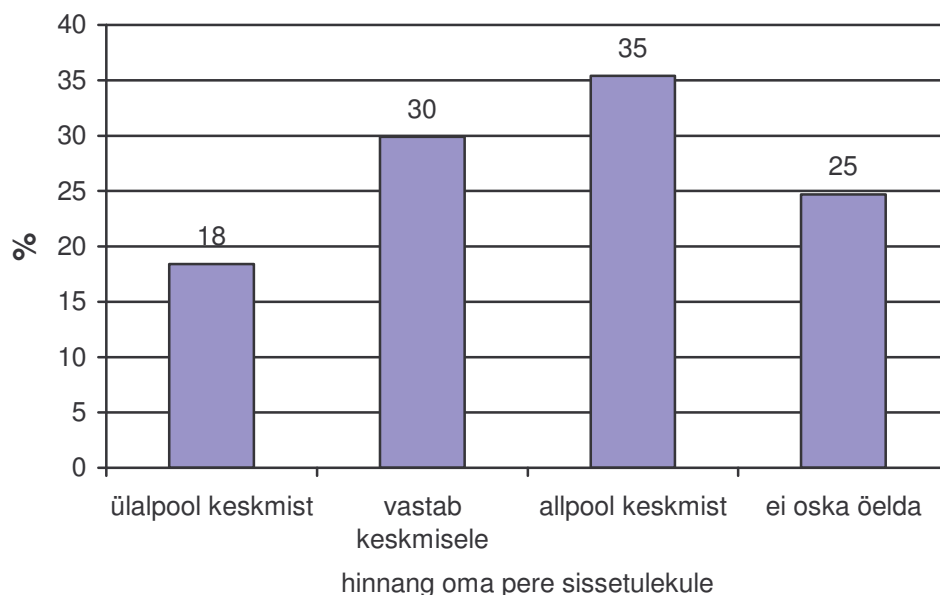
Asulatüüp. Inimese elukeskkond määrab suurel määral selle, kui võrd julgelt ta ennast tunneb. Hirm langeda kuriteo ohvriks või hirm liikuda üksinda pimeduses on eeskätt hirm võõraste ees. Suuremates linnades elavad inimesed omaette ja naabruskonna sotsiaalsed sidemed on nõrgad. Ka kuritegevuse tase on suurtes linnades reeglina kõrgem kui maal. Sellest tulenevalt võis oletada, et suuremates linnades tunnevad inimesed ennast vähem turvaliselt kui väiksemates asulates. Seda hüpoteesi kinnitasid ka käesoleva uuringu resultaadid.

Joonis 42. End ebakindlalt tundnud küsitletute osakaal elukoha lõikes 2004.a. (% küsitletuist)

Jooniselt on näha, et pärast pimedat saabumist väljas üksi liikudes tunnevad Tallinna elanikud ennast kõige ebakindlamalt (47% vastanuist). Suurte linnade (Tartu, Narva, Kohtla-Järve ja Pärnu) elanike hirmu tase oli madalam, kuid siiski lähedane Tallinnale. Väiksemate linnade elu oli sealsete elanike arvates tunduvalt turvalisem. Külade elanikest tundis ennast ebakindlalt ainult 13% vastanuist.

Sissetulek. Sissetuleku suurusest sõltub, millises elurajoonis inimene elab, kas ta kasutab autot, kas ta külastab õhtuti meelelahutusasutusi jne. Kõik need asjaolud mõjutavad nii kuriteo ohvriks langemise riski kui ka turvatunnet. Näiteks on madala sissetulekuga elanikul suurem tõenäosus elada kõrgema kuritegevuse taseme ja suurema sotsiaalse korratusega elurajoonis, kus tuntakse ennast ebaturvalisemalt. Ka tänavakuritegude ja vägivalla ohvriks langemise riski tajutakse niisugustes rajoonides kõrgemana. Samas võib väärtusliku vara puudumine vähendada varavastase kuriteo ohvriks langemise riski.

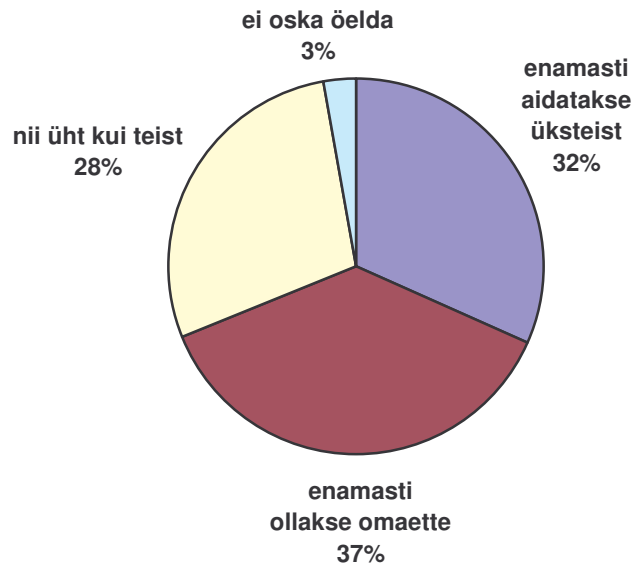

Joonis 43. End ebakindlalt tundnud küsitletute osakaal küsitletu pere hinnanguliste tulude lõikes 2004.a. (% küsitletuist)

Joonisel on näidatud vastanute ebakindluse tase sõltuvalt nende hinnangust oma pere sissetulekule. Kõige turvalisemalt tundsid end need vastanud, kes hindasid oma sissetuleku olevat ülalpool keskmist. Madalama sissetulekuga vastanud tundsid suurema hirmu kuritegevuse ees.

Elukeskkond. Tähtsaks näitajaks, mis iseloomustab elanikkonna turvatunnet ja elukvaliteeti, on inimeste poolt oma elurajoonile antav hinnang. Sotsiaalteadlased on ammu märganud, et hirm kuritegevuse eest on kõrgem nendes elurajoonides, kus on märgatavad sotsiaalse allakäimise tunnused: soditud seinad, mustus, räpased ja remontimata majad, narko- ja alkoholiuimas isikud tänavatel. Näiteks väitsid Wilson ja Kelling, et inimesi hirmutab eelkõige korratuse ja unarusse jäetud ümbruskond ning alles siis tuleb mure kuritegevuse

leviku pärast.³¹ Mõned autorid leiavad, et seos elukeskkonna korratuse ja kuritegevuse hirmu vahel on keerulisemat laadi ning toimib sotsiaalsete sidemete kaudu. Ühest küljest kaasneb puudulike sotsiaalsete sidemetega madal sotsiaalne kontroll, mis viib õigusrikkumiste ja muude käitumishälvete esinemise sagenemisele. Samal ajal suurendavad nõrgad sotsiaalsed sidemed inimeste ebakindluse tunnet.³²

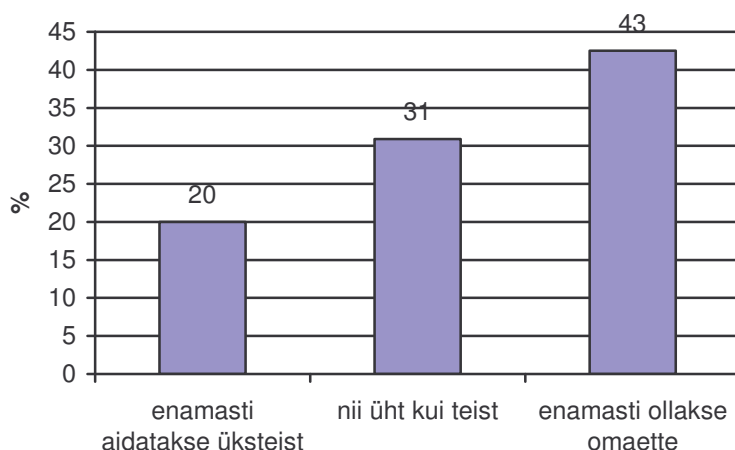

Joonis 44. Vastused küsimusele: „Missuguses piirkonnas Te enda hinnangul elate: kas see on kant, kus inimesed sageli aitavad üksteist või niisugune, kus enamasti ollakse omaette?” (% küsitletuist)

Naabruskonda iseloomustavad suurel määral seal valitsevad inimeste vahelised suhted. Kolmandik küsitluses osalenuist vastas, et nende elupiirkonnas inimesed aitavad sageli üksteist. Pisut väiksem grupp (28% vastanuist) arvas, et nende kandis aidatakse üksteist, samas ollakse seal ka omaette. Suurima grupi (37%) moodustasid küsitletud, kelle väitel ollakse nende linnarajoonis või piirkonnas enamasti omaette. Hüpoteesiliselt võis oletada, et seal, kus naabrid toetavad teineteist, tunnevad inimesed ennast turvalisemalt.

³¹ Wilson, J. Q. & Kelling, G. E. (1982). Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety. Atlantic Monthly, March 1982.

³² Ross, C. & Jang, S. J. (2000). Neighborhood Disorder, Fear, and Mistrust: The Buffering Role of Social Ties with Neighbors. American Journal of Community Psychology, 28 (4): 401-420.

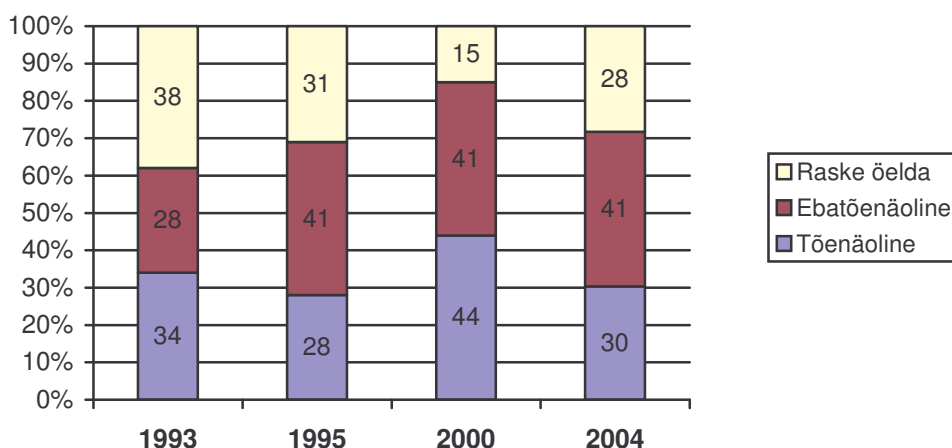

Joonis 45. End ebakindlalt tundnud küsitletute osakaal elupiirkonnale antud hinnangu lõikes 2004.a. (% küsitletuist)

Hüpoteesi, mille järgi tugevamad sotsiaalsed sidemed tähendavad suuremat turvatunnet, kinnitasid ka käesoleva ohvriuringu andmed. Proportsionaalselt sotsiaalsete sidemete nõrgenemisega kasvas inimeste ebakindlus ja vastupidi. Ainult viiendik küsitletuist, kes elasid enda hinnangul tugeva sotsiaalse tugivõrgustikuga piirkonnades, tundis ennast ebakindlalt liikudes üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist. Samas 43% inimestest, kelle naabruskonnas elati enamasti omaette, kartis niisugust olukorda.

Hinnang murdvarguse tõenäosusele

Uuringu käigus paluti vastajail hinnata, kui võrd tõenäoline on nende arvates järgneva aasta jooksul nende koju sissemurdmine. Arvatakse, et hinnang niisuguse kuriteo toimumise tõenäosusele on alternatiivne võimalus kuritegevushirmu mõõtmiseks.³³

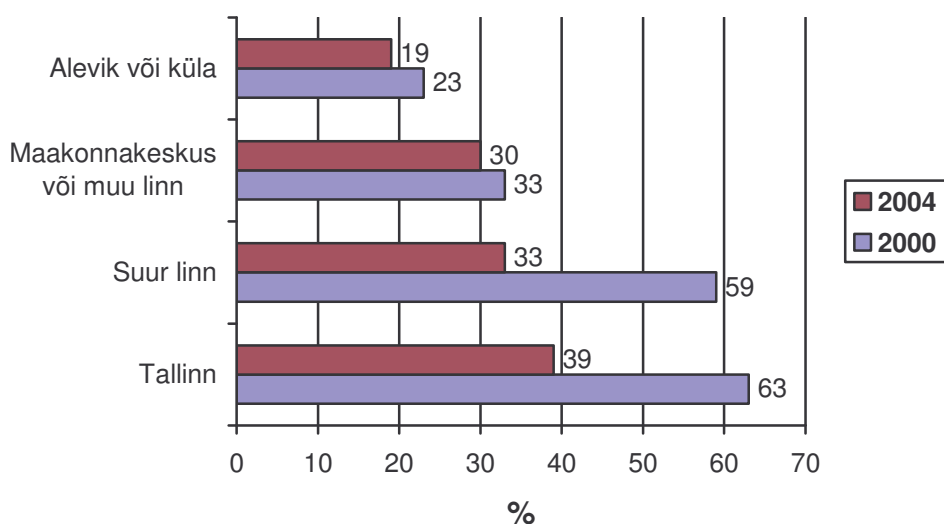

Joonis 46. Ohvriuringutes antud hinnang murdvarguse tõenäosusele nende kodust järgneva 12 kuu jooksul 1993 -2004 (% küsitletuist).

³³ Alvazzi del Frate & Kesteren (2004), op. cit. lk.19

2004. aastal pidas vargust kodust väga tõenäoliseks 5%, tõenäoliseks 26% ja ebatõenäoliseks 41% vastanuist. Varguse riski hinnati kokkuvõttes väiksemaks kui 2000. aastal. Sarnaselt varasemate küsitlustega ei osanud 2004. aastal suhteliselt suur osa küsitletuist (28%) sellele küsimusele vastata.

Rahvusvahelises ohvriuringus toodi välja mõned karakteristikud, mis võivad mõjutada individuaalset riski langeda kuriteo ohvriks. Suures linnas elamist peetakse tähtsaks faktoriks, mis tõstab riski langeda sissemurdmise ohvriks. Viimase nelja aasta jooksul toimunud oluliseks muutuseks võib pidada elu turvalisemaks muutumist Tallinnas ja teistes suurtes linnades: kui 2000. aastal pidas peaaegu kaks kolmandikku (63%) Tallinna elanikest sissemurdmist oma kodust tõenäoliseks, siis 2004. aastaks oli see näitaja langenud 39%-le. Sarnased on ka muutused teistes suurtes linnades, kus riski tõenäoliseks pidanute osakaal on langenud 59%-lt 33%-le. Ka väiksemates linnades ja maal hinnati 2000. aastaga võrreldes riski väiksemaks.

Joonis 47. Kodust toime pandavat murdvargust tõenäoliseks pidanud küsitletute osakaal 2000 ja 2004 elukoha lõikes (% küsitletuist).

Koduste turvameetmete kasutamine

Uuringu käigus selgitati, milliseid turvameetmeid elanikud kasutavad oma kodu kaitseks murdvarguse eest, kas pere kodune vara on kindlustatud ning kas peres on tulirelv. Tulirelva olemasolu korral küsiti, kas see on mõeldud kaitseks kurjategijate vastu. Tunti ka huvi, kas palutakse naabreid või majahoidjat oma korterit silmas pidada, kui peres pole vähemalt ühe ööpäeva jooksul olnud kedagi kodus. Kõik küsimused hõlmasid vastaja peret tervikuna.

Kodu kaitseks mõeldud turvameetmetest oli 2004. aastaks kõige laialdasema leviku saavutanud spetsiaalsed ukسلukud, mida kasutab 40% peredest. Järgmisel kohal levikult oli koera pidamine murdvaraste hirmutamiseks (27%). Järjekindlalt on vähenenud nende perede osakaal, kus turvameetmeid ei kasutata – ajavahemikus 2000-2004 langes niisuguste perede osakaal 53%-lt 34%-le.

Tabel 10. Turvameetmete kasutamine murdvarguste tõkestamiseks (% küsitlenuist)

Turvameetmete kirjeldus	1993	1995	2000	2004
Häiresignalisatsioon murdvarguse puhuks	3,0	2,8	3,8	6,5
Spetsiaalne ukسلukk	10	17	23	40
Spetsiaalsed akende või uksetrellid, -piidad	0,9	2,6	5,1	3,6
Koer murdvaraste hirmutamiseks	19	24	24	27
Kõrge aed	0,9	1,6	1,9	4,0
Valvur või turvamees	0,1	0,3	0,3	1,9
Ei kasuta ülalloodud meetmeid	66	59	53	34
Palub naabritel jälgida kodu	27	33	29	31
Naabrid jälgivad niikuinii	16	13	20	23
Tulirelv on olemas	7,4	8,3	7,4	7,4
sh: tulirelv on kaitseks	4,8	4,3	3,3	3,6
Kodune vara on kindlustatud	-	12	12	22

Ajavahemikus 2000-2004 tõusis spetsiaalset ukسلukku (turvalukku) kasutavate perede osakaal 23%-lt 40%-le. Turvalukkude kasutamine kasvas kõige kiiremini väljaspool Tallinna, kuid pealinnas on nende kasutamine siiski jätkuvalt kõige laialdasem. Ka häiresignalisatsiooni ning valvureid või turvamehi kasutatakse kõige sagedamini Tallinnas. Ohvriuuringute ja politseistatistika andmetel on kodudest toime pandud varguste arv viimastel aastatel vähenenud, ning küsitluste andmetel on ka hirm kuritegevuse ees vähenenud. Seetõttu võib arvata, et turvalukkude ja teiste turvameetmete üha laialdasem kasutuselevõtt on seotud esmajoonel üldise elatusaseme tõusuga. Samuti ei ole viimase kümne aasta jooksul turvalukkude hind oluliselt muutunud, mistõttu need muutunud kättesaadavaks ka väiksemate sisetulekutega peredele.

Tabel 11. Spetsiaalsete ukسلukkude kasutamine elukoha lõikes (% küsitlenuist)

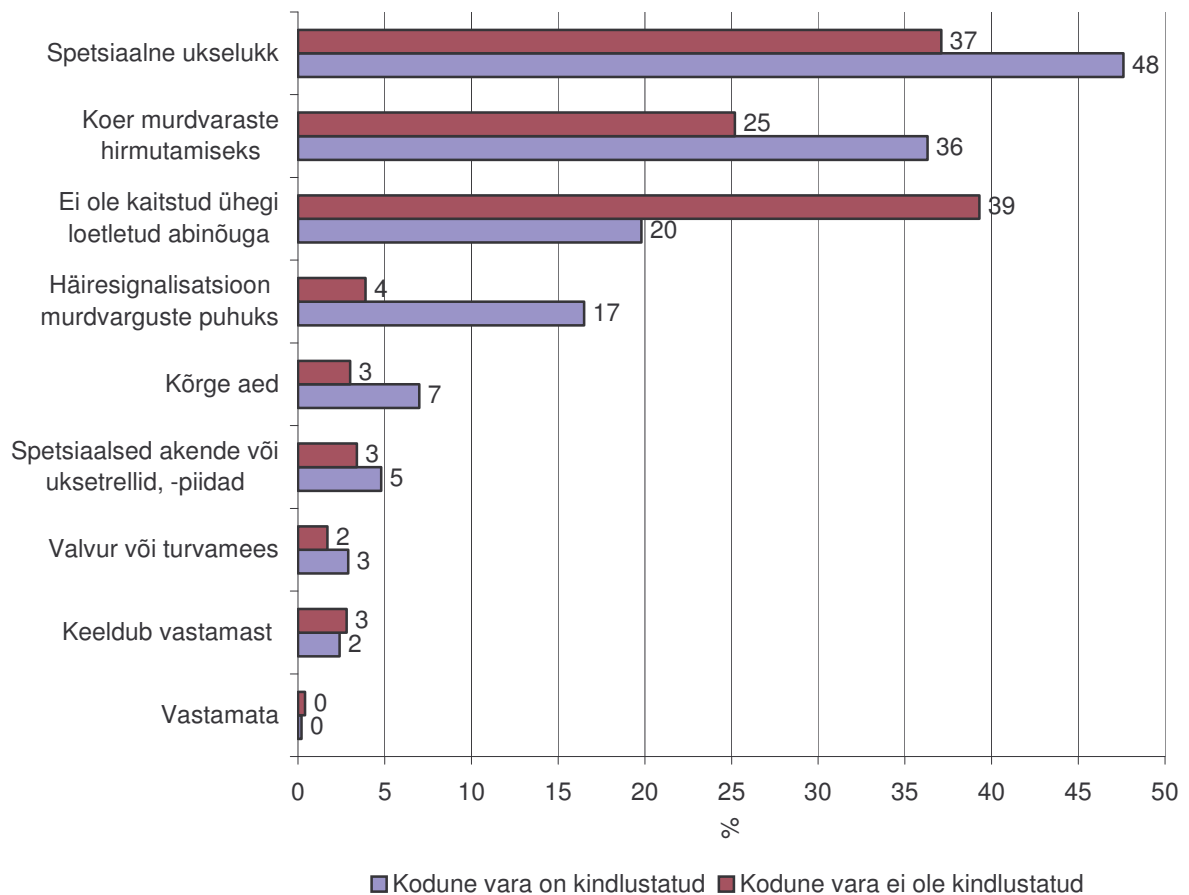
	Tallinn	Suur linn	Maakonna- keskus	Muu linn	Alevik	Küla
1995	29	17	13	14	11	3
2000	46	16	20	9	17	5
2004	62	38	34	34	33	20

Turvalukkude ja muude tehniliste turvameetmete kasutamine on seda aktiivsem, mida kõrgem on sisetulek pereliikme kohta. Näiteks omas tulugrupis kuni 1000 krooni pereliikme kohta kuus turvalukku 27% ja vargusevastast häiresignalisatsiooni 2% peredest, tulugrupis üle 5000 krooni kuus vastavalt 64% ja 13% peredest.

Küsimus koduse vara kindlustamisest oli varasemate uuringute eeskujul sõnastatud järgmiselt: “Kas Teie kodune vara on kindlustatud, s.t. sõlmitud kindlustusleping varguste vastu?” Võrreldes 2000. aastaga on kindlustatute osakaal tõusnud 12%-lt 22%-le, kusjuures märgatav kasv oli täheldatav kõikides asulatüüpides. Kindlustanute osakaal oli 2004. aastal suurim küladel (31%) ja alevikes (24%), kellele järgnesid Tallinna elanikud (22%). Niisugune vastuste jaotus lubab oletada, et osa vastajaid pidas silmas mitte ainult kindlustamist varguse vastu, vaid ka teisi koduse vara kindlustamise liike (nt kindlustamine tulekahju vastu, mis on oluline eeskätt maal omaette majas). Viimase asjaoluga seonduvad ilmselt ka erinevused rahvuste lõikes. Kodune vara oli kindlustatud 27% eestlastest ning 11% muust rahvusest

küsitletuist (ohvriuringu andmetel elab eestlastest omaette majas 46%, teistest rahvustest küsitletuist 6%).

Koduse vara kindlustamine on sagedasem suuremate tuludega peredes: tulugruppides kuni 3500 krooni pereliikme kohta kuus omas kodu kindlustust keskmiselt 17% peredest; tulugruppides 3501-5000 krooni kuus 29% ning tulugrupis üle 5000 krooni kuus 32% peredest.

Joonis 48. Turvameetmete kasutamine sõltuvalt kodukindlustusest 2004. a. (% küsitletuist)

Analüüsidest turvameetmete olemasolu ja koduse vara kindlustamise vahelist seost ilmnes, et oma koduse vara kindlustanud küsitletud kasutasid oluliselt sagedamini mingit täiendavat turvavahendit võrreldes vastanutega, kelle kodune vara on kindlustamata. Samas oli nende küsitletute hulgas, kes ei olnud kaitstud ühegi loetletud abinõuga, oluliselt rohkem neid, kelle kodune vara oli kindlustamata.

Tulirelv oli nii 2000.a. kui ka 2004.a. aastal 7,4% küsitletute peredes. Relvade liigilises struktuuris ning otstarbes olulisi nihkeid ei toimunud: kummalgi aastal moodustasid ligikaudu poole olemasolevatest tulirelvadest püstolid/revolvrivid ja teise poole jahipüssid. ka Kummalgi aastal märkis ligikaudu pool küsitletuist, et relv on kaitseks kurjategijate vastu. 2004. aasta küsitluse andmetel püstoli- ja revolvrivanike puhul asulatüüpide lõikes olulisi erinevusi pole (niisugust relva omab keskmiselt 4% küsitletuist). Eestlaste valduses oli relvi rohkem kui

mitte-eestlastel ning Eesti kodanikel oli relvi rohkem kui välismaalastel ja kodakondsuseta isikutel.

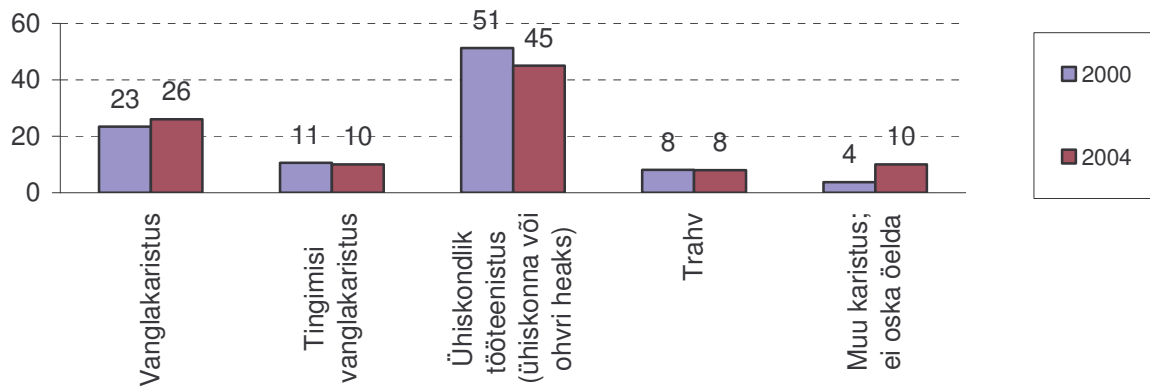
Püstoli või revolvri omamine on levinum kõrgema tulutasemega peredes. Näiteks oli niisugune relv 1%-l peredest, kus sissetulekuks oli kuni 2000 krooni pereliikme kohta kuus. Tulugruppides 2001-5000 krooni kuus oli vastav osakaal 5% ning tulugrupis üle 5000 krooni kuus oli püstol või revolver 10%-l peredest. Jahipüüsi omamise ja pere tulutaseme vahel seoseid ei ilmnenu.

Kõigi pereliikmete kodust äraolekul vähemalt ühe ööpäeva palus naabreid või majahoidjat oma kodu silmas pidada 31% küsitletutest. Lisaks sellele märkis 23% küsitletutest, et naabrid või majahoidja teevad seda niikuinii, mistõttu eraldi paluda polnud tarvis. Naabrite poolt kodu jälgimine ilma seda eraldi palumata on kõige vähem levinud Tallinnas (14% küsitletuist märkis, et seda tehakse) ning kõige sagedasem alevikes (34%) ja külades (33%).

VI Suhtumine karistustesse

Elanikkonna karistuslike hoiakute hindamiseks on senistes ohvriuringutes kasutatud standardküsimust: „Missugune oleks sobivaim karistus teistkordses murdvarguses süüdi tunnistatud 21-aastasele mehele, kes on varastanud teleri?” Vanglakaristuse pooldajail paluti lisaks täpsustada, kui kaua kestev peaks olema niisuguse kuriteo eest mõistetud vanglakaristus.

2000-ndatel aastatel on võrreldes 1990-ndate aastatega vanglakaristuse pooldajate osakaal langenud ning Eesti elanikkonna arvamus läheneb selles suhtes Euroopa arenenud riikide elanikkonna arvamusele. Vanglakaristust pooldas 1993. ja 1995. aastal ligikaudu 40%, 2000. ja 2004. aastal ligikaudu 25% küsitlenuist. Koos vanglakaristuse pooldajate osakaalu vähenemisega on suurenenud üldkasuliku töö pooldajate osakaal.

Joonis 49. Erinevate karistusliikide pooldajate osakaal 2000. ja 2004. aastal (% küsitlenuist)

Võrreldes kahe viimase ohvriuringu resultate omavahel avaneb mõnevõrra teistsugune pilt. Nii 2000. kui ka 2004. aastal pidas kõige rohkem küsitlenuid sobivaimaks karistusviisiks üldkasulikku tööd, millele järgnesid vanglakaristus, tingimisi vanglakaristus ja trahv. Üldkasulikku töö pooldajate osakaal oli aga 2000. aastal kõrgem (vastavalt 51% ja 45% küsitlenuist) ja vanglakaristuse pooldajate osakaal madalam kui 2004. aastal (vastavalt 23% ja 26% küsitlenuist). Samal ajal on kasvanud nende küsitlenu osakaal, kes pooldasid mingit muud karistust või ei osanud sobivat karistusviisi pakkuda. Lühiajaliseks üldtendentsiks on elanikkonna karistuslike hoiakute mõningane karmistumine.

Tabel 12. Vanglakaristuse pooldajate poolt sobivaks peetud karistusaja pikkus 2000. ja 2004. aastal (% küsitletuist)

	2000	2004
Üks kuu või vähem	2	0
2-6 kuud	13	12
Üle 6 kuu, kuid alla 1 aasta	14	9
1 aasta	27	28
2 aastat	18	19
3-4 aastat	12	12
5 aastat või enam (v.a eluaegne)	12	16
Eluaegne vangistus	1	2
Ei oska öelda	3	3

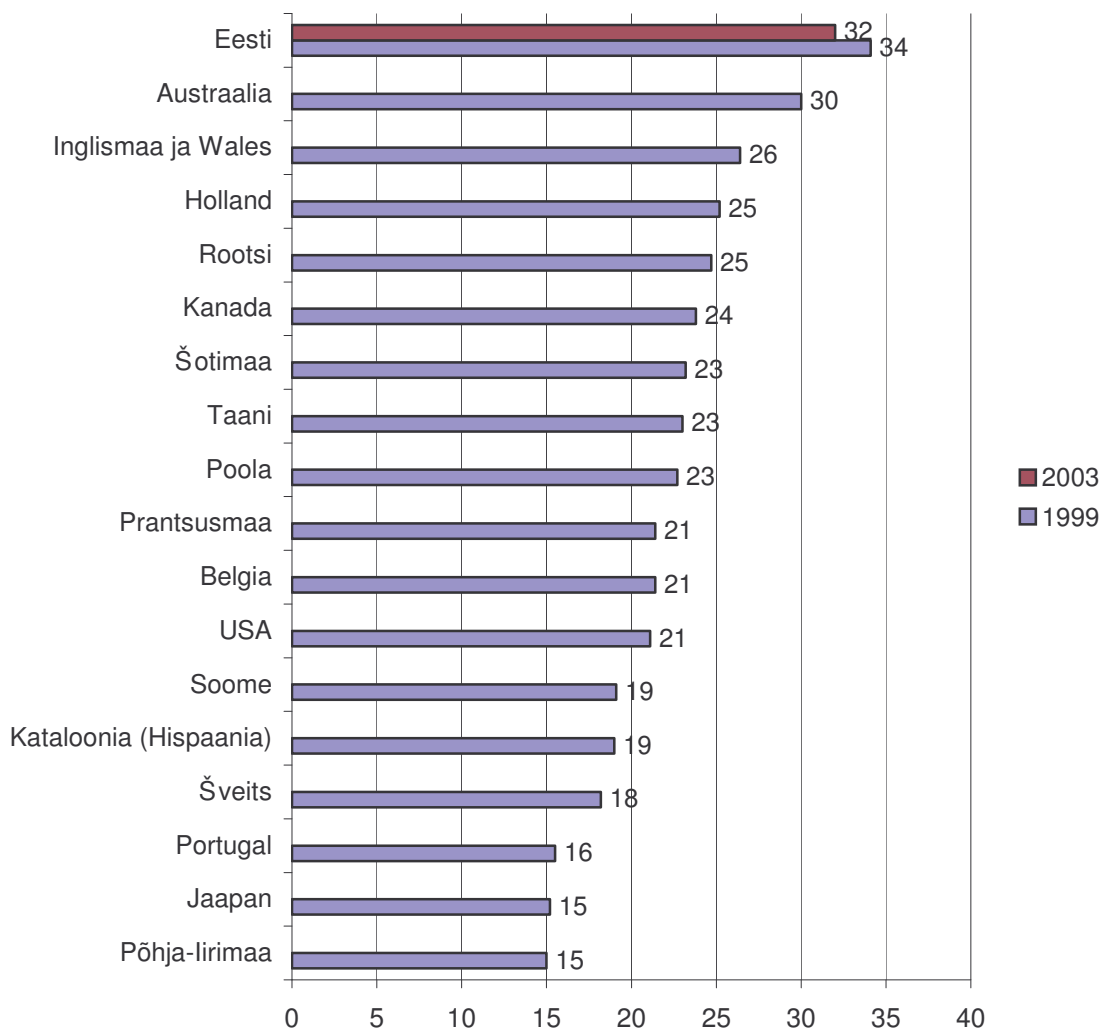
Hoiakute karmistumise tendents ilmnes ka küsitletute poolt pakutud vanglakaristuse pikkuse osas. Vanglakaristuse pooldajad pidasid nii 2000. kui 2004. aastal kõige sagedamini sobivaks karistusaja kestvuseks ühte aastat. Alla ühe aastase karistuse pooldajate osakaal on aga vähenenud ja üle ühe aasta piikuste karistuse pooldajate osakaal kasvanud.

VII Eesti võrdluses teiste riikidega

Järgnevalt esitatakse võrdlev ülevaade Eesti ja nende majanduslikult arenenud riide vahel, kus 2000. aastal viidi läbi ICVS. Korrektseks võrdluseks oleksid vajalikud kõige uuemad andmed, kuid tehnilistel põhjustel ei olnud need 2005. aasta alguses kättesaadavad. Kasutati vaid selliseid näitajaid, mille osas oli võrdlus teiste riikidega võimalik.

Ohvriks langemise üldtase

Ohvriks langemise üldtase Eestis 2003. aastal oli 32%. Üle 24% oli see näitaja Austraalias, Inglismaal ja Walesis, Hollandis, Rootsis; vahemikus 20-24% - Kanadas, Šotimaal, Taanis, Poolas, Belgias, Prantsusmaal ja USAs; alla 20% - Soomes, Kataloonias, Šveitsis, Portugalis, Jaapanis ja Põhja-Iirimaa.

Joonis 50. Ohvriks langemise üldtase riigiti 2000 (% küsitlenuist)

Allikad: Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000) Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187;
Eesti ohvriuringu andmed 2000 ja 2004.

Politseile teatamine

Eestis teatati politseile kõige sagedamini autovargustest (56%), kodust toimepandud vargustest (51%), vargustest autodest (48%), jalgrattavargustest (47%), autovandalismist (40%), röövimistest (38%). Kõige vähem teatati varguskastetest kodust (22%).

Arenenud riikides teatati politseile üldreeglina peaaegu kõigist autovargustest ja murdvargustest, umbes 2/3st vargustest autodest ning jalgrattavargustest, samas umbes pooltest murdvarguse katsetest ja röövidest. Kõige kõrgemad teatamise näitajad olid Taanis ja Rootsis, Põhja-Iirimaal ja Hollandis (60% või veidi alla). Suhteliselt kõrged (üle 50 %) olid need ka Belgias, Inglismaal ja Walesis, Šveitsis, Prantsusmaal ja Šotimaal. Kõige madalamad näitajad olid Portugalis, Jaapanis, Kataloonias ja Poolas (alla 40%).

Kõige tavalisem põhjus politseile kuriteojuhtumist mitte teatamiseks kõikide riikide võrdluses oli see, et kuritegu ei peetud piisavalt tõsiseks või kuriteoga tekitatud kahju oli väike. Üsna sageli pakuti põhjuseks ka asjaolu, et politsei poleks niikuinii midagi asja heaks ära teinud. Kuriteo ohvriks langenud isikud nimetasid muude põhjuste hulgas ka politsei kartust või mittemeeldimist, mis oli sagedasem põhjus kontaktkuritegudest mitteteatamiseks.

Rahulolu politsei tegevusega kuriteojuhtumi lahendamisel

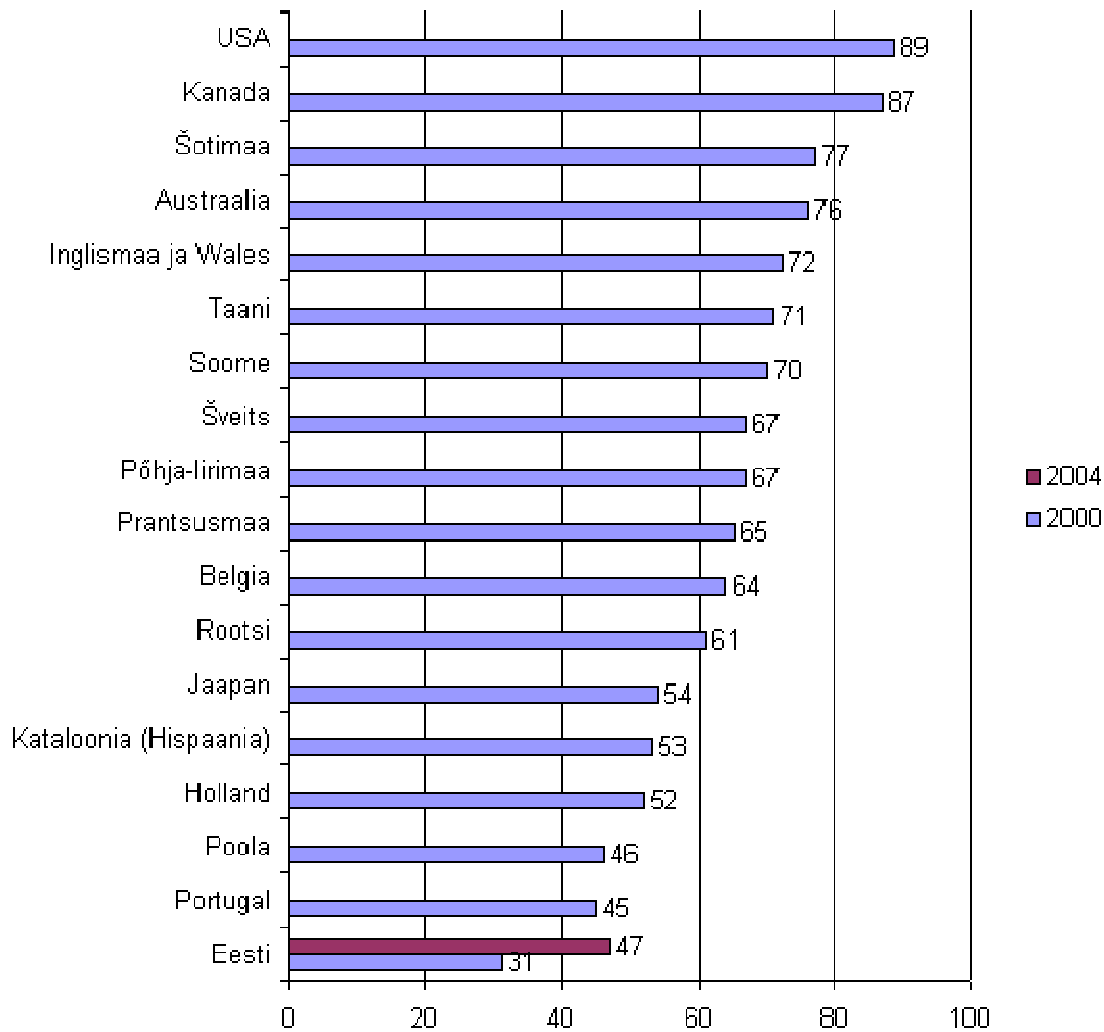
Eestis oli üldine tendents eelmiste aastatega võrreldes politsei tegevusega rahulolematuse mõningane kahanemine, rahulolematust on kasvanud vaid isikuvastaste kuritegude puhul.

ICVS põhjal oli enamus kuriteo ohvriks langenuid rahul politsei tegevusega juhtunust politsei teatamise korral. Kõige kõrgem rahulolu oli iseloomulik Taani, Kataloonia ja Šveitsi elanikkonnale. Politseid peeti vähem nõutaval tasemel olevaks Portugalis, Poolas, Prantsusmaal ning Jaapanis.

Ülekaalukalt oli Eestis rahuolematuse peamine põhjus, et politsei ei leidnud kurjategijat või ei võtnud kurjategijat kinni (27%). Samas teistes riikides puhul oli see „politsei ei tegutsenud piisavalt hästi” – selle üle kaebas ligi 50% vastanutest. Eestis oli see põhjus kolmandal positsioonil (17%). Ettepoole jäi põhjendus „politsei ei saanud omandit kätte” (19%).

Hinnang politsei võimekusele ohjeldada kuritegevust piirkonnas

Politsei tegevust hinnati kõige positiivsemalt USAs ja Kanadas, samuti oli küllalt kõrge elanikkonna rahulolu Šotimaal ja Austraalias. Kõige rahulolematumad oldi Portugalis, Poolas, Hollandis, Jaapanis ja Kataloonias.

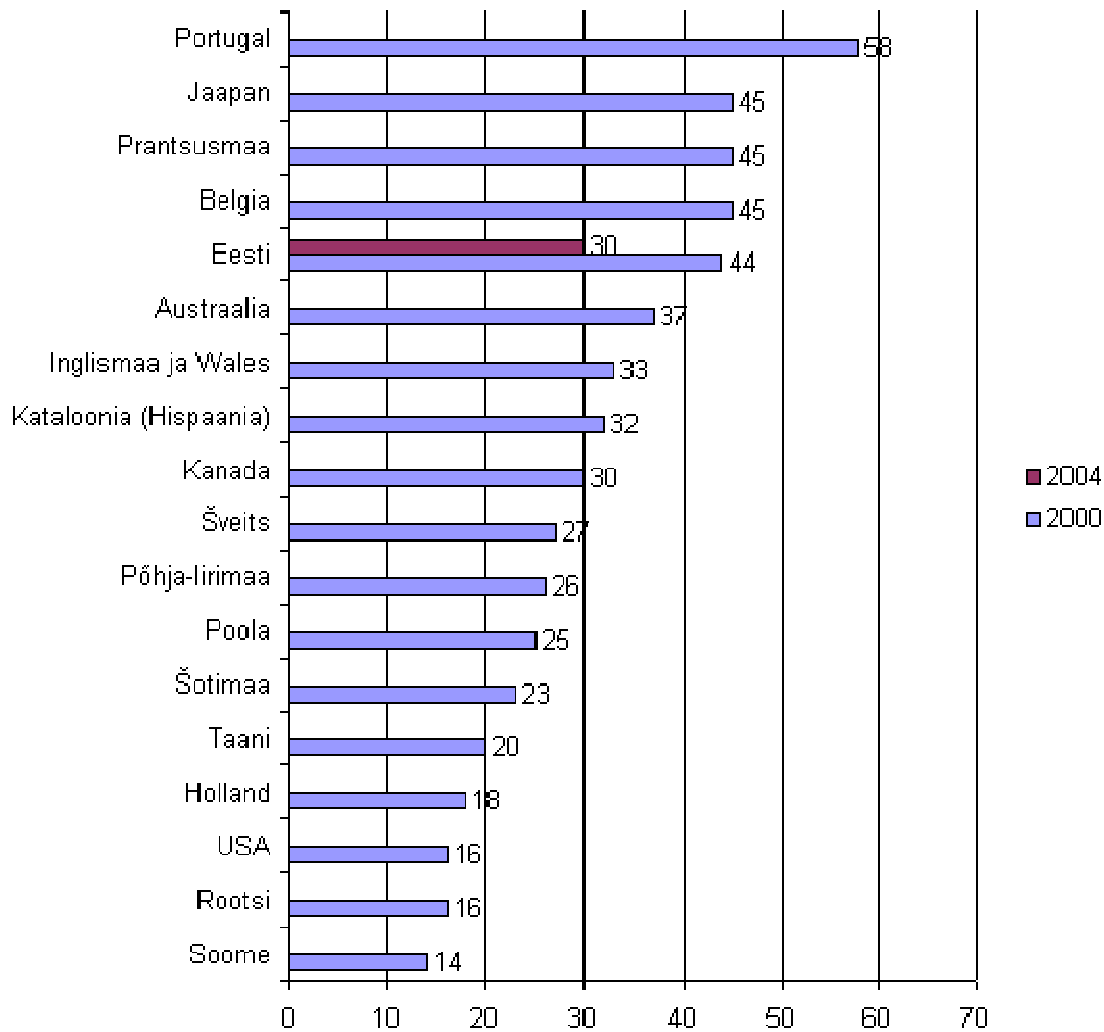

Joonis 51. Vastanute osakaal, kes arvasid et politsei suudab nende elupiirkonnas ohjeldada kuritegevust (% küsitletuist).

Allikad: Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwebeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuringu andmed 2000 ja 2004.

Hinnang koju sissemurdmise riskile

Koju sissemurdmist pidas Eestis tõenäoliseks 30% küsitletutest. ICVS tulemustega võrreldes pidas kolmandik võrreldavate riikide vastanutest tõenäoliseks sissemurdmise ohvriks langemist järgneval aastal. Portugali (58%), Belgia ja Prantsusmaa (45%) küsitletud olid selles suhtes kõige pessimistlikumad.

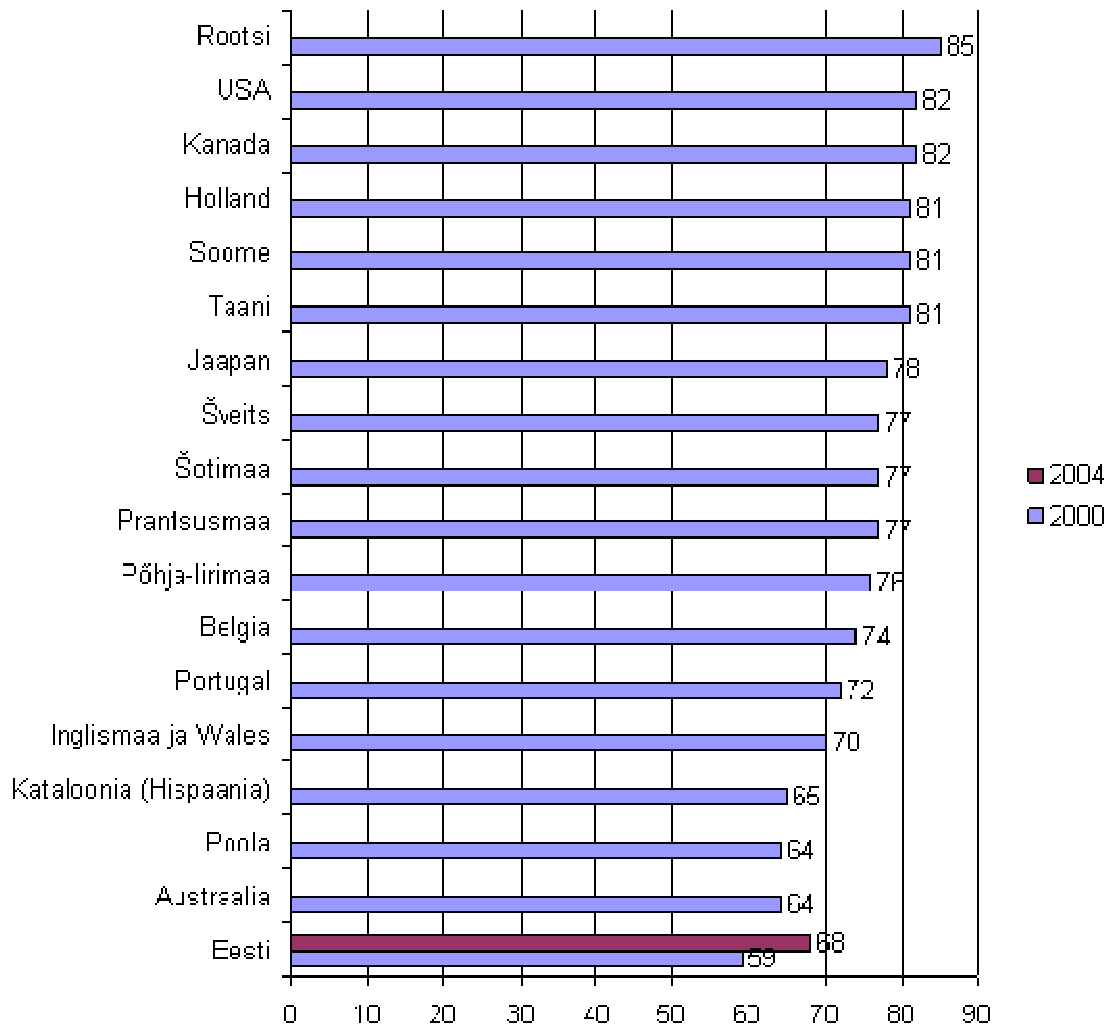

Joonis 52. Vastanute osakaal, kes pidas koju sissemurdmist küllaltki või väga tõenäoliseks (% küsitlenuist).

Allikad: Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwebeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuuringu andmed 2000 ja 2004.

Kuritegevushirm ja turvatunne

Vastused küsimusele, kui turvaliselt end tunnete käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist, vastas 68% Eestis küsitlenuist, et tunnevad end täiesti või üsna julgelt ning 32% et tunnevad end veidi või väga ebakindlalt. Kõige rohkem mures turvalisuse pärast oldi Kataloonias, Austraalias ja Poolas (ligi kolmandik vastanutest nagu ka Eestis). Järgneva grupina tulid Portugal, Inglismaa ja Wales. Kõige turvalisemana tunti USA ja Rootsis.

Joonis 53. Vastanute osakaal, kes tundis ennast kas täiesti või üsna julgelt käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist (% küsitlenuist).

Allikad: Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuringu andmed 2000 ja 2004.

VIII Kokkuvõte ja järeldused

Eelmisel aastal sai Eestist Euroopa Liidu liige, mis tõi enam päevakorda siinse sotsiaalse keskkonnaga seonduvad probleemid. Euroopa Liidu arenguideoogia eeldab suurte erinevuste kadumist vanade ja uute liikmesriikide vahel ning kõigi piirkondade arengusuuna ühtlustumist. Kuritegevuse kontrolliga seotud valdkondades tähendab see kaugenemist nn eksklusiivsest³⁴ mudelist, mille järgi kuritegevuse preventsiiooni ja kontrolliga tegelemine kuulus valdavalt õiguskaitseasutuste kompetentsi. Tegemist on pigem sotsiaalse keskkonna üldise parandamisega, milles osaleb lai ring riiklikke asutusi ja kodanike ühendusi. Kuritegevuse paremaks kontrollimiseks ja vähendamiseks on vajalik inimarengu taseme tõstmine reageerides adekvaatselt kõikidele korratustele ja sotsiaalsetele hälvetele, vähendades vaesust, töötust ning majanduslikku ja sotsiaalset kihistumist ning luues turvalist elukeskkonda kogu elanikkonnale.

Kuritegevuse kontrolli nn inklusiivse mudeli korral kujuneb ohvri roll üha tähtsamaks. Küsimus pole mitte niivõrd kurjategija karistamises, vaid selles, kas ja mil määral kompenseeritakse ohvrile kuriteoga tekitatud materiaalne ja moraalne kahju. Kannatanu ja laiemalt võttes kogu elanikkond muutub kuritegevuse lõplikuks hindajaks otsustades selle üle, kas elu on turvaline ning kas turvalisus kahaneb või kasvab.

Ohvriuuringute andmetel on aastatel 1999 kuni 2003 kuritegevuse tasemes ja liigilises struktuuris toimunud muutused, mis näitavad Eesti elanikkonna turvalisuse mõningast paranemist. Võrreldes varasemate aastatega on vähenenud kuritegude ohvriks langemise üldtase. Kui 1999. aastal langes vähemalt ühe kuriteo ohvriks 34% küsitletutest, siis 2003. aastal oli vastav näitaja 32%. Suurem langus ilmnis kuriteojuhtumite esinemise sageduses, mis vähenes 100 küsitletu kohta 57-lt juhtumilt 1999. aastal 43-le juhtumile 2003. aastal. Ohvriks langemise üldtase ja kuritegude esinemise sagedus Eestis ületavad aga endiselt arenenud lääneriikide vastavaid näitajaid.

Suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguste ohvriks langenute osakaal jäi 2003. aastal samale tasemele 1999. aastaga moodustades kõigist küsitletud indiviididest ligi 7%. Selleliigiliste kuritegude läbi kannatas Eestis 2003. aastal kõige enam inimesi. Omanike puhul vähenes ohvriks langemine 17%-lt 1999. aastal 15%-le 2003. aastal. Samal ajal kasvas suvila ja suvekodude omanike osakaal kõigi küsitletute hulgas 24%-lt 26%-le.

Autos olnud isiklike esemete vargus oli levikult teisel kohal asuv kuriteoliik, kuigi võrreldes varasema perioodiga vähenes niisuguste kuritegude toimumise sagedus. Kui 1999. aastal kannatas autost toime pandud varguste läbi 9,2% küsitletuist, siis 2003. aastal oli ohvriks langenute osakaal 7,4%. Autoomanike hulgas vähenes niisuguse kuriteo ohvrite osakaal 15%-lt 12%-le, samas kasvas aastatel 2000 kuni 2004 autoomanike osakaal valimis 50%-lt 62%-le. Autost toimepandud varguste osas ületab Eesti endiselt arenenud lääneriike, kuid erinevus on vähenenud.

Autovargused puudutasid 2003. aastal 0,7% kõigist küsitletuist ning 1,1% autoomanikest. 1999. aastal olid vastavad näitajad 0,9% ja 1,5%. Vaadeldaval perioodil paranes varastatud autode tagasisaamise näitaja, mis tõusis 56%-lt 1999. aastal 61%-le 2003. aastal. Nii

³⁴ Vt eksklusiivse ja inklusiivse kuritegevuse kontrolli kohta: Young, J. (1999). *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.

autovarguste sageduselt kui ka varastatud autode tagasisaamise osatähtsusest ei erine Eesti oluliselt lääneriikidest kuuludes keskmiste hulka.

Kodust toime pandud varguste läbi kannatanute osakaal kõigist küsitletuist langes 3,7%-lt 1999. aastal 3,1%-le 2003. aastal. Niisuguste varguste katsete ohvriks langenute osakaal vähenes samal ajal 3,1%-lt 1,7%-le. Samasugust tendentsi näitab ka ametlik kuritegevuse statistika. Kodudest toime pandud varguste ning varguskatsete sageduselt kuulub Eesti arenenud tööstusriikidega võrreldes keskmisele tasemele.

Vaadeldaval perioodil on kasvanud kolme omandi vastu suunatud kuriteoliigi ohvrite osakaalud. Garaažist, kuurist või varjualusest toime pandud varguste ohvrite osakaal tõusis 4,5%-lt 1999. aastal 5,0%-le 2003. aastal. Niisuguse vara omanike seas suurenes samal ajal ohvrite osakaal 5,8%-lt 7,3%-le. Isiklike esemete varguste (k.a taskuvarguste) ohvrite osakaal tõusis 5,5%-lt 1999. aastal 6,3%-le 2003. aastal. Taskuvarguste läbi kannatanute osakaal kasvas võrreldes eelmise Ohvriuuringu 3,6%-lt 3,9%-le. Taskuvarguste sagedus Eestis ületab enamiku arenenud lääneriikide taset. Kõigi viimatinimetatud kuritegude ohvrite arvu kasv viitab sotsiaalse kihistumise tõttu tekkinud probleemidele ja nende võimalikule süvenemisele.

Ajavahemikus 1999-2003 toimus kõige suurem langus vägivaldiga seotud kuritegude osas. Kallaletungide ja vägivaldaahvarduste läbi kannatanute osakaal vähenes kaks korda: 6,4%-lt 1999. aastal 3,2%-le 2003. aastal. Röövimiste ohvrite osakaal vähenes samal ajal 2,9%-lt 1,8%-le kõigist küsitletutest. Röövimiste sagedus Eestis ohvrite arvu alusel langeb kokku arenenud demokraatlike riikide kõige kõrgemate näitajatega. Ametlik kuritegevuse statistika räägib viimastel aastatel Eestis ilmnenu diametraalselt vastupidistest tendentsidest ja näitab röövimiste arvu hüppelist kasvu. Põhjuseks on eelkõige karistusseadustikus röövimise koosseisus toimunud oluline muutus võrreldes varem kehtinud kriminaalkoodeksiga. Kui varasemalt pidi kasutatud vägivald olema elule ja tervisele ohtlik, siis nüüd piisab röövimise kvalifitseerimiseks igasugusest vägivallast.

Naiste suhtes toime pandud seksuaalintsidentide ohvrite hulk on vähenenud 3,6%-lt 1999. aastal 1,4%-le 2003. aastal, sealhulgas vägistamiste ja vägistamiskatsete osas 0,7%-lt 0,2%-le. Enamiku arenenud tööstusriikide tase seksuaalse ahistamise juhtumite osas on Eestiga sama, vägistamiste ja vägistamiskatsete sageduses ületavad aga tööstusriigid Eestit. Ametlik Eesti kuritegevuse statistika vägistamiste ja vägistamiskatsete osas räägib vastupidisest situatsioonist so niisuguste kuritegude arv kasvas oluliselt. Vastuolu seletus võib peituda naiste sotsiaalses positsioonis toimuvates muutustes, samuti teadlikkuse ja sallimatuse kasvus seksuaalse vägivalda suhtes ning valmisolekus niisugustest juhtumitest politseile teatada. Lisaks sellele muudeti alates 2000. aastast kriminaalmenetluse koodeksit kaotades nn kergemate vägistamisjuhtude käsitlemise erasüüdistusajana. Pärast vastavat muutust ei sõltu vägistamisasjade menetlemine enam nii suurel määral kannatanust.

Ohvriuuringu andmetel joonistuvad välja Eesti suhteliselt kõrge kuritegevuse tasemega piirkonnad, mis langevad kokku registreeritud kuritegevuse alusel reastatutega. Enamiku kuriteoliikide osas tulid esile kõige suuremate kuriteo ohvrite suhtarvudega piirkonnana Tallinn, Ida-Virumaa ja Harjumaa. Ohvrite osakaalud on reeglina kõrgemad linna- ja madalamad maapiirkondade elanike hulgas. Ohvrite karakteristikute analüüs näitas mõnede elanikkonna kategooriate kõrgemat kuriteo ohvriks langemise riski. Mitte-eestlased langevad sagedamini kui eestlased nii isiku- kui varavastaste kuritegude ohvriks, kuid isikuvastaste kuritegude osas on erinevus suurem. Linnaelanike ohvrikslangemise sagedus kõikide

kuritegude osas on reeglina kõrgem kui maaelanikel. Maaelanike kõrgem osakaal fikseeriti vaid aiamaalt, kuuridest ning varjualustest toimepandud varguste osas.

Eesti elanikkonna turvatunne on võrreldes varasemate ohvriuringutega oluliselt kasvanud. 2004. aastal teatas 68% küsitletuist, et tunneb end oma elurajoonis pimedal ajal turvaliselt, siis 2000. aastal oli niisuguste indiviidide osakaal 59%. Samal ajal langes enda koju sissemurdmist tõenäoliseks pidanud indiviidide osakaal 44%-lt 30%-le. Näitajate muutumist paremuse poole võib seletada osaliselt kuritegevuse olukorra paranemisega ja suurenenud usaldusega politsei vastu. Turvatunde kasvus ja kuritegevusehirmu vähenemises peegeldub aga mitte ainult vähenenud kuriteo ohvriks langemise risk, vaid ka üldiselt kasvanud sotsiaalne ja majanduslik heaolu.

Kodu kaitseks mõeldud turvameetmetest oli 2004. aastaks kõige laialdasema leviku saavutanud spetsiaalsed ukسلukud, mida kasutas 40% küsitletud peredest. Sellele järgnes levikult (vastav osakaal 27%) koera pidamine murdvaraste hirmutamiseks. Järjekindlalt on vähenenud nende leibkondade hulk, kus turvameetmeid üldse ei kasutata. Ajavahemikul 2000-2004 langes niisuguste perede osakaal 53%-lt 34%-le. Turvameetmete kasutamise osas on viimasel perioodil hakanud tasanduma varasemad suured regionaalsed erinevused, mil Tallinn ületas turvameetmete kasutamisel oluliselt kõiki teisi piirkondi.

Teistkordse murdvarguse puhul pidas 2004. aastal kõige rohkem küsitletuid sobivaimaks karistusviisiks üldkasulikku tööd, millele järgnesid vanglakaristus, tingimisi vanglakaristus ja trahv. Märkatavaid soolisi ja vanuselisi erinevusi karistusliikide eelistustes ei ilmnunud. Sarnane vastuste jaotus esines ka 2000. aastal, ehkki üldkasuliku töö pooldajate osakaal oli siis mõnevõrra kõrgem. Vanglakaristuse pooldajate osakaal Eesti elanikkonna hulgas olnud viimastel aastatel lähedane Lääne-Euroopa riikidega.

2004. aasta ohvriuringu andmetel teatas viimasest kuriteost politseile 37% kannatanutest. See näitaja ületas mõnevõrra 2000. aasta ohvriuringu vastavat näitajat (36% kannatanutest), kuid kuritegudest politseile teatamise üldises aktiivsuses ei ole toimunud suuri muutusi. Olulisel määral võrreldes varasema perioodiga on aga langenud politseile autovargustest (86%-lt 2000. aastal 56%-le 2004. aastal), autodest toimepandud vargustest (62%-lt 2000. aastal 48%-le 2004. aastal) ja kodust toimepandud vargustest teatamine (62%-lt 2000. aastal 51%-le 2004. aastal). Nende näitajate osas erineb Eesti oluliselt arenenud tööstusriikidest, kus näiteks autovargustest ja korterivargustest teatatakse politseile praktiliselt kõigil juhtudel. Niisuguse olukorra tagamaade selgitamine vajab eraldi analüüsi, milleks käesoleva uuringu andmed ei ole piisavad.

Kõige sagedamini välditi või loobuti politsei sekkumisest kodust toimepandud varguskatsete puhul (teatas 22% ohvritest) ja ka varguste korral suvilatest, maakodudest või aiamaalt (teatas 25% ohvritest). Isikuvastastest kuritegudest oldi politseile teatamisel aktiivsemad röövimise ohvriks langemisel (38% ohvritest). Seksuaalintsidentidest teatamine oli isikuvastastest kuritegudest jäänud kõige tagasihoidlikumaks (24 % ohvritest). Eesti näitajad nimetatud kuritegudest politseile teatamise osas jäävad alla arenenud tööstusriikide vastavatele näitajatele.

Ühtekokku 47% uuringus osalenutest hindas 2004. aastal politsei tegevust kuritegevuse ohjeldamisel oma elupiirkonnas väga heaks või küllalt heaks. 2000. aastal oli selliste indiviidide osakaal 31%. Samal ajal toetati 2004. aastal 62% vastanute poolt arvamust, et politsei professionaalne tase vastab nõuetele. Niiviisi vastanute osakaal 2000. aasta

ohvriuringus oli 51%. Need tulemused kinnitavad varasemate uuringutega saadud andmeid, mille järgi Eesti elanikkonna hoiakud politsei suhtes on viimastel aastatel üha positiivsemad. Politseiga rahulolu tasemetes ilmnisid erinevused eestlaste ja mitte-eestlaste ning Eesti Vabariigi kodanike ja muude riikide kodanike vahel.

2004. aasta Ohvriuringus käsitleti narkootikumide levikuga Eestis seotud küsimusi. Enamus (63%) vastanutest ei olnud oma elupiirkonnas narkomaania probleemidega kokku puutunud. Sageli puutus narkoprobleemidega kokku 10% küsitletuist, 12%-ga juhtus see vahetevahel ja 12%-ga harva. Narkoprobleemidega kokkupuutumise tasemetes ilmnisid suured vanuselised ja territoriaalsed erinevused. Kõige kõrgem oli narkootikumidega kokkupuutumiste tase noortel vanusegruppidel Tallinnas ning Ida-Virumaal. Et niisugust küsimust kasutati Ohvriuringu käigus esmakordselt, ei saa esitada valdkonna ajalist dünaamikat. Muude uuringute andmetel on perioodil 2000-2004 illegaalsete uimastite levik Eestis kasvanud.

Võrreldes 1999. aastaga, mil altkäemaksu küsimisega oli kokku puutunud 5,2% vastanuist, oli 2003. aastaks toimunud osakaalu langus 3,3%-le. Altkäemaksu juhtumite esinemise sageduselt ületab Eesti olulisel määral arenenud tööstusriike. Vaadeldaval perioodil on vähenenud politseiga seotud juhtumite arv ja sagenenud kokkupuude kohalike omavalitsuste ametnikega seotud altkäemaksu küsimise juhtumitega. Niisuguse tulemused langevad põhijoontes kokku muude uuringute resultaatidega, kuid põhjendatud järeldusi tegelike muutuste kohta ei luba teha käesoleva uuringu liialt väikesed üksikjuhtumite arvud.

Eesti 2004. aasta Ohvriuringu tulemused näitavad, et taasiseseisvumisel valitud arengusuund on põhimõtteliselt õige ja muudab meid staažikate demokraatlike riikidega üha sarnasemaks. Seda tunnistavad kuritegude ohvrite osakaalu langus ja elanikkonna kuritegevusehirmu vähenemine. Kõik nimetatud näitajad paranevad ainult siis, kui üldine heaolu tase ühiskonnas kasvab.

Väga oluliseks tuleb pidada elanikkonna jätkuvat usalduse kasvu politsei suhtes. Demokraatlikus riigis ei ole politsei mitte niivõrd kiirreageerimisjõud suurte kataklüsmide ja erakordsete sündmuste tarbeks, vaid on eeskätt sotsiaalset stabiilsust ja inimeste heaolu tagav struktuur. Politsei tegevuse eesmärk on lisaks otseste kuritegevusega seotud ülesannete täitmisele ka pidev suhtlemine üldsuse ja elanikkonnaga. On loomulik, et politsei poole pöördutakse mitte ainult tõsiste kuritegude korral, vaid politsei kompetentsi kuulub adekvaatne reageerimine kõigile kodanikke häirivatele ja sotsiaalset korratust esile kutsuvatele sündmustele. Politsei peab suutma lahendada asumites aset leidvaid ohtlikke või konflikte genereerivaid sündmusi nagu näiteks kodused tülid, alkoholi- või narkojoobes inimeste viibimine tänavatel, alaealiste korrarikumised ja hulkuvad lapsed.

Kokkuvõtva hinnanguna tuleb öelda, et kuigi Eesti olukord kuritegude ohvriks langemise ja turvatunde osas on paranenud, asume enamiku näitajate osas arenenud tööstusriikidega võrreldes skaala halvemas otsas. Esimene eesmärk, mis seisnes "pildile mahtumises", on ilmselt täidetud. Järgmine eesmärk peab olema nihkumisel sellel inimeste turvalisust ja rahulolu kirjeldaval pildil praegusest paremale positsioonile.

Summary

The Estonian Crime Victim Survey 2004 is a part of the project (The International Crime Victim Survey), which has been carried out in more than 70 countries across the world since 1989, contributing to international knowledge of crime trends (crimes against property and crimes against persons) independent of government statistics. The survey has been carried out previously in Estonia in 1993, 1995 and 2000.

The Estonian Crime Victim Survey 2004 was supported by the Ministry of Justice and the Ministry of Interior. The data was gathered by the Estonian market research company ES Turu-Uuringute AS from May – July 2004 based on a representative sample (1687 respondents) of the Estonian adult population from age 16 to 74. The analysis of the data obtained from the survey was carried out with the help of SPSS for Windows by the Criminology Research Group of the Institute of Law, University of Tartu.

The goal of the questionnaire of the Estonian ICVS 2004 was to establish whether a respondent had been a victim of some type of crime, which were the circumstances and whether the incident had been reported to the police. The questionnaire also tackled the following issues: fear of crime, safety, assessment of the police, the use of home security measures, attitudes toward punishment, experience with corruption, consumer fraud and confrontation with narcotics problems.

11 types of crime were included in the questionnaire: car theft, theft from a car, car vandalism, bicycle theft, burglary and attempted burglary, theft from a summer cottage, garden house or allotment, theft from a garage or shed, robbery, theft of personal property, assault/threat, and sexual assault (women only).

The ICVS allows an overall measure of victimization which can be expressed in two ways: the prevalence rate refers to the percentage of respondents victimized at least once by at least one of the crimes covered by the survey in the year preceding the survey and the incidence rate refers to the number of incidents per 100 respondents in the year preceding the survey.

The overall crime victimization rate has gone down in recent years. 34% of the people questioned had been victims of some sort of crime at least once in 1999, whereas the figure was 32% in 2003. In terms of the number of crimes experienced per 100 respondents, 79 different offences were committed against a group of one hundred respondents in 1999, compared to 64 offences in 2003.

Yet, both methods of measuring victimization indicate that Estonia lags behind developed countries, showing higher overall victimization levels.

By urbanization the percentage of respondents falling victim at least once to some of the types of crime covered by the survey was highest in Tallinn and lowest in county centres.

Taking into account the percentage of victims among the people questioned, the most prevalent crimes in 2003 according to the survey data were thefts from cars and thefts from summer cottages, garden houses and allotments, with figures of 7.4% and 7.3% respectively. The survey indicated that the percentage of car owners victimized by thefts from cars was 12% and the prevalence of victimization to thefts from summer cottages, garden houses or

allotments was 16% among the respondents who owned such property. Victimization by thefts from summer cottages, garden houses and allotments has remained unchanged from the rate reported in 1999, whereas the percentage of people victimized by thefts from cars has slightly fallen, being 9.2% back in 1999.

The percentage of victims of car thefts has dropped in recent years. 1.1% of car owners had their car stolen in 2003, which is lower than the level in 1999. The data obtained from government statistics confirm the results of victimization surveys. Further, the percentage of stolen cars that are returned to the owner has slightly grown: cars were returned to 61% of the respondents who were victims of car thefts in 2003 as opposed to 56% in 1999. In terms of victimization due to car thefts or the percentage of stolen cars that are returned, Estonia holds a middle position relative to other industrialized states.

Victimization due to completed burglaries has also dropped in recent years: the victimization rate for completed burglaries was 3.7% in 1999 and 3.1% in 2003. The data obtained from government statistics indicate the same trend. According to the victimization surveys Estonian victimization rates for both burglaries and attempts are at an average level for developed countries.

In 2003 the level of victimization had grown for three types of crimes covered by the survey in comparison with 1999. Victimization due to thefts from garages and sheds was 4.5% in 1999 and 5.0% in 2003. The victimization rate for theft of personal property had grown from 5.5% in 1999 to 6.3% in 2003. The probability of being victimized by pick pocketing has gone up steadily since the beginning of the 1990s, with figures of 2.7% in 1992 and in 1994, 3.6% in 1999 and 3.9% in 2003, respectively.

For bicycle theft, the prevalence of victimization has consistently dropped in successive years. In 2003, 4.0% of the people questioned had been victimized by bicycle theft.

The most significant improvement compared to 1999 has appeared in the levels of victimization rates for contact crimes – assaults/threats, robberies and sexual assault incidents. The data indicate that victimization due to contact crimes has fallen from 5.9% in 1999 to 3.4% in 2003.

The level of victimization due to assaults and threats was nearly two times higher back in 1999 as compared to 2003, with figures of 6.4% and 3.2%, respectively.

The prevalence of victimization due to robberies has also started to go down in recent years. 1.8% of the respondents questioned had fallen victim to robbery in 2003 as opposed to 2.9% in 1999. In terms of victimization rate due to robbery Estonia ranks among the worst countries in comparison with the group of industrialized states.

Moreover, the survey data indicate that some socio-demographic groups are at higher risk of victimization than others. Non-Estonians show higher victimization rates in both crimes against the person as well as crimes against property. Also, people living in towns are more at risk of falling victim to some kind of crime compared to people in rural areas. The income level of the respondent can also be regarded as a differentiating factor: among people with lower income levels the victimization risk is higher compared to well-to-do people.

Feelings about street safety have significantly risen during recent years. To measure the fear of crime, respondents were asked how safe they felt walking alone in their neighbourhood

after dark. If back in 2000 59% of the respondents felt safe alone in their neighbourhood, this was the case with 68% of respondents in 2004. Next, the percentage of respondents assessing the risk of burglary as probable during the year after the survey has fallen from 44% in 2000 to 30% in 2004.

There has been a consistent rise in the use of preventive measures to avoid burglaries since 1993. The rise has been most sharp in the use of burglar alarms. If in the 1990s such a preventive measure was used relatively seldom outside Tallinn, then in recent years households equipped with burglar alarms have also been more common in other towns and in the countryside. In 2004 a special lock as a preventive measure to avoid burglary was most frequently used, followed by dogs, with figures of 40% and 27% respectively.

According to victimization surveys, about one third of the victimization incidents are reported to the police. No significant changes have appeared in the overall frequency of reporting offences to the police from 1993 to 2004.

The highest reporting rate was in 2004 in the case of car thefts (56% of the incidents) and burglaries (51% of the incidents). Notification to police featured least frequently with attempted burglaries (22% of the incidents) and thefts from summer cottages, garden houses and allotments (25% of incidents). When comparing the reporting frequencies over recent years, there has been a significant fall in the case of car thefts (from 86% in 2000 to 56% in 2004) and in the case of burglaries (from 62% in 2000 to 51% in 2004). Estonia lags behind other industrialized states, where almost all car thefts and burglaries are reported to the police according to survey responses.

During the period from 1993 to 2004 the share of the respondents victimized who claimed their reason for not reporting the incident to the police to be 'the police won't do anything about it' has gone down. At the same time one can detect from the data obtained that the percentage of the respondents victimized who mentioned that 'the police could do nothing because of lack of proof' has slightly risen.

In respect to the satisfaction with the police on reporting, victimized respondents declared the highest satisfaction with the assistance received from the police in the case of burglaries and sexual assaults. In contrast, burglaries and robberies were the crimes for which victims felt least assisted.

47 % of the respondents considered the way the police handle crime in their residential area to be good or fairly good.

Assessment of the professional level of the Estonian police has consistently improved year after year. In 2004, 62% of the respondents questioned assessed police professional level to be up to requirements as compared to 51% in 2000, 29% in 1995 and 17% in 1993.

Respondents were asked what type of sentence they would prefer for a recidivist burglar aged 21 who was found guilty of burglary a second time after having stolen a TV set. In 2004, the largest group of respondents opted for community service for the benefit of society or victim as the most appropriate punishment, followed by imprisonment, suspended sentence and fine. As for the follow up question on the length of the imprisonment, the supporters of imprisonment indicated a year long sentence to be the most appropriate in the given context, both in 2000 and in 2004.

The questions concerning people's experiences with the problem of drugs were for the first time included in the questionnaire of the survey. More than 60% of the people questioned had never been confronted with the problem of drugs in their residential area, whereas 10% had had frequent confrontations, 12% had to face the problem sometimes, and 12%, seldom. There appeared to be a big difference between age groups and regions in confronting the problem of narcotics. The situation was worst in Tallinn and in Ida-Virumaa as well as in the younger age categories. 21% of the respondents participating in the study gave an affirmative answer to the question "Do you know anyone among your acquaintances who has used or uses narcotics?"

The questions concerning corruption were asked to address requests for paying bribes to state or local government officials over the last year. 3.3% of the respondents had been affected by requests for paying bribes according to the 2004 survey – the lowest rate of Estonian victimization surveys.

Police officers were most frequently mentioned in connection with requests for bribes according to the 2000 survey data, whereas in the 2004 survey, the share of respondents having the same experience has significantly fallen, with figures of 2.2% and 1.1%, respectively. Yet, it must be emphasized that the victimization survey does not allow a direct comparison with regard to the existence of corruption in different institutions, as the number of officials and the frequency of people's contact with institutions vary widely. For example, people have more frequent contacts with police officials.

Kasutatud kirjandus

- Ahven, A. (2004). Turvalisus ja heaolu. – A. Purju (toim.). Sotsiaaltrendid 3. Tallinn: Statistikaamet, lk. 108-117.
- Ahven, A., Tabur, L., Aromaa, K. (2001). Victims of crime in Estonia 1993-2000. Ministry of Internal Affairs, Estonia, National Research Institute of Legal policy, Finland. Research Communications 51. Tallinn, Helsinki.
- Allaste, A.-A. (toim.) (2004). Trendid koolinoorte uimastitarvitamises. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Alvazzi del Frate, A., Van Kesteren, J.N., (2004). Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victims Survey. Turin: UNICRI.
- Aromaa, K., Ahven, A. (1995). Victims of crime in a time of change: Estonia 1993 and 1995. National Research Institute of Legal Policy. Research Communications 19. Helsinki.
- Council of Europe, GRECO (2001). First evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at the 6th Plenary Meeting, Strasbourg, 10-14 September 2001. URL: <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>.
- Council of Europe, GRECO (2004). Second evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at its 19th Plenary Meeting, Strasbourg, 28 June- 2 July 2004. URL: <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>.
- Hindelang, M., Gottferdson, M., Garofalo, J. (1978). Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization. Cambridge, MA: Ballinger.
- Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. the Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187.
- Lamsdorff, J. (2003). Corruption Perceptions Index. In Transparency International, Global Corruption Report 2003, 261-265. URL: http://www.transparency.org/pressreleases_arcive/2003/2003.10.07.cpi.en./html.
- Lehti, M. (2001). Homicide Trends in Estonia, 1971-1996. In H. Ylikangas, P. Karonen, M. Lehti. Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area. Columbus: Ohio State University Press, pp. 133- 192.
- Pettai, I. (2001). Naiste vastu suunatud vägivald – tabuprobleem Eestis. H. Kase (koostaja), Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivallast. Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo, EV Sotsiaalministeeriumi Võrdõiguslikkuse Büroo, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Tallinn, lk. 430- 443.
- Ross, C. & Jang, S. J. (2000). Neighborhood Disorder, Fear, and Mistrust: The Buffering Role of Social Ties with Neighbors. American Journal of Community Psychology, 28 (4): 401-420.

Saar, J. (2004). Crime, Crime Control and Criminology in Post-Communist Estonia. *European Journal of Criminology*, Vol 1 (4), 505-531.

Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). *Kuritegevus Eestis 1991-2001. Crime in Estonia 1991-2001*. Teine parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Juura.

Sotsiaalministeerium (2004). Narkomaania ja AIDS/HIV, kättesaadav: <http://www.sm.ee>, viimati vaadatud 18.11.2004.

Zedner, L. (2002). Victims. In M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner (ed.) *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 419-456.

Transparency International (2003). Corruption Preceptions Index 2003. URL: <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi>.

Warr, D. (1984). Fear of Victimization: Why are Women and the Eldery More Afraid? *Social Science Quartely*, 65: 681-702.

Wilson, J. Q. & Kelling, G. E. (1982). „Broken Windows”: The Police and Neighborhood Safety. *Atlantic Monthly*, March 1982.

Young, J. (1999). *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.

Lisad

Lisa 1. Valimi karakteristikud

Vastanute sooline jaotus

Mees	783	46,4
Naine	904	53,6
Kokku	1687	100,0

Vastanute vanuseline jaotus

16-19 eluaastat	169	9,9
20-29 eluaastat	305	18,1
30-39 eluaastat	298	17,7
40-49 eluaastat	314	18,6
50-59 eluaastat	258	15,3
60 ja üle	343	20,4
Kokku	1687	100,0

Alaealiste (16-17 eluaastat) arv ja osakaal - 88 (5,2%)

Vastanute rahvuseline jaotus

Eestlane	1188	70,7
Venelane	412	24,4
Muu rahvus	87	5,1
Kokku	1687	100,0

Mitte-eestlaste arv 499 (29,5%)

Vastanute jaotus kodakondsuse alusel

EV kodanik	1380	81,8
Vene kodanik	120	7,1
Muu välisriigi kodanik	28	1,7
Kodakondsus määratlemata	159	9,4
Kokku	1687	100,0

Välisriigi kodanike arv 148 (8,8%)

Vastanute leibkonna suurus (vastaja kaasaarvatud)

1 inimene	294	17,4
2 inimest	483	28,6
3 inimest	402	23,8
4 inimest	340	20,2
5 ja rohkem inimest	168	10,0
Kokku	1687	100,0

Keskmine leibkonna suurus oli 2,8 inimest.

Vastanute haridustase

Algharidus	85	5,0
Põhiharidus	288	17,1
Keskharidus	469	27,8
Keskeri- või kutseharidus	577	34,2
Kõrgharidus	269	15,9
Kokku	1687	100,0

Haridustase alla keskhariduse 373 (22,1%)

Vastanute elukoht (regioon)

Tallinn	488	28,9
Harju-, Rapla-, Järvamaa	238	14,1
Lääne-Eesti (Hiiu, Saare, Lääne, Pärnu mk)	212	12,5
Tartu-, Jõgevamaa	182	10,8
Lõuna-Eesti (Viljandi, valga, Võru, Põlva mk)	267	15,8
Virumaa	300	17,8
Kokku	1687	100,0

Elukohaga Ida-Virumaal 214 (12,7%)

Vastanute elukoht (asulatüüp)

Pealinn	488	28,9
Suur linn (Tartu, Narva, Kohtla-Järve, Pärnu)	293	17,4
Maakonna keskus	272	16,1
Muu linn	154	9,1
Alevik	185	11,0
Küla	296	17,5
Kokku	1687	100,0

Vastanute tööalane positsioon

Ettevõtja	108	6,4
Palgatöötaja	868	51,5
Lapsehoolduspuhkusel	48	2,8
Töotu, tööotsija	80	4,7
Pensionär	347	20,5
Kodune	36	2,1
Õpilane, üliõpilane	185	11,0
Muu	15	0,9
Kokku	1687	100,0

Vastanute perekonna sissetulek ühe inimese kohta viimasel kuul

Kuni 1000 krooni	133	7,9
1001-2000 krooni	333	19,7
2001-2500 krooni	323	19,1
2501-3500 krooni	252	14,9
3501-5000 krooni	210	12,4
Üle 5001 krooni	138	8,2
Ei oska öelda	149	8,9
Keeldus vastamast	149	8,9
Kokku	1687	100,0

Mediaansissetulek pereliikme kohta oli vahemikus 2501-3000 krooni.

Vastanute isiklik sissetulek viimasel kuul

Kuni 1000 krooni	112	6,7
1001-2000 krooni	164	9,7
2001-2500 krooni	273	16,2
2501-4000 krooni	285	16,9
4001-6000 krooni	267	15,8
6001-10000 krooni	184	10,9
Üle 10001 krooni	47	2,8
Sissetulek puudus	197	11,7
Keeldus vastamast	158	9,4
Kokku	1687	100,0

Mediaansissetulek oli vahemikus 4001-5000 krooni

Lisa 2

Ohvriks langemine riigiti 2000.a Rahvusvahelise Ohvriuringu andmete järgi võrreldes Eestiga

Riik	Autovargus	Vargus autost	Autovandalism	Jalgrattavargus	Korterivargus (vargus kodust)	Korterivarguse katse	Röövimine	Muu isikliku esemete vargus	Seksuuaalsed intsidendid	Kallaletung, ähvardused
Austraalia	1,9	6,8	9,2	2,0	3,9	3,3	1,2	6,5	4,0	6,4
Belgia	0,7	3,6	6,1	3,5	2,0	2,8	1,0	4,1	1,1	3,2
Kanada	1,4	5,4	5,5	3,5	2,3	2,3	0,9	4,7	2,1	5,3
Kataloonia (Hispaania)	0,4	5,3	7,7	0,4	1,3	0,6	0,9	3,0	0,8	1,5
Taani	1,1	3,4	3,8	6,7	3,1	1,5	0,7	4,1	2,5	3,6
Inglismaa ja Wales	2,1	6,4	8,8	2,4	2,8	2,8	1,2	4,6	2,7	6,1
Soome	0,4	2,9	3,7	4,9	0,3	1,0	0,6	3,3	3,7	4,2
Prantsusmaa	1,7	5,5	8,2	1,8	1,0	1,3	1,1	3,0	1,1	4,2
Jaapan	0,1	1,6	4,4	6,6	1,1	0,8	0,1	0,5	1,2	0,4
Holland	0,4	3,9	8,9	7,0	1,9	2,7	0,8	4,7	3,0	3,4
Põhja-lirimaa	1,2	2,7	4,5	1,4	1,7	0,9	0,9	2,2	0,6	3,0
Poola	1,0	5,5	7,0	3,6	2,0	1,3	1,3	5,3	0,5	2,8
Portugal	0,9	4,9	6,3	0,8	1,4	1,2	1,2	1,9	0,6	0,9
Šotimaa	0,7	4,2	9,0	2,0	1,5	1,9	1,9	4,6	1,1	6,1
Rootsi	1,3	5,3	4,6	7,2	1,7	0,7	0,7	5,8	2,6	3,8
Šveits	0,3	1,7	3,9	4,7	1,1	1,8	1,8	4,4	2,1	2,4
USA	0,5	6,4	7,2	2,1	1,8	2,7	2,7	4,9	1,5	3,4
Eesti 2000	0,9	9,2	5,9	4,1	3,7	3,1	2,9	5,5	3,6	6,4
2004	0,7	7,4	5,1	4,0	3,1	1,7	1,8	6,3	1,4	3,2

Allikad: Ohvriuring 2004; Kesteren, J.N.van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000), Op. cit.

Lisa 3

Usalduspiirid

Uuringus kasutatud valim ($n=1687$) lubab saada piisavalt täpsed hinnanguid Eesti elanikkonna ohvriks langemise ja teiste tunnuste jaotuste kohta. Tulemuste kasutamisel tuleb aga arvestada võimaliku statistilise veaga, mis ei ületa 2,4%, kogu uuringu valimi puhul. Kui tegemist on väiksema valimiga, kasutatakse tulemuste usalduspiiride hindamiseks allpool toodud tabelit.

Statistilise vea piirid

Valimi suurus	%										
	1 ja 99	2 ja 98	3 ja 97	4 ja 96	5 ja 95	10 ja 90	15 ja 85	20 ja 80	30 ja 70	40 ja 60	50
50	2,8	3,9	4,8	5,5	6,1	8,4	10,0	11,2	12,8	13,7	14,0
100	2,0	2,8	3,4	3,9	4,3	5,9	7,0	7,9	9,0	9,7	9,8
200	1,4	1,9	2,4	2,7	3,0	4,2	5,0	5,6	6,4	6,8	6,9
300	1,1	1,6	1,9	2,2	2,5	3,4	4,0	4,5	5,2	5,6	5,7
400	1,0	1,4	1,7	1,9	2,1	2,9	3,5	3,9	4,5	4,8	4,9
500	0,9	1,2	1,5	1,7	1,9	2,6	3,1	3,5	4,0	4,3	4,4
600	0,8	1,1	1,4	1,6	1,7	2,4	2,9	3,2	3,7	3,9	4,0
700	0,7	1,0	1,3	1,5	1,6	2,2	2,6	3,0	3,4	3,6	3,7
800	0,7	1,0	1,2	1,4	1,5	2,1	2,5	2,8	3,2	3,4	3,5
900	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	2,0	2,3	2,6	3,0	3,2	3,3
1000	0,6	0,9	1,1	1,2	1,4	1,9	2,2	2,5	2,8	3,0	3,1
1250	0,6	0,8	0,9	1,1	1,2	1,7	2,0	2,2	2,5	2,7	2,8
1500	0,5	0,7	0,9	1,0	1,1	1,5	1,8	2,0	2,3	2,5	2,5
1700	0,5	0,7	0,8	0,9	1,0	1,4	1,7	1,9	2,2	2,3	2,4

Näiteks, autovandalismi ohvriks langes 5,1% küsitletuist. Tõenäosusega 95% asub autovandalismi ohvriks langemise tase kogu elanikkonna kohta 4,1% ja 6,1% vahel (5,1% \pm 1,0%, kui $n=1700$).